

h/100) 23. 63

7.055

საგანგებო თავმოძრა

8

საგანგებო

1939

ჩვენი თაობა

საქართველოს საბჭოთა მწერლების
კავშირის ყოველთვიური ორგანო

184
784

8

სახელმწიფო გამომცემლობა
ბზილისი
1989 წელი. აგვისტო

შინაარსი

მხატვრული ლიტერატურა

	გვ.
გრიგოლ აბაშიძე — გაზაფხული სტუდენტთა ქალაქში	3
გაბრიელ ჯაბუშანიური — ილალი	4
ანდრო თევზაძე — ეთერს	5
ვლადიმერ უბილაძე — ლელვას ბობოქარს	6
მირზა გელოვანი — ფანდური	7
კლიმენტი გოგიაძე — სიყვარული სიხარულია	8
„დავით ხასუნცი“ — ნაწყვეტები (თარგმანები ირ. აბაშიძის, სიმონ ჩიქოვანისა და ილო მოსაშვილის)	21
ბა ჩხაიძე — ცაცანას ქორწინება	29
სუინბერნი — დედოფალთა ლანდები (თარგმანი ინგლისურიდან გივი გაჩეჩილაძისა)	42

პრიტიკა

ერ. ასტვაცატუროვი — ლეო ქიაჩელო	44
---	----

ბიბლიოგრაფია

გ. მებუჯე — ი. გრიშაშვილი 1. ახალ ლექსები; 2. საბავშვო ლექსები	63
--	----

პასუხისმგებელი რედაქტორი ირაკლი აბაშიძე

პასუხისმგებელი მდივანი ნიკოლოზ აგიაშვილი

წარმოებას გადაეცა 14/IX — 39 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 23/IX — 39 წ. ქალაქის ზომა 75 X 105. ფურცლის ზომა 7 X 11½. ფორმის რაოდენობა 4. შეკვეთის № 2180. პთელიტის ჩაწუნებ. № 1858. ტირაჟი 3500.

სახელების შევსებითი სიტყვის კომბინატი, ყორესის ქ. № 5.

მხატვრული დიპლომატი

გრიგოლ აბაშიძე

გაზაფხული სვლანგთა ქალაქში

უკანასკნელიც ჩაქრა სანთელი,
გაჰქრა შუქი და ჩაბნელდა ბინა,
ლამისმთეველი უკანასკნელი
მოწორდა წიგნებს და ჩაეძინა.
ნაშუალამევს, თუ უფრო გვიან
მოვიდა მთვრალი და ღვინისფერი,
მას კარფანჯრები არ გაუღია,
არ აუხდია სახლისთვის კერი.
არ შეხვედრიან პურიით და ღვინით,
არც შეუნიშნავს შენობის დარაჯს,
გაზაფხულს ეცვა უჩინმაჩინი
და სახლში ჩუმად შემოიპარა.
მშვიდად ეძინა ვაეების ოთახს,
ქალების ოთახს ეძინა გვერდით,
მათ ერთმანეთი აღარ ახსოვდათ,
თუმცა ქალარა არ იყო ერთიც.
მაგრამ გაუკრთათ კნუტებს ძილი,
ქალებს ენიშნათ სიზმრადნახული,
მოუსვენარი და გულკეთილი
არ ანებებდათ ძილს გაზაფხული.
დილით ფანჯრები გააღეს ფართოდ,
თითქო პირველად ნახეს ქვეყანა,
ეზო კვლავ იყო უიავარდო,
გაზაფხულს მწვანე არ მოეტანა.
მაგრამ გაუშლელ ფოთლების წრიალს
გრძნობდნენ და თითქო ამინდს წაბაძეს,
გრძნობდნენ ძარღვებშიც, გრძნობდნენ სისხლშიაც
ახალგაზრდობას და სიზარმაცეს.

ი ა ლ ა ლ ი

ხ ე ე ბ ი ჰ ა რ შ ი

დაჰქროლა ქარმა ზათქით, ქამანჩით,
აავსო ხევი ხმიერი ზველით;
ხავსიან მუხებს მოსდო ქამანდი
და ახმანდნენ ხნიერი ხენი.

პატარა ვერხვთან მდგომი, — ხარივით, —
აყვირდა ერთი მოხუცი მუნა:
„ — მომეხმარევიტ... მომეხმარევიტ!...“
შეირხა... მოსხლტა... და დაიქუხა...

ვერხვი კი ნორჩი, — იხრება რკალად
და გამუდმებულ შრიალს არ იშლის;
უნდა გადიქცეს ზეცა გრიგალად
მას არ აქვს შიში შფოთის, ქარიშხლის.

დ ე დ ა შ ვ ი ლ ი

გუშინდამ ფარებს დაეცა მგელი,
ატყდა ყიჟინა და შეცხადება,
მეხმა დედა ცხვარს დაღადრა ყელი
და ერთი კრავი მოკლა თითუბით.
დასტოვა ასე — სვის გამრუდება —
ცხვარი უშვილოდ, კრავი უდედოდ:
ბლაოდა ღამით ობოლი კრავი,
უხმობდა ცხვარც დაკარგულ ბატკანს;
ბოლოს მიწყნარდა, ხმა — შემზარავი
და იალღოზე სიჩუმე დადგა.
დილით წამოდგნენ მწყემსები ურვით
და სახტად დარჩა ყველა მათგანი.
უშვილო შავ ცხვარს ეშვილა, თურმე,
დაობლებული თეთრი ბატკანი.
იმ დღეს ორივემ საღამო ხანზე
ფარების ბანზე იბილეს ტყავი.
შეშინდა ცხვარი, — გაუარდა განზე
და გაოცებით შეჩერდა კრავი.

ე თ ე რ ს

უხსოვარ დროდან გიმღერდა ხალხი,
გრძელი შაირი ვითხრა ვაჟამაც,
მაგრამ ობოლმა ვერსაით ნახე
ბედი, რომელიც შენ გაქვს ამჟამად.

სახლში გებრძოდა დედინაცვალი,
სახლგარეთ ვსდევდა შიში და ძრწოლა!..
ბოლოს შეგაშრა ცრემლების ცვალი.
ქაბუკ მეფეს რომ გაჰყევი ცოლად.

მაგრამ გიმტყუნა ბედმა ცბიერმა
და სიყვარულში ჩაქსოვეს გესლი!..
შენ დაგიტირა მშობელმა ერმა
და სიბრალულის ვიმღერა ლექსი.

მას შემდეგ ბევრი წელი ჯავიდა,
ღრუბლებმა ბრძოლით დატოვეს სიერცე,
ცხოვრება მოდის სხვა სათავიდან,
და მზეს ახალი სინათლე მისცეს.

როცა ვიფიქრებ ეთერის წარსულს,
გუმანს ვეძლევი შენი მნახველი,
რომ შენ, ბედნიერ ეპოქის ასულს,
გქვია საბრალო ქალის სახელი.

მაგრამ მგონია, რომ ვისმენ შენს ხმას,
იგი ეთერი ამდგარა მკვდრებით,
დაწაფებია ცხოვრებას ახალს
და დედის სახელს ატარებს მკერდით.

გმირებს დაუზრდის საშობლო მხარეს,
რომ „ქართველის დედა“ გახდეს ეთერი.
წეტავი იმას, ვისაც აბარებს,
შენი ტოლობა ვისაც შეჰფერის.

შე კი ბუნებამ ხელი დამრია,
არ გაიმეტა ჩემთვის წყალობა,
არ შემახვედრა შენს თავს აღრიან,
რომ გაემხდარიყავ აბესალომად.

ვლადიმერ უბილავა

ლევან ბობოქარს

მუდამ მაკვირვებს ტალღების მტვრევა,
ჯერ კიდევ ყმაწვილს მივლია გემით.
ლელვას ბობოქარს, სალამი ჩემი,
ზღვაო, დღეს შენი გუგუნის ტყვე ვარ!

ხშირად, როდესაც ღველფი დაისის
აიხვეტება უჩინარ პეშვით,
მწუხრი გიშრისფრად ჩაწვება მთებში.
და მთვარე დგება სიდარბაისლით, —

ასე შგონია, მძლავრი ხომალდი
მომაფრენს პონტოს ამტყდარ ტალღებში,
პოსეიდონი მოგვსდევს თარეშით,
მაგრამ ქარს დასცემს ღონე ფოლადის.

ვუახლოვდები დღევანდელ ფაზისს,
კოლხეთს — ოქროვან მატყლით შეფენილს,
ო, სიმღერები მათზე შემფერის
და მგზავრს მეხოტბის ელფერი მაზის.

და წინ ატყდება ტალღების მტვრევა,
დგება და სხლტება ზვირთების თხემი...
ლელვას ბობოქარს, სალამი ჩემი,
ზღვაო, დღეს შენი გუგუნის ტყვე ვარ!

ფ ა ნ ლ უ რ ი

ჩემს სვან წინაპართ ჰყვარებიათ ლარების ჟღერა,
მაღალ ხევსურეთს ფანდურები თალეს მთებური.
სამეგრელოში სიმის კენესა გულს ატკობს ჯერაც
ყირმიზა გოგოს მოძახილთან შეერთებული.
იყო რუსთველი, და სამშობლოს სტოვებდა როცა,
ესმოდა მიწას გულმართალი მისი გალობა.
გამგზავრებისას დედოფალმა გზა დაულოცა,
საქართველომ კი ფანდურების ხმა უწყალობა.
თუ გურამიშვილს არ გაუწყდა არცერთი სიმი,
ვაჟას ფანდურიც მინდის მოჭრილ ხისგან გათალეს.
როცა უკრავდა მარად დინჯი და მოთვალთვალე,
ყურის საგდებად იხრებოდა მყინვარი ცივი.
აი, აწყვია ჩვენს წინაშე დადაფნულები
ვის შეეღიოს, დრომ ვინ გარიყოს?!
ხომ იცით ხალხის გულებია ეს ფანდურები,
შევეხოთ ისე, ჭუჭყიანი ხელი არ იყოს.
შევეხოთ მაშინ, როცა გულში ვიგრძნოთ ჩანჩქრებად
სიმღერების და ლექსთამრავლობა.
რომ იმ ფანდურებს, ჩვენს სახსოვრად ხალხს თუ დარჩება,
მოკრძალებულად უცქეროდეს შზამომავლობა.

სიყვარული სიხარულია

აყვავებული ტყემლის ხეებს თითქოს გრივალმა გადაუჭროლაო, ისე წამოვიდა დასაუღეთიდან თოვლი და სადილობამდე მიდამო გადაათეთრა. აბა რა ეგონათ ტყემლებს, თებერვალში რომ კვირტები გამოისხეს და გაქალარავდნენ?

თეთრბერეტნიან ვოგონა სანერგეში შემოვიდა, მხრებიდან თოვლი გადაიბერტყა, პალტო გაიხადა, იქვე სკამზე გადაფინა და ნერგებს, როგორც ყოველთვის, ახლაც მზრუნველი თვალი შეავლო.

— ბიძია იაგორ, წელს სუსხი არ მოგვიტერსო, გვარწმუნებდი, ახლა, ახი არ იქნება. თოვლში გაგაგოროს კაცმა! — მიჰმართა მან მოხუცს, რომელიც ჩიბუხს ისე ქაჩადა, რომ თავი სრულებით არ უჩანდა, კვამლში გახვეულიყო.

— კი, კი იქნება ახი, მაგრამ ახლანდელ თოვლს რა ძალა აქვს? ხვალ მზე გამოაჰყიტებს და წყლად იქცევა.

— ყინვამ რომ მოუჭიროს!

— მერე რა, ჩვენი ნერგები მაინც გაიხარებენ.

ენერგიულად ტატანებდა მოხუცი და ხელს ხშირხშირად ისევამდა მელოტ თავზე, რომლის შავი ძარღვები ისე იყო ამობერილი, თითქოს წურბლები ასევიანო. მოხუცს ჩვეულებად დაჰყვა თავზე ხელის ფათური, თუ არაფერს საქმიანობდა, იმით ერთობოდა. ასეთი ჭკვევით ის ორი ღერი თმაც ჩამოყარა, რომელიც სიბერემ ყურებთან და კეფაზე დაუტოვა. სრულიად ტიტველ თავზე სიცივეს არ გრძნობდა და ეს თეთრბერეტნიან ვოგონას იოცებდა.

ნასადილევს ვოგონას ამხანაგები მოუვიდნენ და მალე აგრონომმაც შემოალო კარები. ახალგაზრდა აგრონომი შეუდგა გაკვეთილის გადაცემას. კოლმეურნე ვოგონები ნერგების გამოყვანას სწავლობდნენ. ოთახში მანდარინის, ლიმონისა და ფორთოხლის ნედლი სურნელი ტრიალებდა. ვოგონებმა აგრონომის ახლოს ისხდნენ, ახალგაზრდა კაცი იმათი სიახლოვეთ იშმუშნებოდა.

მოხუცი, თუშტა ყურს უგდებდა აგრონომის საუბარს. მაგრამ გულში კი ფიქრობდა: ჩემს ახალგაზრდობაში ვოგონები ასე რომ შემომხვევოდნენ, ალბათ, გავვიტეებოდიო.

ტრაქტორისტი მიტო თურმანიძე მოუჩილებლად შემოვიდა სანერგეში და იაგორას გვერდით დაჯდა. ტყავის პალტო ყოველ მოძრაობაზე ქრატუნებდა. ის ტფილისიდან ახლახან ჩამოვიდა. მანქანა-ტრაქტორის სადგურმა დაუქირავა ოთახი, და ის დაბინავდა სოფელში. აგრონომი პავლე გაიწნო. ისიც

ამოსული იყო და სასადილოში შეხვდა. მალე დაუმეგობრდა. ახლაც მას ელო-
დება, საცაა მეცადინეობა მოჩჩება და სასადილოში წავლენ. თუმცა თეთრბე-
რეტიან გოგონასკენაც უჭირავს თვალი, რადგან ყმაწვილკაცს ცეცხლივით
მოედო ტრფიალი.

როგორც უცნობმა, სანერგეში შესვლისთანვე გოგონების! ყურადღება
მიიპყრო. პავლე მეორე ოთახში ნერგების მოსატანად გავიდა თუ არა, ცნო-
ბისმოყვარე გოგონებმა ჩურჩული ასტეხეს.

— ვინაა ნეტავი?

— არ ვიცი!

— როგორ არ იცი, ბეჩა. მიტოს ეძახიან, გუშინ გამაცნო ჩვენმა აგრო-
ნომმა! — სთქვა თეთრბერეტიანმა.

— უი, მომკალი ვინცხამ! იმიზა იყო, მაკრინია მარჩიელმა ჩვენს უბანს
რომ მოსდო, ნინო აბრამიას ვილაცა კაცი ჩაპოდრუჩკებულო მისდევდაო.

— ჰო, ის ქორიკანა ისა, პოდრუჩკი კი არა, რიგიანად ხელიც არ ჩამო-
მირთმევია. — ნინომ ძალუნებურად გადახედა მიტოს. ტრაქტორისტი თუ-
თუნს ახვევდა და გოგონების ჩურჩულისა არა ესმოდა რა. ნინომ მცირე ხნით
შეაჩერა თვალები მიტოზე... და ხელებში იმისი ხელის სითბო იგრძნო.
მკლავის ვაყრის რა მოგახსენოთ და მიტომ, გამომშვიდებისას, ნინოს თრთები
კი აუტკაცუნა.

აგრონომმა უკანასკნელი ნერგის მდგომარეობაც გააცნო გოგონებს და
ამით დაამთავრა დღევანდელი მეცადინეობა.

გარედ ისევ თოვდა. სანამ გოგონები პალტოებს ჩაიცვამდნენ. აგრონომი
და ტრაქტორისტი გარეთ გამოვიდნენ და თავდაღმართის ბილიკზე დაეშენენ,
მაგრამ უცებ გაიტკარცალეს გოგონებმა და მალლობიდან თოვლის გუნდები
ტყვიასავით წამოვიდა. ყმაწვილკაცები დაიბნენ, ვერც გაქცევა მოახერხეს,
ვერც მალლობზე ამოსვლა. კვილ-კისკისზე სანერგიდან იაგორა გამოვარდა.
თოვლში ხელები დაჰრია და გოგონებს ზურგიდან ისეთი გუნდები მიახალა;
დამფრთხალები თავდაღმართზე კისრისმტერევიით დაეშენენ.

— ჰაი, თქვე გასაწყვეტებო, თქვენა, რამ გავახურათ ამ ყინვაში! —
ბოხბოხებდა იაგორა და თოვლის გუნდებს წარამარა ისროდა. — ესეც შენ.
ესეც... — გახურდა მოხუცი. გაუტკმა ახალგაზრდებთან თოვლაობა.

აგრონომმა თავს უშველა. ხიდის გადაღმა გადავიდა და შორიდან უყუ-
რებდა ტრაქტორისტის ვაწამაწიას. მიტოს ტყავის პალტო მხრებში უჭერდა
და სწრაფი მოძრაობის საშუალება რომ არ გააჩნდა, თავდაცვაზე გადავიდა.
გოგონები უტევენენ და უტევენენ...

— უი, ბეჩა. ნუ მოკალით კაცი, დანებეთ თავი! — გაცხარდა ნინო და
ჩოფურა გოგოს, ყველაზე მეტს რომ ტყრიაცებდა, მუჯლუგუნი შესთავაზა.
მერე გათოწილი თითები პირში ჩაიდო და სული შეუბერა.

მიტომ გაიგონა თუ არა ნინოს ხმა, დაიმედებული წამოდგა.

— სხვებს რომ უჯჯერდები, შენც ხომ ისროდი, შენმა გუნდამ გული ჩა-
მინგრია. მაგრამ არა უშავს! — ლაპარაკობდა მიტო და თანაც იბერტყავდა
პალტოზე მიკრულ თოვლს.

მოხუცი სანერგეში დაბრუნდა. ცეცხლი გააჩალა და ისევ ჩიბუხის კვამ-
ლში გაეხვია. ნანობდა, ახალგაზრდა არა ვარო.

— გოგონებო, წამოდით, ამ ხევში ხომ არ გინდათ გაათენოთ! — გაღმი-
დან დაიძახა პავლემ.

— ჰაა სად ყოფილა თურმე, — იგრიალეს გოგონებმა და ავრონომი წინ წაიგდეს. იმათი სახეიშო ზარზარი მოხუცმაც გაიგონა, მაგრამ დაენანა აგუზ-
გუზებული კერიას მიტოვება.

ყინვა თანდათან უქერდა. შეციებული ძაღლები წაწკანებდნენ. მიტო და
ნინო ჩამორჩნენ ამხანაგებს. მიტო ხმამაღლა სუნთქავდა, თოვლაობისგან
აფორიაქებული გული ჯერ ვერ დაემშვიდებინა.

— მკლავები დამწყდა, ამდენი რომ კოლმეურნეობაში შემუშავნა, ორ
შრომა-დღეს დავიწერდი. — დუმილის შემდეგ წარმოსთქვა ნინომ.

— ბევრი გუნდა მესროლე, არა?

— რატომაც არა, მაგრამ თოვლში რომ ჩაეფალი, შემეცოდე.

ვახშობამდე საუბრობდნენ. ახალგაზრდული ოცნებით გატაცებულნი
ვერავეითარ ყინვას ვერ გრძნობდნენ... გვიან, ელექტრონის შუქი რომ ჩაქრა,
ნინოს შეეშინდა.

— მეტს ნუ მაცილებ, ახლოსა ვარ, გაგვკორავენ... მშვიდობით!

გამომშვიდებისას მიტომ ხელი ხელზე მოუჭირა ქალს და სწრაფად
მიიზიდა.

— უი დედა!

ნინო უცებ განზე გადახტა.

— კიდევ შევხვდეთ.

— არასოდეს!

და ქალი გაიქცა.

— ნინო, ნინო! — მიტოს ძახილმა სიბნელე შეაზანზარა.

ტრაქტორისტი თოვლში ძლივს მიიკვლევდა გზას. მოქანცული მოვიდა
შინ. დიასახლისის ოთახი საგანგებოდ გაეთბო. მიტოს სხეულში სითბო რომ
გაუჯდა, ჩასთვლიდა, მაგრამ სამუშაო ჰქონდა, მორეულ ძილს თავი დააღწია
და ტრაქტორების დაზიანებული ნაწილების სია, ნაგლეჯ ქალაღებზე რომ
ჰქონდა ჩამოწერილი, დიდ წიგნში გადაიტანა, მერე დახარჯული ბენზინიც
გამოიანგარიშა და მამლების პირველ ყივილზე ლოგინში ჩაწვა. ბუხარში კო-
პიტო გუზგუზებდა და ხანდისხან ისე ატკაცუნებოდა, თითქოს ტრაქტორის
საკისურს ბენზინი უწვევებოდა.

მიტო საბანში გაეხვია, მაგრამ არ დაეძინა, ნინოზე ფიქრი მოეძალა.

— კარგი ქალია... ვუშინაც ჩემთან იყო, დღესაც ერთი ორჯერ კიდევ
შეეხდები და მერე შევირთავ! რატომაც არა! ჩემს ამხანაგებს ორორი და
სამსამი ბლარტი ჰყავთ, მე რა დავაშავე, კარგი ქალია, ტყუილად კი არ ეძა-
ზიან „გლეხის იმედის“ თვალს.

უძილობისგან მოთენთილს და ფიქრებისგან დამძიმებულს შამლების მეო-
რე ყივილზე ჩაეძინა, მაგრამ ძილშიაც ზაჰყვა ნინოზე ფიქრი.

დილით, როცა მიტო თურმანიძემ ვაილიდა, ქუჩაში მოციგავე ბიჭების
ღრიანცელი სახერხი ქარხნის სმაურს აღემატებოდა. ტრაქტორისტმა ტანთ
ჩაიცვა, აივანზე გამოვიდა, ნამძინარევი თვალები თოვლს ვერ გაუსწორა.
რადგან სიცივე იყო, მიტოს გადაწყვეტილი ჰქონდა წვერი არ მოეპარსა, მაგ-
რამ ამდღით პირდაპირ საპარკმახეროსკენ წავიდა. წვერმოშვებული
წინოს როგორ დაენახებოდა. ქალი ისედაც გაბრაზებული იყო.

ჩემი სოფლის დალაქებმა ზეპირად იციან „ქვეყნის“ ამბები. სოფლის ზომ იციან და იციან. ისინი არც კი დაფიქრდებიან, ისე ჩამოგიკაკლავენ: სოფელში ვინ ვის უყვარს, ვინ ვისზეა გაბუტული, ან რომელმა ქალმა რამდენი შრომა-დღე გამოიმუშავა. სულ სხვებზე ლაპარაკობენ და ხშირად თავიანთი სამართებლის ვალესვა კი ავიწყლებათ.

მიტო სადალაქოში რომ შევიდა, ოსტატებმა ბუხარს უსხდნენ და ტკბილად საუბრობდნენ. ერთ ახალგაზრდას წვერ-ულვაში მოეპარსნა, პირსახეზე ბლომად პუდრი მიეყარა და ახლა სარკესთან ქოჩორს თავის ყაიდაზე იყენებდა. ეს იყო კობერატივის ნოქარი ბუხუტია, რომელსაც დოლის დაკვრაში ვერავინ სჯობნიდა. კაცმა რომ სთქვას, სიმღერაც კარგი იცოდა. მისი ოდა სადალაქოს მალლიდან დაჰყურებდა. ფული ხელის ქუქყია... რასაც შესქამ, ის შეგრჩებოა, გაიძახოდა და ჩერვონცებს არ ზოგავდა.

— ქამს, ბიძია ქამს! — ამბობდნენ მეზობლები. გუშინწინ რაიონიდან ჩამოსულმა ბუხალტრებმა კობერატივს უეცრად რევიზია დაარტყეს, მაგრამ ბუხუტია წმინდად გამოვიდა და ახლა გამარჯვებული საქარწილოდ ემზადებოდა.

ერთმა დალაქმა, თავზე ყვავის ბუდესავით დაბანძული ქოჩორი რომ ედვა, რაკი უტხო მუშტარი დაინახა, ბუხუტიას სიცილით უთხრა:

— გეყოფა, ბიძია, ნინო ბარამია მაინც არ დაგიწუნებს.

— რა მაქვს დასაწუნი!

— არა, კაცო, ისე ვსთქვი, თორემ, რა გაქვს დასაწუნი! — ნინო ბარამიას ხსენებაზე მიტოს უმალ გუნება შეეცვალა. ქუდი მოიხადა, სკამზე ნელა დაჯდა, ოსტატმა საპონი ააქაფა. ბუხუტია გარეთ რომ გამოვიდა, დალაქებმა ისევ განაგრძეს ლაპარაკი.

— ირთავს კაცო, ირთავს, მერე რა ლამაზი ქალი უვარდება ხელში!

— თვითონაც კარგი ბიჭია. ქვას რომ ხელი მოუჭიროს, თავისს გამოადენს.

დალაქმა საპნის წასმა გაათავა და გადაქარბებული მოკრძალებით მიტოს ჰკითხა:

— ვისი სტუმარი ბრძანდებით, ბატონო?

— ემტეესის.

— ჰო ძალიან კარგი! — და ლოყაზე სამართებელი ჩამოუსვა, მაგრამ ოსტატი მიტოს ყვირილმა შეაკრთო.

— უი მეტყინა, კაცო, დამაწიწკნა...

— რას ამბობ, ძმობილო! ამ დილით გავლესე! — ამ სიტყვებით დალაქმა ზებით გაპოხილ ღვედზე აუსვ-დაუსვა სამართებელი.

— არა, ბატონო, კარგად სჭრის. ასეთი დანა ჩვენს რაიონში არცერთ ოსტატს არა აქვს. ფოლადისაა, ძველებური ფოლადის.

— ჰო, ფოლადის რომ არის, ალბათ იმიტომდა თვალებიდან ნაპერწკლები მაყრევიანა. — მიუგო ტრაქტორისტმა. დალაქებს გაეცინათ, მუშტარმაც უგულოდ გაიღიმა.

სადალაქოდან გამოსულ მიტოს მარცხენა ლოყაზე ორი ჰრილობა აჩნდა, სიცივე რომ მოხვდა, უფრო დაეწვა. მაგრამ ამ ქვეყნის ამბების მცოდნე დალაქებმა მას გულზე მეტი ჰრილობა მიაყენეს.

„...მაშ ასე, ნინოს ბუხუტია ირთავს.“ — ამაზე ფიქრმა სულ ააფორიაქა ყმაწვილი კაცი. უფერად გადაწყვიტა ენახა ნინო, მაგრამ რა უნდა ეთქვა. ქალს ვინც უყვარდა, მას ვაჰყვებოდა.

— ეშმაკსაც წაუღია, მოდი ახლა და თავი იმტვირე! — მიტო ტრაქტორის სადგურისკენ წამოვიდა. იქ ამხანაგები ელოდებოდნენ. ტრაქტორების საზამთრო რემონტის გეგმის შესრულება უნდა შეემოწმებინათ.

— არ ღირს ფიქრი... ვერაფერს გავხდები! — დაასკვნა მან და მოუჩქარა ნაბიჯებს.

არ თოვდა, არც ყინავდა, ისე კი სიცივე მძვინვარებდა და, მიტო რომ სუნთქავდა, ორთქლი თვალწინ იკლავებოდა.

სადგურის ეზოში ბიჭებს ცეცხლი აენთოთ და გულმკერდი მიეფიცებინათ. თანაც მკლავები გაეშალათ, როგორც ეს ცეცხლის პირად იციან და ამგვარ მდგომარეობაში ისინი საოცრად ჰგავდნენ ასაფრენად მომზადებულ არწივებს. ბიჭებმა დაინახეს თუ არა ეზოში შემოსული მიტო, ერთმანეთს გადაულაპარაკეს.

— მოვიდა ახალი ბრიგადირი! — ერთმა კი, ცეცხლისგან სახე შებრაწული რომ ჰქონდა, „სიძეო“ დაიყვირა და, შემდეგ რომ არაფერი შეემჩნიათ, სტვენა დაიწყო. მიტო პირდაპირ კანცელარიაში შევიდა. სახეაწითლებულმა ბიჭმა სტვენა შესწყვიტა და ამხანაგებს უთხრა:

— ჯერ ჩვენთან თითი თითზე არ შემოუქრავს და გოგონებში კი გაერთო. წუხელის ნინოს უმტკიცებდა, თოვლი თეთრიაო.

ბიჭებმა კი გადაიხარხარეს, მაგრამ სახეაწითლებულსაც არ დააკლეს მათრახი.

— ალექსი, იცი რა გითხრა, ბრიგადირობიდან რომ მოგხსნეს, იმისთვის კბილი ნუ ჩაასვე მიტოს, არ ვარჯა, ბიჭო, ინტრიგანობა.

ალექსის მტკივან ადგილზე მიარტყეს. ნეტავი ხმაც არ ამომეღოო, და გაჩუმდა.

მიტოს დირექტორის კაბინეტში ბუხუტია დაუხვდა და მაშინვე აიმღვრა. რა ეშმაკმა მოიყვანა იგი აქო, გაიფიქრა და სავარძელში ჩაჯდა.

— ნავთი არა გვაქვს! — ღიმილით უთხრა დირექტორმა ნოქარს.

— ერთი ფუთი მაინც მასქსებ და მერე ჩვენც მოგვივა. — დაიღრიჯა ბუხუტია.

— თავის დროზე უნდა მოგეტანა, ძმაო, ნავთი, მე ერთი წვეთი არა მაქვს, შეიძლება მიტოს ჰქონდეს ბრიგადაში... მიტო, შეგიძლია მისცე?

— რატომაც არა! — უყოყმანოდ მიუგო მიტომ და იმ წუთში ბუხუტიამ მას ისე გაუღიმა, თითქოს დიდი ხნის უნახავ ძმას შეხვდაო.

მიტომ დირექტორს წინაღობით შედგენილი სია და ქვითრები გადასცა და შემდეგ ბუხუტიას ვაჰყვა საწყობში. როცა სანაფთე გაუღესო, ტრაქტორისტმა ზურგზე ხელი დაჰკრა და ცივად უთხრა:

— ჰე, ქორწილში მაინც დამპატიე!

— კნ მარა, საიდან იცით!!

— მითხრეს. საპატარძლოსაც ვიცნობ! — მიტოს კიდევ რაღაც უნდოდა ეთქვა, მაგრამ ბუხუტიამ სიტყვა გადაუჭრა.

— ზოგიერთები მუხუთე ქალს ირთავენ და კაცი ვერ გებულობს... მე კი ერთიც ვერ მომიყვანია.

— შე კაცო, დასაძალი რა გაქვს?

— არაფერი, მარა საქმე სოფელს პირში რომ ჩაუვარდება, მერე კულს ვერ გამოაბამს კაცი! — წყენით სთქვა ბუხუტიამ და წავიდა.

— ირთავს! — აუხმაურდა გული მიტოს და ერთ წუთს დაენგრა ოჯახის მოწყობის მთელი გეგმა.

ეზოში ახლადშეკეთებული ტრაქტორი გუგუნებდა, მაგრამ არანაკლებ გუგუნებდა მიტოს გული. იგი ბრიგადაში აფორიაქებული მივიდა და ბიჭებს რომ გადახედა, ისე მოეჩვენა, თითქოს ყველა მას დასცინოდა.

3.

თოვლი მზის ერთი დაცხუნების შემდეგ კვამლივით გააქჭრა. სოფლის რუებმა ენა ამოიდგეს და მდინარისკენ კისრისტეხვით გაქანდნენ. იაგორა სანერგეს წინ ჯირკზე დამჯდარიყო, ზურგი მზისთვის მიეფიცებოდა. მოხუცის დაობებული სხეული თბებოდა. რუების ხუილს მიდამო აეკლო და იაგორაც გაზაფხულის სიყვარულით დამტკბარი ყურს უგდებდა წყლის რაკ-რაკს. ტყემლებს თოვლმა ვერაფერი დააკლო, თუმცა ნაადრევი ყვავილი კი დააყრევინა, სამაგიეროდ, ახლა მზემ ისევ გამოაცოცხლა და კვლავ აყვავების მაღა გაულეცა.

ნინო მოვიდა ნერგების გასასინჯავად. ახლა უმცროს აგრონომამტეცოტა აკლია. ქალი მებაღეა და ბალივით გულლია. სანერგეში ნესტის სუნი ქარბობდა. მანდარინის გახარებულ ნერგებს თავები ისე დაეხარათ, თითქოს იხვეწებოდნენ: ჩქარა გამოგვიყვანეთ მინდორშიო. ნინომ და იაგორამ ბრტყალების მიხედვით გაანაწილეს ნერგები და, შემდეგ ტრაქტორების გუგუნე რომ მოესმათ, ფანჯარასთან მივიდნენ.

საგაზაფხულო ხენა უკვე დაწყებული იყო. ტრაქტორთა მეორე კოლონამ სანერგეს გრიალ-გრიალით ჩაუარა და მთელი შენობა ააზანზარა, მიტოს მაგრად ეკავა საქე და ტრაქტორის ბოლი ქარს სანერგისკენ მიჰქონდა, თეითონაც აქეთ იხედებოდა. საბედნიეროდ ის იმ კოლმეურნეობაში მოხვდა, რომელშიც ნინო ბარამია მუშაობდა, მაგრამ ეს სრულებით არ გააბარებია, რადგან ბუხუტია არ ხუმრობდა, მთელმა სოფელმა გაიგო ქორწილის ამბავი.

სანერგეში უცბად შემოსულმა აგრონომმა იაგორას უთხრა:

— გაპყევი ტრაქტორისტებს და უჩვენე ის ადგილები, რომელზედაც მანდარინები უნდა დაფრგოთ.

იაგორამ კოლონას სანერგის ეზოდან გზა გადაუჭრა და მიტოს გვერდით მოკალათდა.

— ამ ტრაქტორით იმდენს დავდივარ, რომ მალე შეგეცილები! — სთქვა მოხუცმა, და რომ არ გადაეარდნილიყო, მიტოს ქამარს ხელი ჩასჭიდა. მიტო განზე გაიწია, იაგორას ადგილი დაუთმო და უსიტყვოდ განაგრძო საქის ტრი-ალი. იაგორა მიუხვდა ვაჟს და მოხუცის უღონო ღიმილით უთხრა:

— ასე იცის სიყვარულმა, მაგრამ მაინც კარგია სიყვარული სიხარულია. მეც მიყვარდა ჩემი თებრანე, მაშამისმა დამიწუნა, იმას რაფა გაეატან ქალს. ქვეყანა რომ დაიწვას, მისი ერთი ღერი ფიცარი არ დაიწვებაო... მტკლიცა უარი. დიდხანს ვიღარდე, მაგრამ ტყბილი იყო ის დარდი მაინც, ცოცხალი კაცი ყველაფერს მიწვდება. რამდენი მაქანკალი არ გავუგზავნე იმ სულწაწმედილს, მაგრამ შენც ნუ მომიკვდება, რომ შეუგდა ჯორზე, ფეხიც ვერ მოვაცვლეინე... შემდეგ, რომ გამიქორდა, მომეხმარენ. მშაკაცები, შევიტაცეთ

თებრონე, მაგრამ მიჩვილა სიმამრმა, ვიცოდი ჩვენი პრისტავის ხასიათი. წინასწარ ფული გავუგზავნე, მერე კანცელარიაში, მე და ჩემი თებრონე რომ მივედით, სიმამრი პრისტავთან დაგვიხვდა. თვალებით შეგვკამა. პრისტავი მოხუცი იყო, ერთი შეგვათვალისებრი და მერე სიმამრისკენ გაიშვირა ხელი. „შეკაცო, ასეთ ლამაზ ქალს ახალგაზრდა კაცი კი არა, მეც შევიტაცებდი“. ამ სიტყვებზე სიმამრს ცეცხლი მოეკიდა, დაჰკრა ფეხი და გარეთ გამოვარდა. ჯანაბას იქეთ გქონია გზაო, მიაყოლა პრისტავმა და მე და ჩემი თებრონე დამწვიდებული წავედით. სიყვარულმა თავისი გაიტანა, დარდი სიხარულად მქეცდა. და ახლა ჩემისთანა ბედნიერი კაცი ერთი ორი რომ კიდევ იყოს, არ მგონია. ასეა ყველაფერი. წინათ, ტრაქტორი რომ დამენახა, ეშმაკი მეგონებოდა და შიშით მიწაში ჩავძვრებოდი. ახლა ზედ ვაზივარ. ესეც სიხარულია, ესეც სიყვარულია. გარეკე, გარეკე, ჩემო მიტოვებულმა. ნინო ბარამია თუ გიყვარს, მოვიტაცოთ ბოლოსდაბოლოს, ხა! ხა! ხა! ხა!..

მოხუცის სიყოჩაღმე მიტო უფრო მოადუნა და სირცხვილმა სახეზე წითლად გადაუარა.

—ნინოზე სრულებითაც არ ვფიქრობ! — ცივად მიუგო ლაპარაკის მდაბზე მოსულ მოხუცს და ტრაქტორი მთელი სისწრაფით გააქანა. გულში კი ჩაეკედა ჩაგორას სიტყვები: სიყვარული სიხარულია. თოვლაობის შემდეგ ორჯერ შეხვდა ნინოს, მაგრამ ვერც ერთხელ ვერ გადაუშალა გული. ერთხელ ნინო დედასთან მიდიოდა, მიტო მხოლოდ შორიდან მიესალმა და გაუღიმა. მეორეჯერ კომკავშირის კრებაზე შეხვდნენ ერთმანეთს და სიყვარულზე კი არა, გეგმაზე ჰქონდათ ლაპარაკი, რადგან მარტო როდი იყვნენ. შეყვარებულთან საუბარი ისეთია ის ოხერი, რომ მესამე კაცმა არ უნდა გაიგოს, თორემ ქვეყანას შეჰყრის.

კოლონამ უკვე ორღობე ჩაიარა. ტრაქტორები ცეცხლით გადატრუსულ მინდორს შეესივნ და მალე აყალო მიწის სუნი ქარმა სოფელში მოიტანა.

ტრაქტორებმა სულ ერთიანად გადააშავეს კოლმეურნეობა „გლეხის იმედის“ მინდორები. ტრაქტორისტებმა ერთი თვე ისე იმუშავეს, რომ მანქანებს ერთი კანკიკი არ მოვარდნია. გარდამავალი დროშაც მიიღეს, მაგრამ თუ რომელ ტრაქტორზე უნდა აღემართათ იგი, ამან ცოტა დავა გამოიწვია. შუადღე იყო. ბიჭები სადილობდნენ და თანაც დაობდნენ.

— ჩვენს ტრაქტორზე ავაფრიალოთ! — სთქვა ნაბრიგადელმა.

— შენ რომ ეს დროშა გდომებოდა, ბიძო, კარგად იმუშავებდი და არავინ მოხსნიდა! — შეუტია ერთმა.

— კარგი ერთი, აღექსი კი არ მოუხსნიათ, როგორც... ვაათავისუფლეს! — სიცილით სთქვა მეორემ.

— ეგ სულერთია! — არ ისვენებდნენ ტრაქტორისტები. მაშინ მიტო ადგა, უკანასკნელი ლუკმა გადაყლაბა და წლოვანებით ყველაზე უმცროსს, მაგრამ შუშაობით ყველაზე მოწინავეს, ნიკო ალავიძეს უთხრა:

— წაიღე დროშა და შენს ჩეტეზეს გაუკეთე! — შემდეგ ტრაქტორისტებს მოუბრუნდა: — ხომ ალალია, ბიჭებო?

— რა თქმა უნდა! — გარდა ნაბრიგადელისა ყველამ დაუდისტურა.

ნიკო ალავიძის ტრაქტორზე სიხარულივით აფრიალდა დროშა.

ნაბრიგადელი აღექსი რაიონში წასასვლელად ემზადებოდა. სადგურიდან სახნისები უნდა მოეტანა.

— მიღიხარ? — შეეკითხა ალავიძე.

— რას იზამ, დაეალებათ.

— აბა შენ იცი, ისეთი სახანისები მოიტანე; რომ თავისით ხნავდეს.

გადახსულ მინდორს შუაში სოფლის გზა სჭრიდა. ტრაქტორისტები გზის პირად ისვენებდნენ. ჯერ გზაზე მტერის კორიანტელი დატრიალდა და შემდეგ ურემი გამოჩნდა. მალე ბორბლების კრიალიც გაიგონეს ბიჭებმა. ურემზე ლენის დიდი კასრი იდგა, ხოლო კრფოზე ბუხუტია იჯდა და სახრეს უმიზეზოდ უტლაშუნებდა ხარებს. უკან ნელი ნაბიჯით მეურმე მოდიოდა. ისიც სახრეს ატრიალებდა ხელში. ბუხუტიას ტრაქტორისტების დანახვა გაეხარდა. ჩამოხტა კოფოდან და ლენისგან ამსუბუქებული ბიჭებს რიხიანად მიესალმა; ურემიც გააჩერა.

— ჰა, მიტოც აქ ყოფილა, ახლა ას ფუთ ნავთს მოგცემ, თუ გინდა.

— გეტყობა ბევრი ნავთი გაქვს, ცეცხლი გეკიდება! — თავისთვის ჩაილაპარაკა მიტომ.

— ბიჭებო, როგორც ვატყობ გისადილნიათ, ახლა ლენოსაც გადაგაკვრევენებთ... აღმასხან, მაქ რომ დოქი დვას, მეიტანე აქეთ, — უთხრა ბუხუტიამ მეურმეს და მიტოს გვერდით მოურიდებლად დაჯდა.

— მირონივით ლენოა.

— კაცო, სამუშაო გვაწვება, საქეიფოდ სად გეცალია! — განგებ მიუვო ნაბრიგადელმა. ისე კი ჭიქაში მოკიაფე ლენის თვალს ვერ აშორებდა.

— შენგან არ მიკვირს, ალექსი! საქეიფოდ არც მე მცალია, თითო ჭიქა დავლიოთ და მე ჩემს გზას გავუდგები და თქვენ თქვენი ტრაქტორები ატენეთ. კოოპერატივში დროზე უნდა მივიდე, ლენო მომაქვს; მარა, იცით — რა ლენოა!.. ეს კიდევ ჩემთვის ვიყიდე: — და მეორე ჭიქაც გაავსო. კარგი სუფრა გაშალა. ტრაქტორისტებმა ორორი ჭიქა რომ გამოცალეს, მიტომ დოქს თავი დაუყო და სთქვა:

— გვეყოფა, გმადლობთ, ბუხუტია.

— თითო კიდევ დავლიოთ — დაიღრიჯა ნოქარა.

— არა!

ბიჭები თითოთითოდ წამოდგნენ, მერე ბუხუტიაც ადგა, დოქი კასრის წინ კოფოზე დადგა და ხარები გარეკა. მიტოს ბუხუტიას დანახვაზე ისევე აეშალა ფიქრები. ერთი ვერ შეხვდა ნინოს, თორემ ყველაფერს ეტყოდა. ბრიგადას უმიზეზოდ ზომ ვერ მიატოვებდა. მინდვრიდან სოფლამდე თხუთმეტი კილომეტრი იქნებოდა. ამდენი მანძილი და შეიძლება მეტიც აშორებდა მას ნინოსგან. ფიქრობდა და ამ ფიქრებში იყო რალაც სიხარული, სიბო და ინტერესი. ეს სიხარული ალბად სიყვარულიაო, ფიქრობდა და თავის გულში ამართლებდა მოხუც იავორას.

ნაბრიგადელი ალექსი სულ სხვას ფიქრობდა. ჯავრისგან გსიებული გული ამოვარდნამდე უძგერდა და ჩქარა, ძალიან ჩქარა მიდიოდა. უნდოდა ურემს დაწეოდა როგორმე.

— მიტოს გარდამავალი დროშა, პატრევი, დაფასება და მე კი... — და ამ ფიქრებით გააღმასებული მართლაც დაეწია ურემს. ბუხუტიას მისი მოსვლა გაეხარდა, რადგან ნაბრიგადელსაც უყვარდა ლენო.

— კარგი იყო შენი ლენო, ძვალრბილში ჩამიდგა! — უთხრა მისალმებისთანავე ალექსიმ.

— ჩემი რაა ცუდი, მაგრამ ზოგერთებს არ მოეწონება. მკამელიაო, ამბობენ. რას მიქვია მკამელი! კი მარა, ქვა ხომ არა ვარ, უქმელად ვეგდო!

— მართალი ბრძანებაა, ჩემო ბუხუ, ინტრიგანები რას არ მოგიგონებენ, მაგრამ შენი საქმე მაინც მაკვირვებს!

— საკვირველი კია, მარა რა იყო, კაცო, მაინც ასეთი!?

— ჰმ, მაგას ნუ მკითხავ, იგი შენც კი გეცოდინება.

— ნუ კი წოუგრძელე, მითხარი რაც იყო, თორემ ღვინო თვალებიდან ამომდის.

— ის იყო, ჩემო ბუხუტი, რომ შენი ნინო ჩემს ბრიგადირს სულში უძერება და შენ ქე გტუებს მგონია მშრალზე.

— არა, ამას ვერ დავიჯერებ, ჩემს საქმეს ერთი ხელის დადება აკლია, თვარა ზაქსში ამოვყოფთ თავს.

— რომ არ წამოგყვება, არ დაიჯერებ? ის უკვე მიტოს კიდევაც დაუნიშნია: ქალს ვართმევს, შე ყურბანო, ქალს. ამისთვის ძველად სისხლს დააქცევდნენ. — ვითომ მოხუცი ყოფილიყო ისე დაუდინჯდა ალექსის ხმა. სისხლს დააქცევდნენო, რომ მოესმა, ბუხუტიამ მაშინვე დგაფანი მოადინა ურმიდან, ცოტა წაბარბაცდა, მაგრამ ღვინისგან აბუებუებული ტანი შეიმაგრა და ყელში წაუჭირა ალექსის.

— რატომ მაშინ არ მითხარი, შე მელაძუვე, შენა, როცა ჩემს ღვინოს ხეთქავდა. ჭრაქივით გავაქრობდი მაგ მოთრეულს.

— ახლაც არ არის გვიანი! — წაისისინა ალექსიმ. ამ სიტყვებზე ნაბრიგადელს ბუხუტიამ გაუშვა ხელები და უკან მოიხედა, მაგრამ ვერაფერი დაინახა. ტრაქტორები წერტილებივით მოსჩანდნენ.

— მოვკლავ, დედას, გეფიცები, მოვკლავ! — გაჰყვიროდა ბუხუტი და სახრეს ისე ურტყამდა წაბლა ხარს, თითქოს იგი ყოფილიყო დამნაშავე. ბუხუტია თავს ვერ იმაგრებდა.

კოოპერატივში მისვლისას სიმთვრალე უკვე გადასვლოდა, მაგრამ სიბრაზე ყელში უჭერდა და აღჩობდა. როგორც იქნა ურმიდან კასრი გადმოიღეს და დუქანში შეაგორეს. ბუხუტიამ მეურმეს გაუსწორა ანგარიში, დაავლო დოქს ხელი და შინისკენ გასწია. ჩქარა მიდიოდა. დოქში ღვინო ტყაპუნებდა, ჭიშკარი შეალო და ფინია ფეხებში ჩაუვარდა. სიხარულით წკაფწკაფებდა ძალი და ჩიჩილაკივით გაშლილ კუდს ალერსიანად იქნევდა. ბუხუტია ყოველთვის გადაატყავამდა ძალს ხოლმე ხელს, მაგრამ ახლა, მოფერების ნაცვლად, ფეხი წაჭკრა და შეურაცყოფილი პიროუტყვი ძუნძულით სახლის ქვეშ შეძვრა. ბუხუტია სახლის კიბეებზე რომ აღიოდა, უცებ დოქი საფეხურს მოხვდა და გატყდა. შავმა ღვინომ სისხლივით ითქრიალა და კიბეები შეღებდა.

— უჰ! — აღმოხდა ბუხუტიას. ამ დროს დედაც გამოვიდა აივანზე. მოხუცმა დაღვრილი ღვინო და დოქის ნამტვრევები რომ დაინახა, თავზე შემოირტყა ხელები.

— მომიკვდეს თავი!.. ეს ცუდს ნიშნავს!

ბუხუტიასაც შიშმა დაუარა. სწორედ ამ კიბეებიდან შარშანწინ მამამისი გადმოვარდა (მთვრალი იყო), თავი ქვას დაარტყა და ლოგინად ჩავარდა. ექიმმა სიტყვა: ტვინში სისხლი ჩაქცევიო. წამლის დალევა ვერც კი მოასწრო, ისე გამოემშვიდობა წუთისოფელს.

მამა იოსები რომ მოკვდა, მეზობლებს მერე დაწყდათ ვული, თორემ როცა სული ედგა, ყველას ეჯავრებოდა. ავი კაცი იყო. დამწვარ ნახშირს არ გა-

მოიმეტებდა მეზობლისთვის. კოლმეურნეობაში არ შევიდა და ვაჭრობას მიჰყო ხელი. ყველაფერს მალულად ყიდდა და ყიდულობდა. მართალი იყო ერთი გლეზი, რომელმაც თავის მეზობლებს უთხრა: იოსები სპეკულანტი იყო, რომ არ მომკვდარიყო, მაინც დაიჭერდნენო.

4.

სოფლის ახალგაზრდები დიდ მზადებაში იყვნენ. რაიონის სტახანოველთა შეკრებისთვის სასოფლო საბჭოს, პარტიული და კომკავშირული ორგანიზაციების შენობებს საგანგებოდ რთავდნენ. გოგონებს მოჰქონდათ ნაადრევი ვარდები. ვარდისფერადვე უღაფლაუებდათ ლოყებიც.

გაზაფხული უკვე მთელი თავისი მშვენიერებით აფეთქებულიყო და ხეხილს კვირტების მწვანე სამოსელი ამშვენებდა. კიდევ რამდენიმე დღე და ფოთლების შრიალსაც გაიგონებდა კაცი და დედა-ბუნებაც საზეიმოდ მოირთვებოდა. მაშინ კარგი სანახავი იქნება სოფელი. მანდარინის ხეებს, ახლს რომ შეფუთულები დგანან, ტანისამოსს შემოაცლიან, ოდნავგაყვითლებული ფორლები უცებ ამწვანდება და პირველი ნამისთანავე მცენარის ყვავილი მზეს გაუცინებს.

ნინო ბარამიას სახლის ფანჯრებს მზე ანათებდა და მინებს ისე აბრწყინვალებდა, შორიდან რომ შეგეხებდათ, იფიქრებდით — ცეცხლი წაჰკიდებიაო. ნინოს დიდი თაიგული დაეკავებინა ხელში და წასასვლელად მომზადებული რაღაცის მოლოდინში სკამზე ჩამომჯდარიყო. ცალი ყური კედელზე მიუღვია, თითქოს მის ფეთქვას უსმენსო.

— ბეჩა, ყველაფერი მაქვს. ჩიტის რძე რაა, ისიც არ მაკლია. დაჯდეს და ჭამოს. მარა თავი დაანებოს ყველაფერს. ოჯახის ქალს ჭიშკრის გარეთ არც კი გადაესვლება, ჭირიმე. კომკავშირი, სასწავლებელი, კრებები — ეს ყველაფერი მოგონილია. მე და შენ კომკავშირში არ ვყოფილვართ, მარა ჩვენი ცხოვრება აქამდე ქე მევიტანით და აწიც ქე გაეძლებთ... ამ საქმეს დაგვიანება არ უხდება. მალე გაეათაოთ, ჭირიმე.

ბუხუტიას დედა მის მეზობელ ქალებს იმით სჯობნიდა, რომ ენა სამართებელივით მჭრელი ჰქონდა და ახლაც ისე ელაპარაკებოდა ნინოს დედას, თითქოს კანონის წიგნს უკითხავსო.

— კეთილი, ბატონო, მე რა მაქვს საწინააღმდეგო, შაგრამ გოგოს ვკითხავ მაინც.

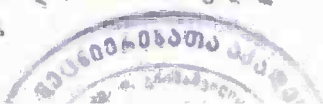
— ბიჭი და გოგო უკვე შეთანხმებულნენ არიან.

— მით უკეთესი, ამას რა სჯობია!

— მართალი ბრძანებაა, ბატონო. კიდევ უნდა გითხრა ერთი რაღაც, რომელიც აქედანვე იცოდე, ურიგო არ იქნება. მზითვევი, ჩემო დესპინე, მოდაში არაა, მარა ამას ნუ ვიტყვით, რას მიქვია მოდა, ქალს გული არ უნდა დაწყდეს. მისი წილი წყალში რომ გადაყაროს, დედა რომ ხარ, მაინც უნდა მისცე.

— მომკალი ვინცაა, რას ამბობ ადამიანო! რასაც ხედავ, ყველაფერი მისი ნაყიდი არაა? სტახანოველია ჩემი ნინიკო, კოლექტივიდან კაი ძალი ფული ერგო, შემოეველოს დედამისი.

გულკეთილი დესპინე ყველაფერში დაეთანხმა ბუხუტიას დედას და თუ ნინოც თანახმა იქნებოდა, ნიშნობა გადაღმა შაბადისთვის დანიშნეს.

მათი საუბრის მოსმენაში ნინოს თავიუღლი ხელეში ჩააქცნა. ვარდები სიცოცხლეს ეთხოვებოდნენ, სიწითლე თანდათან ქრებოდა და სიკვდილის ნიშანწყალი ფოთლებსაც გადაჰკრავდა. წალაშლაში ბუხუტიას დედა. ნინო დედასთან შევიდა და გაბოროტებულმა უთხრა:

— მორიგდით, არა? აქვენ ძველი დრო ხომ არ გგონიათ, პო, ის ჩაჩი, ისა. მზითვეი არა, მისმა თავის ხეთქამ, ისე დამიწუნებს.

— თუ აქ იყავი, ვერ შემოდი, შვილო?... გიწუნებს კი არა, ბედი მოგვადგა კარებზე, კარგ ოჯახში შედიხარ. ქირიმე, ყველაფერი თავსაყარი გექნება.

— მე საპყარი კი არა ვარ, რომ სხვისმა ქონებამ გონება დამიკარგოს.

— ამას ვინ გეუბნება, მარა ბუხუტიას რომ ვერ დავიწუნებთ, ეს ცხადია. რა ვუყვით, რომ ნოქარია, ხვალ გამე იქნება და ზევისთვის კიდევ წინ წაიწვეს.... ესეც არ იყოს, მამამ კარგად დასტოვა. შეზრდილები ხართ და იმას თუ არ შეეწყობი, სხვას ვიღას, არ ვიცი.

კომკავშირის კომიტეტის მდივანმა ნინოს ქიშკრიდან დაუძახა:

— ამ წუთში, ზინა, ამ წუთში! — ნინო გამოვიდა სახლიდან და კბეები მარდად ჩაირბინა.

ისინი გზაზე მიდიოდნენ და გათხოვებაზე კი არა, სტახანოველთა შეკრებაზე საუბრობდნენ. ამ შეკრებაზე ნინო ბარამია თავისი სოფლის სტახანოველთა სახელით უნდა გამოსულიყო.

მიტო თურმანიძის ბრიგადამ უკანასკნელი ორი ჰექტარი ნასადილევს გადააშავა და დღიური გეგმაც შეასრულა. მზე თუმცა მთებს ამოეფარა, მაგრამ დედამიწაზე ბუნდოვანი სინათლე მაინც დასტოვა. შეწყდა ტრაქტორების გუგუნე. ბიჭებმა ხელპირი დაიბანეს და საველე ვაგონში რომ შევიდნენ, კოლმეურნეობის თავმჯდომარე და აგრონომი პავლე ნახნავის შესამოწმებლად მოვიდნენ. მიტოს ძალიან გაეხარდა იმათი მოსვლა, განსაკუთრებით პავლესი, რომელსაც შეეძლო ნინოს შესახებ ერთი ორი ტკბილი სიტყვა ეთქვა. როცა შემოწმებას მორჩინენ, უკვე ბნელოდა და სტუმრები ავტომობილის მოლოდინში მუხის ქვეშ დასხდნენ, — ცეცხლზე სიმინდით სავსე ქვები თუხთუხებდა. აგრონომი ბალახზე წამოწვა, მიტოც გვერდით მოუჯდა. კოლმეურნეობის თავმჯდომარემ — უკვე მოეხუცდიო — და მკერდი მიუღიჯა ცეცხლს.

— სანერგეში რა ამბავია? — შორიდან მოუარა მიტომ.

— უკვე გადავრგეთ მანდარინები, იაგორაც ამყნის და ამყნის. ნინო ლოშივით მუშაობს. უი, მართლა, მოკითხვა შემოგითვალა, რა ფეხი მოიკვეთაო.

— რა ვქნა, ჩემო პავლე, ბრიგადას ვერ მოვშორებივარ, ბიჭებს დახმარება უნდათ. ზეგ კი ჩამოვალ სოფელში, რაიონში სტახანოველთა შეკრებას, შენც იქ იქნები ალბად.

— რა თქმა უნდა, ნინოც იქ იქნება, მართალი ვითხრა, თქვენს შორის რაღაც ძაფებია გაბმული, თორემ რატომ გკითხულობს ასე ხშირხშირად, შენც პირველად ისა მკითხე.

— არა, პავლე, ქალის კითხვა რა დასაძრახისია.

— ვინ გძრახავს, ძმაო, კარგი გოგოა ნინო.

ამ დროს ავტომობილმა მოსახვევიდან გამოიხედა და მუხის ქვეშ დაასო ბრიალა თვალები. სტუმრები ავტომობილში ჩასხდნენ და წავიდნენ. მიტო

დარჩა მოწყენილი... ნეტავი ცოტა ხანს კიდევ დარჩენილიყო შავლუ; ვგებ ნინოს შესახებ ერთი ორი თბილი სიტყვა ამოსცდენოდა. მიტო სიყვარულის სიხარულით იყო აგზნებული. მოკითხვა შემომთვალა; მაგრამ... მე რომ არ შემითვლია, სამაგიერო. ამან გული დასწყვიტა ყმაწვილკაცს. დიდხანს იყო დაღონებული და შემდეგ იმ იმედით დაიძინა, რომ ზევ სტახანოველთა შეყრებაზე ნახავდა და გულს გადაუშლიდა.

დილით, სანამ ტრაქტორები აგუგუნდებოდნენ, ალექსიმ ახალი სახნისები მოიტანა და ბიჭები გაახარა.

— ყოჩაღ, ალექსი, კარგი სახნისები ავირჩევია. სხვა, რა ამბავია სოფელში? — ჰკითხა მიტომ და სახნისებს დიუწყო სინჯვა.

— ახალი ამბავი რა უნდა იყოს, ზევ რაიონში სტახანოველთა შეყრებაა, გარდა ამისა ბუხუტია არ ხუმრობს, ბარამიას ქალს ირთავს.

— ეს ტყუილი იქნება, ნინო ბუხუტიას არ ვაპყვება! — ცივად უთხრა მიტომ.

— ო, ასე შეგონა მეც, მაგრამ მართალი უფილა. ბუხუტიას დედამ მითხრა. წინო ვნახე, მაგრამ, რომ თხოვდება, ალბათ, სცხვენია და თავი ამარბდა. — თითქოს ამის დასამტკიცებლად ალექსიმ ქალაღდი ამოიღო ჯიბიდან და მიტოს გადასცა. მიტომ უგულოდ გახსნა წერილი და რომ წაიკითხა, ნაბრიგადელს უთხრა:

— შენი ნებაა, ჩვენთან თუ არ გინდა მუშაობა.

— რას ბრძანებთ, როგორ არ მინდა, მაგრამ მეოთხე ბრიგადაში მირჩევნია მაინც! — და ალექსი წავიდა.

აფორიაქებულმა მიტომ სახნისი მიწაზე დაავლო, რკინამ შეყვარებულის გულივით გაიხმაურა.

— მაშ ასე!

მიტომ იმავე დილით სატრაქტორო ბრიგადა ახალ ნაკვეთზე გადაიყვანა და ნასადილევს ნინოს სანახავად სოფელში წამოვიდა.

... ნინო ბარამია მთელი საღამო სამკითხველოში მოხსენებისთვის ემზადებოდა. ერთი რვეული ვააგსო ამონაწერებით. შინ გვიან მოვიდა. დედას ეძინა, ფანჯრები ღია დარჩენოდა, ელექტრონის შუქს ოთახი გაებრწყინვალეობინა და ნათურასთან ნაოშები მწერები მაგიდაზე ეყარნენ. ზოგი მკვდარი იყო, ზოგსაც ფრთები დათუთქული ჰქონდა და აშაოდ ცდილობდა აფრენას.

დედა ძილში ხმამაღლა სუნთქავდა, დანაოქებულ სახეზე ღიმილის მაგვარი რაღაც გადაჰკეროდა და ეს ალბათ სიხარული იყო, ნინომ გაიღიმა, როცა დედას სასთუმალთან დაინახა მაქსიმ გორკის „ადამიანის დაბადება“ და შრომის საღარიცხო წიგნაკი. აგერ მესამე დღეა დედა „ადამიანის დაბადებას“ კითხულობს და ეს ათვერდიანი მოთხრობა კიდევ არ დაუშთაერებია. ქალიშვილმა შრომის საღარიცხო წიგნაკი გადაშალა და მრავალჯერ ნახულს ერთხელ კიდევ გადაავლო თვალი... 1937 წლის პირველ კვარტალში 127 შრომა-დღე... ამოიკითხა მან, აპრილში ნამუშევარი ჯერ არ შეტუტანიათ, ასე რომ, ჯერჯერობით, ბიჭები ჩემთან ვერ დაიკვებნინან. მერე დედის წიგნაკიც ნახა, რომელშიც სამოცდახუთი შრომა-დღე ეწერა. ქალიშვილი უყურებდა მძინარეს და მის მგზნებარე გულში უფრო ძლიერად ჩქეფდა დედისადმი სიყვარული. ის მზად იყო მაგრად ჩახვეოდა დედას და ჩაეკონა მისი დამკვნარი თვალები.

— მეც ვიქნები დედა, მაგრამ სახე არასოდეს დამინაოქდება, რადგან მწუხარება არ მეცოდინება რა არის, — უელავდა ნინოს გულში და სანდომიანი თვალებით დასცქეროდა მძინარე დედას.

სოფელს არ ეძინა. ძაღლები კანტიკუნტად ყეფდნენ. გაზაფხულის დიდი მთვარე ელექტრონის შუქზე არანაკლებ ანათებდა სოფელს. გზაზე ურმები მიჭრიალებდნენ. ხანდისხან ავტომობილიც გაიჭროლებდა და მერე ძაღლების ყეფა და ღრენა ისმოდა დიდხანს.

ნინომ ფანჯრები დაჰკეტა. ბუფეტიდან ვახშამი გამოიტანა და მაგიდას მიუჯდა. ვახშამობდა მარტოდ და გულში კი ჯავრობდა ბუხუტიაზე, რომელმაც სამაჰანკლოდ დედამისი გამოგზავნა... მერე მიტომაც გაუელვა თვალწინ ამწვანებული უღვაშებით, ტყავის პალტოთი და აღეძრა მისი ნახვის სურვილი.

ნავახშმებს მიუჯდა მაგიდას და სტახანოვეური მოძრაობის შესახებ სტალინის მოხსენების კითხვას შეუდგა. ოთახში სიჩუმე იყო. ნათურას, რაც მწერები ებრძოდნენ, ყველანი ძირს ეყარნენ. ნინო კითხულობდა და ციტატებს ცალკე რვეულში იწერდა...

უცებ ყვირილი ფანჯარას მოასკდა. ნინო ზეზე წამოხტა და აივანზე გამოვიდა. ხმა კოოპერატივიდან მოდიოდა. ალბათ, მთვრალები ჩხუბობენო, გაიფიქრა მან, მაგრამ...

— ბუხუტია, შეგირცხვეს ცხვირი, დააგდე ნაჯახი! — ეს ბიძია იავორა იყო.

— კაცო, დანიშნულ ქალს მართმევს ვილაც მოთრეული, გამიშვით, გაა...

ბუხუტია გაჰკიოდა. იცნო ნინამ.

— არ გრცხვენია, დააგდე ნაჯახი! — ამბობდა ვილაც. ნინო ნელა მიდიოდა და ეს სიტყვები, რადგან სოფელს უკვე ეძინა, გარკვევით ესმოდა.

— რომელი ყაჩაღი მე მნახე, რომ საცოლე წავართვა.

— ეს მიტოა! — დაიკივლა ნინომ და გაიქცა. სულმოუთქმელად გარბოდა და გული ამოვარდნამდე უძგერდა. კოოპერატივის წინ რომ მივიდა, ხალხ-შემოხვეულ ბუხუტიას ორი კაცი ძლივს აკავებდა.

— ჰეე, ნინო, შენ გენაცვალე, შენი გულობიზა აქ ერთმანეთს ხოცავენ! — დაიჭუხა იავორამ.

— რომელი ბრძოლის ველი აქ ნახე, რო გაჰკივი! — მიმართა ნინომ ბუხუტიას და მიუახლოვდა! — როდის დამნიშნე მე შენ, რომ მთელ სოფელს მოსდევდი, ძალით ვინ გაგყვება, შე უბედურო შენა.

— ხოხო, შენ გენაცვალე! — დაივრილა იავორამ.

გამშრალი და გაშეშებული ბუხუტია თავდახრილი ჩასცქეროდა. მიწას. ნინო სწრაფად მოტრიალდა, ერთი ნაბიჯი მიტოსკენ გადადგა და უთხრა:

— წამოდი ჩემსას!

მიტო არ იძროდა. ქალს უფრო მეტი გამბედაობა აღმოაჩნდა, მივიდა ვაჟთან, ხელი ხელზე მოჰკიდა.

— რას გაშეშდი, წამოდი.

მიტოს გულზე შემოენთო სიყვარულის სიხარული და გადაეხვია ქალს.

— ჰა, თქვე ეშმაკებო, თქვენა! — დაუტატანა იავორამ.

ბუხუტია ისევ მიწას ჩასცქეროდა.

მეორე დღეს მიტო და ნინო ერთად წავიდნენ სტახანოველთა შეკრებაზე.

კლუბის შესავალ კარებში მიტო თურმანიძის გარდამავალი დროში ფრიალებდა.

„ლაპით სასუნსი“

მწვანე ქალაქის გათავისუფლება ვეშაქისგან

— „მწვანე ქალაქო, სად ხარ? მოველით“.

ქალაქს შიადგნენ მწირს და უგვანოს. კარზე დედაბერს დაუკაკუნეს:

— სადღა წავიდეთ ახლა უკანო.

ქალმა იკითხა: „ე, მანდ ვინ არის“.

— უცხო მხრიდან ვართ, შეგვიფარეო.

„სტუმარი ღვთისგან მოგზავნილია კარი ღია მაქვს, მოდიო, მარეო“.

ქალმა გაუღო ველებს კარები, შეხვდა კეთილი და მოუბარი.

— „მე უშვილო ვარ, შვილად მიგიღებო,

პურს კი უთუოდ მოგვცემს უფალი“.

დილით სანასარ ჰკითხავს ბაღდასარს: „თუმცა რას ვაგებო, ძმაო, თაენიდან, მაგრამ მეფემ რომ აქ გამოგვგზავნა, რატომ არ ჰკითხებო — რად გვაგზავნიდა?“

ბაღდასარმა სთქვა: „მოველოთ ქალაქი და ის ვაკეთოთ, რაც ღმერთის ეწაღოს“.

ცხენ-იარაღი ქალთან დასტოვეს დედი, მიჰხედე უკეთესადო.

შეჩერდნენ მეფის საჯინიბოსთან და მეჯინიბე ჰკითხავს მთავარი:

— „თქვენ რა ხალხი ხართ?“

„უცხოელნი ვართ, გამოგვივიდა გრძელი სავალი“.

ჰკითხა: — „ცხენების მოვლა თუ იციო?“

უთხრეს — „საქმეჲ ერთობ ადვილი; ორთაჲ შეიხმო საჯინიბოში

— „აგერ, ცხენისთვის სწმინდეთ იდგილი“.

ცოცხი აიღო ხელთ სანასარმა, ნიჩაბს იმარჯვებს ძმა ბაღდასარი. მიმოიხედეს საჯინიბოში, უცებ გასწმინდეს ნეხვი რაც არი.

— „თუ სამურველსაც მოგვცემო, თქვენს ბედაურებს გავწმენდოთ კეთილო, თავიდან“.

— „აი აქ არის, მოდიო, აიღეო“ — და მეჯინიბე გარედ გავიდა. იღებს სანასარ ხელში სამურველს, პირველს, მეორეს სტებს სანასარი, გმირის ხელებში ჩვალი ძლიერი წერილად იფშენება, როგორც ნაცარი მიმოიხედავს, საჯინიბეში კედლებს, ვარემოს თვალით გაპყეება, ნახავს: ბრინჯაოს დიდი ვარცლი დევს, შოგ ქერი ყრია ცხენთა საკვებად. ვარცლი აიღო ცხენთა სამურველად, გმირი შესაფერს სხვას რას ნახავდა, და როს გადუსვა მერნებს, საოცრად თავით კულამდე ტყავი დახადა. სწუხს მეჯინიბე დაბრუნებულად:

— „ეს რა გიქნიათ, თქვე მგლის კერძებო? ღმერთი დააქცევს იმ თქვენს ოჯახებს, მე სხვა ცხენები სადღა ვეძებო“.

და მეჯინიბე მეფეს წარუდგო

— იმ მგლის კერძებმა ამოგვაგდესო, ლომნი არიან, მდევენი არიან, არ მოესწრებიფარ, მეფეჲ, ამ დღესო. მეფემ უბრძანა: — „იყონ, დასტოვე, ვიცი მდევეია ორთაჲ ვეება, ვანთიადისას ადგნენ, ემზადონ,

უნდა იმ მთაში ვეშაპს შეებან“.
ძმები დაბრუნდნენ შინ დედაბერთან.
ამბობს ბაღდასარ: — „დედი

მწყურთან“.

— „შვილო, მოგიკვდი, წყალი სად არის,

ყელი წვეთით ვერ ჩამიპყურია“.

ვაეი გაოცდა — „ეგ რა მითხარი?“

„შვილო, ვინ აძლევს წყალს ამ ალაგსო,

წინეთ აქ იყო წყალიც, მცენარეც და უწოდებდნენ მწვანე ქალაქსო. ახლა იმ მთაში ერთი წყაროა, მაგრამ ვაჰმე, რომ ჩვენ არ გვაჯობია, წყაროს თავთან წევს ერთი ვეშაპი, ტანით სათავე ჩაუჯარვია.

შიშით ვინ მივა, შვილო, წყაროსთან რქ ვინ მიჰბედავს ეგრე ადვილად?

ყოველ კვირაში ვაჰმევეთ ქალწულებს და ის წყალს გვაძლევს ნაწილ-ნაწილად.

ასე, ვეშაპი გვართმევს ქალწულებს, წყაროს სათავეც დაუჭერია.

მეფეს ქალი ჰყავს მზეთუნახავი და ხვალ, შვილებო, მისი ჯერია“.

რად არ მოჰქალით, დედი, ვეშაპი რად არ ამოდით ამგვარ გლოვიდან?“

„ასჯერ შეება მეფე ჯარებით და არაფერიც არ გამოვიდა“.

— „აი, ხომ გესმით ქალის კივილი?“

სთქვა დედაბერმა ზულოს ფანქარით,

„განთიადია, ვეშაპისაკენ“.

მიჰყავთ ხელმწიფის ქალი საწყალი“.

ნახეს ვაჟებმა: მართლაც ქალია

მზეთუნახავი, მზისფერ ლოყებით.

მიჰყავთ წყაროსკენ, შავადრაცხული,

ზურგზედ უდგიათ ქალებს კოკები.

უკან გაუდგნენ ძმები მავალიებს,

ხალხიც შეჯგუფდა როგორც გორგალი:

— „ძმებო, მიჰგვარეთ ვეშაპს

ქალწული,

და თუ გმირნი ხართ, მხეციც

მოჰქალით.“

მეფეს მიმართეს ძმებმა მწყურს:

„მეფეე, ეგ ვქონდა ჩვენაც ვულშია,

მაგრამ არ გვაქვს თან იარაღი.

რა ვქნათ?“ — მწყობრელმა ვერრა ურჩია.

მაშინ ძმამ უთხრა ძმას — „იმ ოდაში ორი ლოდი ძვეს უზარმაზარი.

შუა ნახვრეტი აქვთ და მაჯაზე წამოსაგებად ორთავ მზად არი“.

ნახეს, აიღეს ძმებმა ლოდები, ვით იარაღი, უცხო ქონება,

— ეს ვინ მოსულან, ქვა სად მიაქვთო,

შეტეს შესივლეს ქვის პატრონებმა.

„ძლივს მოვიტანეთ ერთხელ შინამდე, ახლა რა უნდა ამ ხალხს ლოდთანა?

თუ შიათრევენ მთაში სასროლად, სად შეგვიძლია ისევ მოტანა?“

მეფემ შესთხოვა ძმებს მორჩილებით:

„ქვის პატრონები დაწყდენ გლოვითა, ომს რომ მოიხდით. უკან მოიტანთ?“

ძმებმა მიუგეს: — „უკან მოვიტანთ“.

ხელში აიღეს ძმებმა ლოდები.

მეფეც გმირულის სიტყვით არწმუნებს.

ქალით გასწიეს. იმ მთას მიადგნენ,

სადაც აბამდნენ მსხვერპლად

ქალწულებს.

უთხრეს: „ქალწულო, შენ აქ დადექი,

ვფიცავთ, ძნელია შენი მიგნება.

ჩვენგან ერთ-ერთი ვეშაპს დაუვლის,

ერთიც საფარში ქვემოდ იქნება“.

ქალმა იფიქრა: „მოდე გავძვრები,

ალბად ვეშაპი ამათ მიანგრევს“.

კიდევ მოჰქუსლა, მაგრამ გმირებმა

დაიჭირეს და ხეზე მიაკრეს.

სანასარმა სთქვა: „ძირს მე დაედგებო,

შენ კი მალლიდან ვეშაპს დაჰყარი.

შენ რომ ძირს იყო, ქვას ვერ დაიქერ,

მე კი დავიქერ მქლავით მაგარით.

როგორც გამოვა კლდიდან ვეშაპი,

მყისვე დაჰყარი გაბორბლებით.

მხოლოდ უფრთხილდი, ამ ხეე-ხეუვებში

არ დაგეყარვოს სადმე ლოდები“.

უცებ შეირყა მთები, მალღობი.

თითქოს სკდება და ბეწვზე ჰკიდია.

მხეცი გამოჩნდა უზარმაზარი,

კამრზე სამჯერ უფრო დიდია.

გახარებული მოდის ვეშაპი.

ერთის მაგიერ დღეს სამს უცქერის.
 კბილი ალესა, კუდი დაგრიბა,
 გააჩხრიალა ქვებზე მუცელი.
 ქალწულისაქენ მიდის მშიერი:
 სტირის, იხოკავს სახეს ქალწული.
 ცრემლი ღვარად სდის, ენა წაერთო,
 მერე მიეყრდნო ხეს გულწასული.
 ერთი ქვა სტყორცნა მხეცს ბაღდასარმა,
 მაგრამ ვეშაპი ვერ წააქცია.
 ძმას გადასძახა — „ქვა შეაჩერე!“
 ძმამ დაიჭირა ქვა და ასწია.
 ერთი შემოპკრა მხეცს გამეტებით,
 და შეუწვრია გვერდის ფიცარი.
 მერე მოუხტენ, ქვებით ჩაღწეწეს
 მხეცის სხეული დასამიწარი.
 ქვები აიღეს ქალს მიეფერენ,
 ხელი გაუხსნეს, უთხრეს: ლამაზო,
 მხეცი მოვკალით. ადექ შინ წადი,
 შენ გაახარებ შენს დედ-მამასო.
 უცებ გაიხსნა წყაროს სათავე,
 წყალმა არხებში გაიწკრიალა.
 გამოეფინენ გზებზე მცხოვრებნი,
 შინ გააქანეს წყალი კრიალა.
 ბაღდასარმა, სთქვა: „ქვები დავტოვოთ,
 ნახე. დამწყვიტეს ორთავ ხელები“.
 სანასარმა სთქვა: „უნდა წავილოთ,
 ცოდო არიან ქვისმფლობელები.
 „ვერ წაიღებენ ქვებს უჩვენოდო“.
 გამოემართენ ქვებით, ასულით,
 ქალმა ქალაქში მეფეს უამბო
 საქმე, გმირების თავსგადასული.
 მეფემ სთქვა: „ვიანო, ქვები მოზიდეთ“.
 „დიად, — მიუგეს მხეცისმკვლელებმა.
 „მოვიტანეთ და კართან უწყვიათ,

შინ შეიტანონ ქვისმფლობელებმა“.
 მეფემ სთქვა: „მათ ეგ არ შეუძლიათ,
 ერთხელ, ოდესღაც ეს კლდე-ლოდები
 ცხენით, კამენით ძლივს მოათრიეს,
 მერე დაადგეს თავზე ოდები“.
 სანასარმა სთქვა: „მაგ საცოდავებს
 შინაც შეეუტან, გახსენ კარები.
 ქვებს ჩაეხარებ, მერე ერთხელაც
 მათ არასოდეს გავუკარები“.
 გაპყვენენ მფლობელნი, ვაეებს უჩვენენ
 ქვების ადგილი შინ შესაფერი.
 ქვები დააწყეს და შინ გასწიეს,
 მოინახულეს კვლავ დედაბერი.
 მეფემ მოუხმო ძმებს მეორე დღეს,
 „ძმებო, მნახეთო, გმირნო, ბრძენებო,
 თქვენ დამავალეთ თქვენის გმირობით,
 მთხოვეთ, მიიღეთ, რაც კი გენებოთ“,
 ბაღდასარმა სთქვა: „სხვა რა ვითხოვო“
 ქალი მოგვეცი, ჩვენ რომ ვიხსენით“.
 მეფემ შეჰკითხა: „მითხარ, ბაღდასარ,
 შენი სურვილი კვლავ ამიხსენი“.
 სამჯერ შეჰკითხა მეფემ ბაღდასარს,
 გახარებულმა მეფემ. კეთილად,
 მაგრამ ბაღდასარ ერთდღაიგვის
 კვლავ უმეორებს გადაწყვეტილად.
 მაშინ მეფემ სთქვა: „ჩემო ღომგულო,
 დღეს მე ზეიმი მერგო ორწილი.
 ჩემი ასული შენთვის მიძღვნა,
 დღესვე გავმართო თქვენი ქორწილი“.
 ბაღდასარმა სთქვა: „ველარ დავრჩები,
 სხვაგან მარქარებს ხმა ევაჯაკური“.
 აღგნენ გმირები გამარჯვებულნი,
 იქვე დანიშნეს მეფის ქალწული.

თარგმანი ირ. აბაშიძისა

მეჩრის დაბრუნება

როცა შეიდი დღე გავიდა სრული,
 ქაბუქს მოესმა სიტყვა ქალისა:
 „თუ მოკვდი ადრე, ჩემსა პაუწევებს,
 შენ გაუწიე ზრუნვა მამისა.
 და თუ შენ მოკვდი, ადრე ჩემზედა,
 მსურს შეგინახო შეილი ყრობისა,
 არ მინდა ხალხში სიტყვა გავარდეს,
 დაქლებიათო ზრუნვა მშობლისა“.

მისრა ხათუნმა, შესძლო ცბიერმა,
 შეუხელებლად მპერის დათრობა.
 შეიღ წელსა ჰყავდა გმირი ბურანში,
 შეიდი წლით მპერი დაიმარტოვა.
 მაგრამ ერთ ეამსა მპერი ეზოდან,
 დარბაზს ეიღოდა ფიქრში გართული,
 შედგა კარებთან და გაიგონა
 ვით უაღერსებს ძესა ხათუნის:

„ჩემო ნეტარო, თვალის სინათლევ,
ჩემო მელიქო, ამბობს ხათუნი,
გაძლიერე ძალა მისრისა,
და აღმოგავე მიწით სასუნი“.

რა მოყმეს ესმა, სახლად შევიარდა,
გულზე დაესო წვეტი ეკლისა:
„ცოლო, რა გრძნობას უნერგავ ძესა.

ახლად კვერცხიდან ამოჩეკილსა.

არტახებშივე ბოროტს უნერგავ,
ნუ თუ ამისთვის იგი შეიქმნა?“

ქალმა მიუგო: „მთელი სამყარო
უნდა დამიპყროს ჩემმა მელიქმა“.

მპერი ეტყოდა გაბრაზებული:

„მაშ შენ დაბადე შვილი ისეთი,
ააღვევინო მთელი სასუნი,
და გაამდიდრო მხოლოდ მისრეთი?

აქ ჩემი ფეხი აღიკვეთება,
არ მინდა ცოლი მისრის ხათუნი.

ქალო, მივიდივარ, ვტოვებ მისრისა,
მსურს დავიბრუნო ჩემი სასუნი“.

ქალმა მიუგო: „შვიდი წელია,
შენით ვტყებოდრი, შენი მხმობელი.

წახვალ თუ არა, ნება შენია,
თვითონ განსაჯე ახლა ყოველი“.

ამ სიტყვებზედა მოყმეს სასწრაფოდ
გამოუნელდა ღვინო წყეული,

ღვინო გასულან და არმალანსა
როგორ წარუდგეს მოტყუებული.

ძნოვ ოპანის სიტყვა გამართლდა,
გამართლდა თქმული არმალანისა,

დასწყევლა თავის ბედის გამჩენი,
— დამყაროდარო შუქი თვალისა.

„რა ჩავიდინე, — თქვა დაღვრემილმა —
ქამი მრავალა არის გასული“.

შეინანა და მისრა დასტოვა,
რომ შალე ნახოს თვისი სასუნი.

მოვიდნენ ცოლთან, ცოლსა აუწყეს:
„მპერი დაბრუნდა, ძლიერ გვიხარის“.

აღდა არმალან, სახლი დაეცა,
სწრაფად მიხურა ეზოს კიშკარი.

მპერი მოვიდა, ვერავის ხედავს,
სახლი და ეზო გადარაზულა.

ამბობს: რა არის ამის მიზეზი,
ნუ თუ სახლიდან ყველა გასულა.

მპერი იძახის: „არის გამო არი.

გადაკეტილი ჩემი კიშკარი?“

არმალან ეტყვის: „მიზეზი არი,
რადგან არა ჰყავს არმალანს ქმარი.

რადგან დამტოვე, მისრას წახვედი,
აწი არა ჰყავს არმალანს ქმარი,

ალარ მინდებხარ, არ მომეყარო,
აწი ჩემთანა ნუ მოიჩქარი“.

მპერი ღრიალებს: „გააღეთ კარი!“
და ესიტყვება ქალი რჩეული;

„ღმერთს აღთქმა მივეც, ჩემსა
საწოლსა,

არ შეეხება შენი სხეული.

ორმოც წელს ცოდვას თუ მოინანებ,
ღია კარები მაშინ დაგხვდება“.

მპერი ღრიალებს ელდნანაცემი;

„ორმოც წლის შემდეგ დაგვიანდება.
მელიქ იქნება უკვე ვაჟკაცი“.

ტირის და ცოლსა ემუდარება,
მაგრამ ვედრებით არა გამოდის.

მეფობს სიწყნარე და მღუმარება.
მოყმემ ოპანსა ამცნო ყოველი

და არმალანთან გაჩნდა ოპანი.
„რძალო, მოხსენი საწოლს სუდარა,

ქმარს შეეგებე კეთილბოვანი.
ძმავ უბუცესო, ქმარმა ირგუნა

მეძავ ქალისგან თვალის ახვევა.
ვერცხლი წაიღო, მოაქეს სპილენძი

და არ ძალმიძსო აღთქმის დარღვევა.
რძალო ნეტარო, იშხანთ მოვიხმობ,

ღვთისა მოსავთა შეეკმნი ბჭობასა.
ისინი მოვლენ, ითათბირებენ.

განგიტეუებენ ყოველ ცოდვასა“.

მოაწყვეს სწრაფად თათბირი იგი,
ღვთისა მოსავთა იწყეს მჭობანი.

რქვეს: „მცირე არის ეს ცდომილება,
კაცს სჩვევითო ქვეყნად ცოდვანი.

რა ვუყოთ მერე, წავიდა ერთხელ,
სხვა ქალის ეშხმა წაიტანია,

ახლა დაბრუნდა შინ უვნებელი
და ცდომილებაც მოინანია“.

„რამდენი წელი აღუთქვი უფალს“ —
ჰკითხეს არმალანს ღვთიურ მამებმა.

„ორმოცი წელი“, — მან უპასუხა.
კვლავ რქვეს მოძღვრებმა და
იშხანებმა:

„უფალს შევთხოვით ჩვენ დახმარება,
და ჩაეთვალოს აღთქმა წმინდათა,
ორმოცი წელი ორმოც თვედ იქცეს
და ორმოცი თვე ორმოც კვირათა,
ორმოცი კვირა ორმოც დღედ იქცეს,
და ორმოცი დღე ორმოც ჟამათა,
ხოლო ორმოცი ჟამი ასეთი
ჩვენ ჩაუთვალეთ ორმოც წამათა“.

და მკვდელმთავარმა კურთხევა უთხრა:

„განგიტევითო ცოდვა განგებამ.
ადექით, გახდით ისევ ცოლქმარნი
და მერე ვაჟი დაგებადებათ“.

მპერმა დალაპყო: „ცოლო, ისმინე
მოდღვარი ამბობს ჭეშმარიტებას.

შემიშვი, ქალო, მალე საწოლში
და ღვითთ ქაბუკი დაგვებადება“.

ქალმა გაუღო საწოლი მისი, —

„ძალა არ შემწვეს — დავხურო კარი,
ცოლი ოჯახში არის მორჩილი,
ხოლო ქმარია სახლში მთავარი.

გავიღებ კარსა, შემოხვალ შენა.

ძეს მოგვანიჭებს უფლის განგება,
მაგრამ მაშინვე მოგკვდებით ჩვენა
და უპატრონოდ ბავშვი დარჩება“.

მპერი იძახის: „დე, ძე გაგვიჩნდეს,
და მოუფრიბოს მელიქს კისერი,
ღვთის რჩეულს ბატყანს მგელი ვერ
შესჭამს“

და ჩვენც საკვდილი გვერგოს
ფხიზელი,

გარდავიცვლებით. მაგრამ იცოცხლებს
ჩვენი ქაბუკი წელი მრავალი,

ამით ვიქნებით მარად ცოცხალი;
დაგვჩივება გეარის შთამომავალი“.

უფალს შესთხოვეს მათ დახმარება,
ჩაგვეთვალოსო ფიცი წმინდათა.

ორმოცი წელი ორმოც თვედ იქცა,
და ორმოცი თვე ორმოც კვირათა;

ორმოცი კვირა ორმოც დღედ იქცა
და ორმოცი დღე ორმოც ჟამათა.

როცა ორმოცი ჟამი გავიდა
შე არმალანმა ხელი აღმართა.

მოყმეს გულადსა და უძღვევლსა
ფართოდ გაუღო საწოლის კარი.

მპერი შევიდა საწოლში მაშინ

და ისევ გახდნენ ცოლი და ქმარი.
მპერი და ცოლი მიეცნენ ფიქრსა:

„ნეტავ ძლიერი ძე შეგვეჭინოს,
მძლე გამგებელი იყოს სასუნის,
მისრა მელიქი ვერ შეეცილოს“.

მოყმეს სიზმარში გამოეცხადა
მძლე ანგელოსი მოსული ღამით;

„თქვენ გაგინდებათ ძე საყვარელი.
და ძეს უწოდეთ სახელი დავით.“

მაგრამ რა წამსვე ძე გაგინდებათ,
გარდიცვლებითო სწორუბოვარნი“.

რა დაორსულდა ჰურ-არმალანი,
მოყმემ მოიხმო ძენოვ ჰოვანი:

„ძენოვ ოქვანო, თუ ძე მყეოლოს,
დავით უწოდე. მე ვარ მსურველი.
მე და არმალან მოგკვდებით მალე,
შენ უნდა გახდე ვაჟის მზრუნველი.“

შენს კისერზეა ბედი ვაჟისა
და უზრუნველყავ იგი კიურად;

რომ ჩირაღდანი სასუნის გეარის
ალარ ჩააქროს მარადიულად“.

წავიდა მპერი — სასუნის მთაზე.
ბედნიერი და მარადმწყაზნარი,

იქ მოაშენა უცხო წალკოტი,
წალკოტს უწოდა მან წავასარი.

იქ მონასტერიც აავო ახლოს,
ჩადგა ღამაში თეთრი ტაძარი,

ტაძარს მართუთას სახელი მისცა
და შემოკრიბა ყველა საყვარი.

კოჭლი და ბრმანი შემოიყვანა,
სუსტსა, უძღურსა მისცა საფარი,

შემდეგ წავიდა იგი სასუნში
და ჩააბარა ბერებს ტაძარი.

როცა ცხრა თვე და ცხრა დღე გავიდა,
და ცხრა ჟამიცა დრომა გაუანტა,

ანგელოსთაგან თქმულის თანახმად
ჰურ არმალანმა ვაჟი დაბადა.

რა დაიბადა ვაჟი გმირისა,
იყო სასუნში ლხენა ხალხისა,

მაგრამ მპერი და არმალან მოკედნენ,
როგორც დამრღვეენი უფლის

აღთქმისა.

თარგმანი სიმონ ჩიქოვანისა

დავითი მწყემსი

საღამო ხანზე დაბრუნდა ოპან,
დავითს უამბო გარეთნახული:
„შვილო, შენც ხედავ ცხოვრება
გვიჭირს,

გვაკლია სარჩო და ჭირნახული.
მოდის, სასოფლო მწყემსად დადექი,
გაგვიმრავლდება სახლში დაფქული;
ფეტვიც გვექნება, ქერიც, ხორბალიც,
საესე ზამთარი და გაზაფხული!“
„რატომაც არა! — გახარებულმა
დავითმა ბიძას უთხრა ხალისით, —
კაცი ზარმაცი, უშნო, უქნარა,
არ უნდა იყოს შესაბრალისი.
ქვეყანა ვიცნობს სასუნელები,
გჩხენიებენ ქება-დიდებათ.
წადი, უთხარი — დაძრან ფარები,
საქმეს გულდაგულ მოვეკიდები.
განთიადისას ფეხზე ვიქნები,
როცა ხეებზე ეღერენ ჩიტები!“

ძენო ოპანი წუბილს დაეხსნა
და შყის მოუჩრა ჭეღის იარა.
მან ყველას ამცნო და მოწოდებით
კარიდან კარზე ჩამოიარა:
„წელს ავიყვანოთ მწყემსად დავითი,
მას ჩაგაბაროთ ჩვენი ფარები!“
„აგვიყვანია!“ — შესძახა ხალხმა
და სიხარულით გახსნა კარები.
„დილით გარეკოს და საღამოზე,
როცა მოივლის მთიან ბილიყებს, —
ყველას თავთავის ცხვარსა და თიკანს
კაროდან კარზე ჩამოგვირიგებს!“
ოპან დაბრუნდა ისევ დავითთან
კმაყოფილი და გაკვირვებული,
თითო საწყაო ფეტვი და პურიც —
უთხრა ხალხისგან დაპირებული:
„ხელფასი კარზე, პირობა კარგი,
თუ მოუარე, რასაც გაბარებთ!“
„ისე მოუვლი, როგორც ყვეაილებს
და ცივ ნიავსაც არ მივაქარებ!“
უთხრა დავითმა. მერე ოპანმა
ისევ შეზობლებს ჩამოუარა.
ეუბნებიან, ეკითხებიან;

„დავითს აცვია ფეხზე თუ არა?
მას ტყავის წალა როგორ გაუძლებს,
ერთ ღღეს გასცვეთავს ათ წყვილ
ქალამანს,

ქვის ბოძებივით უდგას მუხლები
როგორც შებმაში ნაცად ფალავანს!“
მაშინ ოპანი მკედელს მიადგა
ჩკინის წაღები შეაკერინა,
ჩკინის კომბალი გააქედინა,
ისიც ფოლადში დააფერინა.
დავითს წაუღო და დილა-ბნელზე
უთხრა: „ეამია მომთაბარისა,
მე შეუადლისას საქმელს მოგიტან —
საცა გექნება ბინა ფარისა“.

დავითმა ჩკინის წალა ჩაიცვა,
ხელში კომბალი მოქნა ჩკინისა
და სასუნელებს გადაძახილით
დაუფრთხო სიტკბო დილის ძილისა:

„დროა გააღოთ
ეზო და კარი,
საიალალოდ
მიმიდის ცხვარი!“
დაძრა ხალხი, ადგა სასუნი,
კარი გაუღო უღვეველ ფარას,
დავითმა სტვენით გაშალა ცხვარი
და მთებისაკენ გაუდგა შარას.
„იქნებ ერთიან ამოგვიწყვიტოს! —
აქეთ-იქოდან შექმნეს ძახილი,
ოპანმა უკან მისძახა დავითს:
„არ შემირცხვინო შვილო — სახელი!“
„ნუ გეშინიანთ. ვანა ვიყი ვარ?
მასღე მოგიყვანთ — რაცა მბარდება.
არამც თუ ცხვარი, ცხვრის მატყლის
ერთი

ბეწვიც კი არსად დამეკარგება“.
დააიშედა დავითმა და ხალხს
თავის პირობა გააგებინა,
მერე გარეკა ცხვარი და მთებზე,
როგორც ღრუბელი თეთრად შეფინა.
ფარამ ჩიძინი ბალახი სძოვია,
გაძლა და ჰამას დაეხსნა ცხვარი.
დავითმა ფარა დაყარა ჩრდილს ქვეშ,
თვითონაც ჩრდილში იქცია მხარი.

ტკბილად ჩასთვლიმა. არ ახსოვს
დავითს,
რომ ჩრდილს არა აქვს ღობე და კარი.
არ ახსოვს ფარა, ფარაც აღვა და —
კლდე-ღრეს მოედვა უმწყემსო ცხვარი.
გვიან წამოდგა. უცქერს დავითი:
აღარსად ცხვარი, არსად ციკანი.
ფარებს შეხედა, ჩრდილსაც შეხედა, —
აღარც აქ არი და არც იქ არი.
მარტყნივ გახედა — არა სჩანს ფარა,
მარჯვნივ გახედა — აღარც ნასახი!
დვას დავითი და გაბრაზებული
მიწას სტყეპნის და კლდეებს გასძახის.
მერე მთის ქედებს შემოურბინა,
ფიცხლად დაიწყო ძებნა ფარისა,
მისი ნაბიჯის ქუხილმა დაძრა —
ქარის კვნესა და გმინვა ქარისა.
დაფრთხა ნადირი. ზოგი სოროდან,
ზოგი ბურჭიდან ტყეს შეერია.
კურდღელს-კურდღელი, ფოცხვერს-
ფოცხვერი

და ყველას უკან მისდევს მელია.
დავითს ფეხებში ბაჰია ეცა:
„ბიჭოს ციკანი, — ეს რა ქრელია!“
კურდღელს ძალ-ღონე გამოეღია...
დავითი ახლა მელიას ვაჟყვა,
მასაც მოასწრო და გზა უყელა.
კურდღელს-ციკანი, მელიას ცხვარი,
ფოცხვერს ჭედილა გამოუყენა.
ასე მოკრიფა თავისი ფარა —
შვიდი მთისა და იალალისა,
დაღლილ-დაქანტულს ფეხზე

დასთრევედა
მხოლოდ ნაგლეჯი რკინის წალისა.
დანიშნულ დროზე მრვიდა ოჰან
მოპურმარილე, როგორც ეჯიბი,
დავითს კომბალი შემოსცევითადა,
წალაც უჩანდა შემოვლელი.
„სხვა? როგორა ხარ, როგორ ზყავს
ცხვარი?“

ოჰანმა ტკბილად მოუთაურსა.
მერე განიდან შეველო თვალი
კომბლის ნარჩენს და წალის ნაღვესა.
„ერჩიმა, ყოველ დღე თუ კომბალის
და ან წაღების ქედვა გვჭირია,

შენი ხელფასი და გასამრჯელო
სჩანს, მკედლისათვის შეგვიწირია!“
„ეჰ, ბიძახემო, — უთხრა დავითმა, —
ხვალიდან ფარას აღარ გავყვები,
მთელ დღეს დავდივარ და
დაეწანწალებ,
თან გასამრჯელოც არის ნაკლები“.
„მაშ რა გეგონა, — მოუგო ბიძამ —
მწარე ყოფილა ბედი ჩობნისა,
უსახლკარობა, გდება ავდარში
მისი ხვედრია — როგორც ობლისა“.
„არც აგრე არის, როგორც შენ ამბობ,
ისევ დავითმა გააწყვეტინა, —
შავი და ლევა თხა და ციკნების
დევნაში მუხლი მე არ შეტყინა.
მაგრამ ქროლა თხებს ვერ მოუარე;
ვერც გავაჩერე თეთრი ვაცები,
გრძელ ყურებიან ციკნების დევნით
დამაქვს მუხლები, როგორც ნაცემი.
ხტიან, გარბიან. არა დგებიან.
მთელ დღეს ნაპრალებს თავზე
ჰკიდიან.

გამოვუღებო, გამექცევიან,
მათთვის ხელი ვერ მომიკიდა“.
„ქროლა ციკნები? — ოჰან გაკვირდა.
„ჰო, ქროლა თხები, თეთრი ციკნები.
თუ ამ ფარიდან არ მომაცილებთ,
ხვალიდან მწყემსად აღარ ვიქნები.“
„აბა, წამოდი, — უთხრა ოჰანმა, —
მაჩვენე ეს რა ქროლა თხებია,
ასეთი ფერის და ამნაირი
ჯერ ჩვენ არასდროს არ გვეოლებოა“.
მოვიდნენ ნახეს: დავითმა კომბლით
ფარას შიგნიდან შემოუარა,
ოჰან წინ დადგა. უნდა დარწმუნდეს.
ქროლა ციკნები არის თუ არა.
დაფრთხენ ფოცხვერნი და მელიები,
კურდღლებს გრძელყურა ქურჭი
აყვიათ,

ოჰანი მიხვდა — დავითი რომელ
ციკნებს და ვაცებს მოუქანტათ.
დავითი ბრაზობს, ბიძას ეძახის:
„რად დამიფანტე ფარა ოხერი,
უნდა ხელახლად ისევ მოვრეკო?
ჩემს საწვალეებლად ჩისთვის მოხველი!“

ოპან იცინის: „დეე წავიდნენ,
ტყუილად სჯავრობ, ჩემო ძამია,
შენ რომ თხებსა და ვაცებს ეძახი —
სუყველა მგლებსაც დაუჭამია“.
დავითი მაინც სწუხს და ბუზღუნებს,
თავის დაფანტულ ციკნებსა ნატრობს:
— ვაიმე, რა ვქნა ამ სალამოზე
რა ჩავაბარო თავთავის პატრონს!
ადგა და ისევ მთებში გასწია,
კლდის ბილიკები მუხლით მოლია,
გამოეკიდა კურდღლებს, მეღიებს,

ისევ მორეკა-მოიყოლია.
სთქვა: „თქვენ გაგიწყრეთ ჩემი გამჩენი,
როგორ დამლაღეთ, როგორ მაწვალეთ,
ისე ჩავიდა მზე დასავეალზე —
პურის ქამაც კი არ დამაცალეთ!“
შეკრთენ ნადირნი, შიშით გაჩერდნენ,
ტყეში სუნთქვაც კი მისწყდა ქარისა
და სალამოს ჟამს სასუნისაკენ
დავითმა ტალღა დასძრა ფარისა.

თარგმანი ილო მოსაშვილისა.

სასანას ქორწინება

1.

საღამოთი, როცა ჩამავალი მზე მწვანე ტყეებით შენაბდულ მთებს ამოეფარა, ჩაის მკრეფავ ქალებს ერთი წარმოსადგენი შეხედულების ქალიშვილზე გამოეყო, ჩაის ფოთლები თხილის წნელით ნაქსოვ გოდორში ჩაყარა, ჩითის კაბა შეისწორა, თმა გადაივარცხნა, გოდორი მოიკიდა და ვიწრო ბილიკით ტყეში შევიდა. ტყე ხშირი ტყეებით იყო ჩაბურული. გრილოდა ძალიან. ჩიტუნების ყრიაშული სმენას ატკობდა. ქალიშვილი შეჩერდა, ხარბად ჩაისუნთქა ველური ყვავილების სურნელებით შეზავებული ჰაერი, გაიღიმა ლალად, ირგვლივ მიმოიხედა და ტოტებგანიერი წიფლებით ჩამოჩრდილულ ხევში ჩაიბრინა. აქ, პიტალო კლდიდან, რომელიც ტყიური სუროთი და ხალიჩასავით რბილი ხავსით იყო ჩამობარდნილი, ყინულივით ცივი და ანკარა წყარო გამოდიოდა, ქვის ნამტვრევებში დგებოდა ტბორად და მისი გადანადენი ჩუმნი ხმაურით ჩაერთოდა დელეს. დელის პირი შექერნალითა და აყვავებული იელის ბუჩქებით იყო დაფარული, საიდანაც გაიდონების გალობა მოისმოდა.

ქალიშვილმა თვალი შეავლო გარემოს, გოდორი კლდის ჩამონახეთქზე დადგა, ლურჯი თავსახური მოიხადა, წყაროს ცივი წყლით პირი დაიბანა და ქეაზე ჩამოჯდა. იგი იქნებოდა თექვსმეტ-ჩვიდმეტი წლისა, ოდნავ შავგვრემანი, შეათვალწარბა, მკერდმაღალი, მკვრივი და ტანადი. უცებ ქალიშვილმა წინ გადმოშალა შავი ნაწნავეები, ჩამოივარცხნა, საოცარი სისწრაფით დაიწწა, გოდორი მოიკიდა და გასწია წინ, იქით, საიდანაც მანქანების ხმაური მოისმოდა. მიდიოდა სწრაფად, მოხდენილად მიარხევდა კობტა ტანს, მაგრამ, აი დამთავრდა ტყე, გამოჩნდა შენობები და ქალიშვილს ნაბიჯები აერია. შეჩერდა, დაფიქრდა ღრმად. ასე იდგა რამდენიმე წამს, ფიქრობდა და ვერ გადაეწყვიტა: შინ წასულიყო თუ თვითონ მიეტანა ჩაის ფოთოლი მიმღებ პუნქტში. ბოლოს უკანასკნელი გზა აირჩია და მაღალი შენობებისკენ გაემართა.

მაღალი და გრძელი შენობის წინ ქალები მიმოდრიოდნენ. ქიშკართან ჩაის ფოთლით დატვირთული ავტომობილები და ურმები იდგა. ჩაის ფაბრიკის ორსართულიან შენობიდან როლერების გუჯუნი მოისმოდა. ქალიშვილი პორცხვად ჩამოვიდა ქიშკარში და ქალებში გაერია. იქვე სასწოროთან ახალგაზრდა ვაჟი იდგა და მიღებული ჩაის ხარისხს ამოწმებდა. მისი ენამახვილობა ატინებდა ქალებს. იგი შავგვრემანი იყო, შავი, ძალიან ხუჭუჭი თმა, მაღალი შუბლი და ფართო თვალები ჰქონდა. ყმაწვილიყატი თავისი განიერი ბეჭებით

და წინწამოზიდული გულმკერდით გოლიათურ შთაბეჭდილებას ახდენდა მნახველზე.

ქალიშვილს არ დაურჩა შეუმჩნეველი ვაჟის ახოვნობა, მისი შავი თვალების ციმციმი და მოსწრაფებული სიტყვების ბუნებრივი სიმშვენიერე, იცნო სიყრმის ამხანაგი.

ისინი ერთად სწავლობდნენ. გურია ლაშხს დედმამა არ ჰყავდა, ბიძა ზრდიდა „სამადლოდ“ და ისე ეპყრობოდა, როგორც მოჯამაგირეს. ობოლი ბიჭი არ იმჩნევდა გაჭივრებას. დაბნული დადიოდა, მშვიერი, უპატრონო, წიგნი არ ჰქონდა და რვეული, მიუხედავად ამისა საუკეთესოდ სწავლობდა, უყვარდა, სიმღერა, განსაკუთრებით კრიმანტული და სწორედ ეგ იყო მიზეზი, რომ მეტ-სახელად; „გურია კრიმანტულა“ დაარქვეს.

ცაცანას პატარაობიდანვე ხიბლავდა უფროსი ამხანაგის სიმარდე, ბურთის თამაში. ბავშვებს ყოველთვის ჰყავთ საოცნებო გმირები და ასეთი იყო პატარა ქალისთვის ხუჭუქთმიაანი შავი ბიჭი, მაგრამ იგი მალე სადღაც წავიდა და ქალიშვილს მოგონებადღა დაურჩა მისი სახე. მაგრამ, წელს, როცა სოფელ მოსკვენთში ჩაის ფაბრიკა ამუშავდა, იგი ისევ დაბრუნდა, როგორც მუშა-გამომგონებელი და ჩაის საუკეთესო ოსტატი. ერთ საღამოს ცაცანა კლუბის წინ შეხვდა დაგაგაკეებულ სიყრმის ამხანაგს, წარბებდაწკურვით შეათვალიერა და გაიფიქრა:

„ნენია, რა კაი ვაჟი დამდგარა ჩვენი გურიე!“ მოეწონა ყმაწვილი, მაგრამ ამისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა არ მიუცია.

იმ საღამოს კი ქალიშვილის გონება მოულოდნელი ძლიერებით მიიპყრო სიყრმის მეგობარმა. შემკრთალი სახით იდგა ჩაის მიმღები პუნქტის წინ. მკერდით ბოძს მიყრდნობოდა და გაფაციცებით ადევნებდა თვალს ვაჟის მოძრაობას, მის სიტყვებს იმეორებდა ჩუმად, ყმაწვილის ოხუნჯობაზე გადამეტებით იცნოდა, ფარული აღტაცების გამო თხილის ნედლ ტოტივით იღვენთებოდა და სახეზე წამდაუწყუმ ეცვლებოდა ფერი, ჩაის მიმღები კი სწრაფად მუშაობდა, თითქოს მანქანები აქვს ზელებშიო, ზედიზედ ცლიდა გოდრებს, სასწორს იქით მწვანე ხალიჩებს შლოდა და სრულიად ვერ ამჩნევდა ქალიშვილი ქალის მისდამი მიპყრობილ მოციავე თვალებს.

ცაცანა თანდათან მიიწევდა წინ. აი სასწორსაც მიუახლოვდა.

— ეს ვისი ნაკრეფია?! — იკითხა უცებ ახალგაზრდა კაცმა და ჩაის ლურთქი ფოთილები ხელში მოიშყყვდია.

— ჩემი... — ისე წამოიძახა ქალმა ეს ერთი სიტყვა, თითქოს გულიც თან ამოატანაო. ლაშხი შეაკრთო ამ ხმამ, შიიხედა, იცნო, გაუცინა.

— გამარჯობა, ცაცანა, მიცანი?

— რაღა არა... რეიზა დამავიწყდებოდი?! — დაიმორცხვა ქალიშვილმა. ვაჟს სახე გაუბრწყინდა. მისმა მგზნებარე თვალებმა უხილავი, მაგრამ მწველი ნაპერწკლები სტყორცნა ცაცანას. დაბნეული ქალიშვილი ისე მიაწვა შენობის კედელს, თითქოს მის შერღვევას და იქ დამალვას ცდილობსო.

ქალბესაც არ დაურჩათ შეუმჩნეველი ახალგაზრდა ქალის ცვლილება.

— რაღა შეფაქლი, ცაცანა ცა? — უჩრში ჩაულაპარაკა ერთმა ფარგასავით ხმელმა ქალიშვილმა და დაუმატა: — ხომ იცი, მაი ჩვენი გურიე კრიმატულაია. შენთან სწავლობდა მეონი... ხომ, ცაწ ნენა, რა ბიჭი დამდგარა. ნე-

ტაი მარ უცოლო იყოს და მეტი არაფერი მინდა. ხომ იცი, ცა, ფოსინიას მუ-
ლიშვილი შეურთავს!

ჩუმად ნათქვამი სიტყვები მეკახედ მოხვდა ცაცანას გულს, თითქოს ამით
მისი თავმოყვარეობა გაწყებლეს, რა ცაცანას საქმეა თუ ვისი ქალი შეირ-
თო... — მკაცრად გადახედა ნაცნობს და უკმეხად მიუგო:

— ვიცი, მე რა დარდი მაქვს?

აშთი საუბარი არავის გაუგონია. გურიამ ნელლი ფოთლით სავსე გოდო-
რი სასწორზე დადგა. ქალიშვილს გადმოხედა და ღიმილით ჰკითხა:

— რამდენის ნატრეფია. ცაცანა, ეს ჩაი?

— ჩემი!.. რამდენის უნდა იყოს?! — წამოწითლდა ქალიშვილი.

— ოჲ... — მრავალმნიშვნელოვნად გააგრძელა. ხმა ჩაისმომღებმა და და-
უშვა: — მანქანები გქონია, ცაცანა, ხელებში... დღეს შენ სამშაგად გადა-
აპარებ საუკეთესო მკრეფავ ქალებს. — ეს თქვა და უბის წიგნაკში რაღაც
ჩაიწერა..

გამარჯვებამ და ყმაწვილი კაცის აღტაცებულმა სიტყვებმა თავბრუს და-
ახეიეს ქალიშვილს. სწრაფად მოიკიდა გოდორი, დაჰყვა ბილიკს, ეგ მაღალი,
სისხლხორციით სავსე ქალი, რომელსაც ფოთლები ჩითის კაბა ისე მკიდრად
ადგა ტანზე, თითქოს ეგ არის შემოუხეხოს, პეპელასავით. მიფრინავდა სახლი-
შაკენ. მიიჩქაროდა შინ, დედასთან... მიიჩქაროდა იმისთვის, რომ გამარჯვება
ეხარებინა, მაგრამ სიხარული იგი არ იყო მარტოდენ მუშაობაში გამარჯვე-
ბით გამოწვეული. მას ქალის გულთან ჰქონდა კავშირი. გული თამაშობდა
ახალგადაფრენილ ჩიტისვით: „ნენა, რა ბიჭი დამდგარა, დედაია, რაფერი თვა-
ლები აქ!.. ნეტაი მართლა ცოლიანია?“ — ეკითხებოდა ქალი ვიღაც უხილავს,
ადმართ-დადმართს სწრაფად არბოდა, ჩაბოდა და არც კი გაუგია, როგორ ან
როდის ჩაეიდა ეზოში. აქ მოულოდნელმა ხმაურობამ გამოარკვია. აივანზე
იდგა ვიღაც მამაკაცი, უტიფრად მისჩერებოდა ქალიშვილს და იცინოდა. ცა-
ცანა შეცბა. თითქოს ყინულივით ცივი წყალი გადაერო მის მღელვარე სიხა-
რულს: ნენაია, ვინაა აი უზრდელიო, გაიფიქრა მან უქმყოფილოდ, სწრაფად
დაიხია უკან, ჩითის კაბა გაისწორა, გოდორი იქვე დააგდო. შენობას მოუარა
და სამზარეულოში შევიდა. აქ ქალაქიდან მოსული ფოსინია დაუხვდა.

2.

— ნენა, მისი კირიშე, რამხელა ვაზრდილხარ, გულო... უი, რეიზა არ
დტიფსო ფოსინიე წყეულის თვალები, ამდენხანს რომ ვერ ვნახა... — ხელე-
ბის გაფარჩხვით შეხვდა მას ხმელი, კატასავით მსუბუქი, კბილებჩაკცენილი,
შავითმოსილი დედაბერი... მართლაც ჩონჩხს. ჰგავდა ფოსინია, გიდელივით
ჩამოგრძელებული ცხვირი და წინწამოწეული ნიკაბი ძალიან დაახლოებოდნენ
ერთმანეთს და ხნიერი დედაკაცი. საშინელი, გულისამრევი წრიპინა ხმით ლა-
პარაკობდა. ჰატარა ჯორჯო-სკამზე ყორანივით რქდა და როგორც ბუ ბნელ
ღამეში ისე აკოსებდა ჰრელ თვალებს. ფოსინიას ახლო ნატალია იდგა. ქალი-
შვილი ფერდაკარგვით დააქერდა დედას, აღელვება შეაპჩნია, მახინჯი დე-
დაბრის ნაკონი სახელოთი მოიწმინდა და მშობელს შიშით ჰკითხა:

— ნენა, რა მოგივიდა, რეიზა ხარ ავრე?!

— ტირილი შენი ტეროსას და ავისმდომლისას, ჩემო მამიდა... — ნატა-
ლიას ნაცვლად ფოსინია მოსყვა. კაცანს. — საქმრო მოგიყვანე, გულო, საქმ-

რო... ხომ გპირდებოდით?.. მოგიყვანე, მარა იმფერი ბიჭია, რომე ვარსკვლავს ეთამაშება, ვარსკვლავს... მთელი იმერეთი მისია... ბულალტერია, ბიცოლა, ბულალტერია... მეტი რა გინდა? დადიანის ქალივით გაცხოვრებს შენ და დედაშენს...

ცაცანა განაცრისფერდა, დაიბნა. სწრაფად გაითვალისწინა ყველაფერი, მკაცრი თვალებით გადახედა ფოსინიას. დედაბერმა ვერ გაუძლო მის შემოხედვას ზავთიანს, თავი დახარა, მაგრამ ახლა დედა წამოდგა წინ ნამტირალევი თვალებით და მოეხვია ქალიშვილს.

— შვილო, — ცრემლების ყლაპვით ამბობდა ნატალია. — შენ ხარ ჩემი იმედი... შენზე ამომდის მზეი და მთვარე... ნახე, ნენა, იი კაცი?! უკეთესს სიზმრად ვერ წარმოიდგენ... ნულარ იტყვი, შვილო, უარს... ამდენი ხნის ქალი ვარ და მამფერი ვაეკაცი ჩემს თვალებს არ უნახავს... ნუ ვკრავთ, ნენა, ხელს...

ქალიშვილი გაშრა, გაფითრდა. არ ეგონა, დედა ასე მალე თუ გადასწყვეტდა მის ბედს, მომავალს. უცებ რაღაც მოწყდა ქალის გულს. მაშ მას ათხოვებენ? ასე უცებ, ასე მოულოდნელად... მერე ვინ აწყობს საქმეს? ფოსინია? ან და ვინ არის ის „აღვისხესავით ვაეკაცი“? ვინ უნდა გახდეს ცაცანას ბალიშის მოზიარე... ვინ? ვის უნდა მიუძღვნას თავისი ყვევილობა, იშვიათი სილამაზე, ქალიშვილობა... უცებ გურია ლაშხი დაუდგა თვალწინ. მძლავრად გაიბრძოლა ქალის გულმა, წარბშეკმუხებით გადახედა დედას, უნდოდა რაღაც ეთქვა, ცრემლებმა მოუსწრო, გარედ გამოვიდა, ფოსინიამ ხელის-კვრით მიმართა რძალს:

— იი, რა ამბავია, ქალო?... უარი არ თქვას ციცამ, არ დევილუპოთ!.. ნატალია უაზროდ შეტრიალდა და ჩაილაპარაკა:

— არა, ჩემო ფოსინე... ჩემი ციცაი უარს ვერ გამიბედავს!..

3.

ობლობაში გამოზრდილი ცაცანა თვალდასატანებელი ქალი იყო, დედას მაინც თავის ქალიშვილზე უკეთესი აღარავინ ეგონა ქვეყნად. მუდმივ იმის ფიქრში იყო, ვილაკა მომტაცებელი და ცდილობდა, როგორმე ადრე გაეთხოვებინა. შვიდწლედის დამთავრების შემდეგ დედამ სკოლაში იღარ გაუშვა. ცაცანაც კოლმეურნობის საქმიანობაში ჩაება, ჩაის კრეფაში გაიწაფა. ამავე დროს კომკავშირელ მეჩონგურე ქალთა გუნდის დამამშვენებელი ვარსკვლავი გახდა. ამან მთლად გადაიჩინა დედა ფრთხილი. თანდათან დააჩქარა სასიძოპ ძებნა. ერთხელ ბათომში ჩავიდა ნატალია რძალთან და შინ გახარებული დაბრუნდა, სწორედ იმის შემდეგ მოხდა ქალიშვილის ცხოვრებაში ორი მოულოდნელი ამბავი: სიყრმის შეგობობის ნახვა და „ძან საქმროს“ სტუმრობა.

ნატალიას ვერც კი წარმოედგინა, თუ თთვის ქალი უცნაურ ბედნიერებას ასე ცივად შეხვდებოდა. სწორედ ეგ იყო მიზეზი, ცაცანას სახლიდან გამოსვლას დაბნეული რომ შეხვდა. ფოსინიამ გამოაფხიზლა რძალი. ნატალია ააღელვებ ამ შემთხვევამ, ქალიშვილს გამოუდგა, ოთახში შეიყვანა, ფეხბში ჩაუყარა, დაუწყო რჩმუნება, რომ უკეთეს ქმარს მისი შვილი ვეღარ იოვიდა.

თავს დავირობო, ეუბნებოდა ნატალია სახემოღობლოლ ქალიშვილს. რომ არ მოსულიყო, კიდევ ხო, მარა ახლა თავი მოგვეჭრება, ეს საქმე რომ ჩაიშალოსო. დედაცა ქალიშვილიც. გული არ იღებდა ამ ამბავს. მის წინაშე

კი იღვა მოხუცი დედა, რომელმაც მთელი თავისი ყმაწვილქალობა შეიღის აღზრდას შესწირა, იღვა და ემუდარებოდა, და თავი დასხარა ქალიშვილმა. ვნახოთო, ჩაილაპარაკა ყრულ. ამან კი მოაცოცხლა ქერივი. თავისიანებში აფრინა მეზობლის ბავშვები. წისქვილის ბორბალივით დაატრიალა საქმე. დაიწყა მოლაპარაკება, გახმობ-გამოხმობა. ქერივის ეზოში მეზობლები გამოჩნდნენ, ბიძები და ბიძოლები, მამიდა და მამიდაშვილები, მეგობრები და ტოლები ესტუმრნენ ქალიშვილს. დედამ ძლივს გამოიყვანა ცაცანა ოთახში. სასიძოს ყველანი აქებენ, უნახავთ თუ არა, მაინც აქებენ. ახალგაზრდა ქალიშვილები ვანისკარიდან უქვრეტენ სტუმრებს, სასიძოს გუმანით არჩევენ, მერე ცაცანასთან მირბიან ცქრიალით, მორთვაში შევლიან და გაბედნიერებას ნაირნაირ სიტყვებით უსურვებენ. უსურვებენ კარგ ცხოვრებას, კარგ ბედს, სიბარულს.

დიდი ლამა ანთეს. სწრაფად გაჩნდა ნარდი. სასიძოც ჩაერია თამაშში. მარდი ხელი აქვს. ყველას უგებს. მაგრამ ეგ რა არის? ხანდახან თვალები რად უშტერდება.

ვანის კარებიდან ფრთხილად გამოძვრა მაქანკალი ფოსინია, მოუხლოვდა სასიძოს, გამხმარი ხელი კატის თათივით ჩამოქრა ვაჟკაცურ მკლავზე და „გარედ გამოდიო“, ჩაულაპარაკა. სასიძო სწრაფად გაძევა მაქანკალს.

დიდხანს თათბირობდნენ ოდისწინ.

— ძალით, ძალით! — არიგებდა ფოსინია სასიძოს, — ციკას ვინ კერთხავს? დედა თანახმაა, ძალით მიეცი იი საათი.. მორჩა და გათავდა, და მეც ნუ და მიკარგავ... გულო, ჩემსას, სამაშელოს, ამფერ ქალს მესამე. ცოლად ვინ მოვცემდა? მარა მე რა დამჩიება გოჯუკეთებელი?!

გვერდის ოთახში დიდი ფაცი-ფუცი იყო. ცაცანა ისე გრძნობდა თავს, თითქოს ყოველივე ეს სხვას ეხებაო. ტოლები საქმეზე ესაუბრებოდნენ, ის კი იმაზე ლაპარაკობდა. თუ როგორ აჯობა ქალებს ჩაის კრეფაში. ღიმილი არ ეკარებოდა მის სახეს, განაცრისფერებულს.

— გეიტინე, ცავე, გეიტინე! რა დროს ჩაის კრეფაზე ლაპარაკია! — ემუდარებოდნენ ქალიშვილს ამხანაგები, მაგრამ ის ცივად იღებდა მათ რჩევას.

— გამოდი, შეილო. ჩემო გუჯუა, დიენახე ამ პატროსან კაცს... ხომ ხედავ, რამისიშორედან მოსულა შენდა სანახაეად... ისე გამოდი, ნენა, სირცხვილია, — შემოილაპარაკა ოთახში უცებ ნატალიამ და საპატარძლოდმორთულ ქალიშვილს თვალი მოავლო. ცაცანა მუდარებით მიჩერდა დედას. უნდოდა ეთქვა. ეს საქმე ურიგო არისო, ულაშაზოო, მაგრამ, ნატალიას აფრთხილებულ სახეს რომ შეხედა, სიტყვა გაუწყდა, გაუმდა: ვერაფერს ვაგებდებო, ვაიფიქრო თავისთვის და განზე ვადგა. თვალის გუბები ცრემლის ტბებად ექცა. რამდენიმე წამს სიჩუმე მეფობდა ოთახში. ბოლოს, მეზობლის ქალმა დარბამ, აბრეშუმის ცხვირსახოცი ამოწმინდა თვალები ამხანაგს და თითქმის ძალით მიიყვანა კარებთან. ამას უკლიდა ფოსინია მაქანკალი, გამოალო კარები, სინათლე მოხვდა ნამტირალე თვალებზე ქალიშვილს, თავი დაახრეინა, შეჩერდა, სასიძო სწრაფად წამოვიარდა სკამიდან, პირდაღებული დარჩა ქალის საოცარი სილამაზით გაკვირებული.

აბრეშუმის შარიშურით გამოვიდა ოთახში ახალგაზრდა ქალი. შაქროს ფერი ჩასდებოდა მის სახეს, ფერკანს, უფრო შენოდა. უცებ მისი თვალები საქმროს მუშტისოდენა, ღვრილა თვალებს შეეფეთა და ბოჩკილებდადებულვით გაშეშდა ქალიშვილი. ეს ვება ვაჟკაცი ისე უმზერდა, თითქოს შექმას

უბრალებსო აი წამოდგა, მოხდენილად მოვიდა ქალთან, გაუწოდა ხელი, მაგრამ ქალიშვილმა სახე აარიდა, სამაგიეროდ მამიდა ფოსინიამ ძმისწულის ხელი მამაკაცის გოლიათურ ხელებს შეაგება. სასიძომ დიდი ამბით ამოიღო ჯიბიდან ოქროს საათი ოქროსვე სამაჯურით და საპატარძლოს ბროლივით თეთრ მაჯაზე შემოახვია. სწორედ ამდროს დაეწათა მამაკაცის ტუჩები ქალიშვილის ხელის ზურგს.

„უი!“ გაისმა შეკვივლება ჩუმი. შეერეოლდა ქალი... ოთახში ხარხარი ატყდა. ყველამ შეაქო სასიძოს სითამამე.

ამის შემდეგ დაიწყო ნამდვილი მოლაპარაკება. ქორწილის დღეც დანიშნეს. ლამაზ სიტყვებს აღისფერი ჩხავრის ღვინით სავსე ბოთლები მოჰყვა, ბოთლებს — საკმელები და გაიმართა ღვინი.

მომავალი ნეფე-დედოფალი ერთად დასხეს. თუმცა ჯერ ადრე იყო მათი ასე დაახლოვება. მეზობლის ქალები უტიფრად უმზერდნენ ახალდანიშნულებს. ყველას მოსწონდა სასიძო — ტანადი ვაჟკაცი: სახელიც გაიგეს მისი, გვარიც. „ალადინ ყიფიანი, ძველისძველი აზნაურიშვილია“, თვალების წყურვილით ეჩურჩულებოდა ქალებს ფოსინია.

არწივის ნისკარტივით მოკაუჭებული ცხვირი და ცერის სიმსხო შავი გადაგრებილი წარბები ვაჟკაცურ იერს აძლევდა სასიძოს დანაღვლიანებულ თვალებს. წარბების დაწყურვით ათვალეირებდა ცაცანა საქმროს. არ მოსწონდა. პირველად შეამჩნია მამაკაცს სახეზე აღბეჭდილი ნაღველი. თვალი რომ უშტერდებოდა ხშირად, არც ეგ მოეწონა. არაა წმინდა სულიო, გაიფიქრა შიშით და ქალებს გადახედა. ქალები კი წამწამების დაქნევით ანიშნებდნენ: რა ბედნიერი ხარ, რა ბედნიერიო. „არ მოწონება“ მაშინ კიდევ უფრო გაღრმავდა, როცა სასიძო ჭმას შეუდგა. ცაცანა შეაშფოთა ამ სურათმა. ეს ვეება კაცი ყველაფერს მოურიდებლად ნთქავდა. რავა ღორივით ჭმასო, დაცინვით. შენიშნა ქალმა და ფიქრებს მიეცა. უცებ ამ ხანშიგადასული მამაკაცის ადგილას წარმოუდგა მეორე სახე, შხითდამწვარი, მაგრამ ნათელი, სიცოცხლით სავსე. ნაღველი დაეუფლა ქალის გულს.

გახშირდა სასიძისები. სტუმრები შეთვრნენ, მთვრალების სიმღერებმა ცუდ ხასიათზე დააყენა ქალიშვილი. წამოდგა, წასვლა დააპირა. თამადა გადაუდგა წინ, ჩონგური დაუკარო, სთხოვა. დიდი სტალინის სურათის გვერდით ევიდა იგი, ტბილი, ხმოვანი. ქალი იმედიანი თვალებით მიაჩერდა სურათს და ჩონგურს. ვიღამაც ჩამოიღო და მიაწოდა — შეყოყმანდა ქალიშვილი. არ ემღერებოდა. აზნაურდნენ მთვრალები. უნდილად დაეშვა ქალი სკამზე. სიჩუმე გამეფდა ოთახში. რამდენიმე წყვილი თვალი მისჩერებოდა ფერდაკარგულ ქალიშვილს. სთხოვდნენ სიმღერას. თვალი აარიდა „საქმროს“ ცაცანამ, ბელადის სურათს შეაჩოვდა და ჩამოჰკრა თითები სიმებს.

მღეროდა ხელა, წმინდა და იმედიანი ხმით. ირველივ თანდათან მეფობდა სიჩუმე. ჩონგურის ხმა და იმედიანი სიმღერა ყველას საკუთარ ცხოვრებაში ახედებდა. სასიძოსაც მოაგონდა რალაც, საკმარისიაო, წამოიძახა შემთვრალმა, შებარბაცდა. ქალიშვილისკენ გადინებარა, კოცნა მოუნდომა დანიშნულს. ცეცხლო მოდებულოვით წამოვარდა ქალი და მეორე ოთახში გაიჭრა. უზერბულობა რომ გაეფანტათ, ტაშისცემით ვააცილეს იგი.

საშინელ ხასიათზე დააყენა ამ შემთხვევამ ცაცანა. დაღლა უკონო, წამოწვა ღოვინზე. ჩონგურმა მოაგონა ამხანაგები, წრე... მღეროდნენ მთვრალ-

ლები, ვიღაც გიტარას უკრავდა უცებ მისდაუნებურად ცრემლები წამო-
ცვივდა. ეს პირველად იყო, რომ ასე მწარედ ქვითინებდა და მალე ჩას-
თვლიმა კიდევ. დაღლილი იყო ახალგაზრდულმა ბუნებამ თავის გაიტანა, ჩა-
ეძინა და გარიყრაუამდე არც კი გამოღვიძებია, მაშინაც კარების უფცარმა
კრიალმა დაუფრთხო ძილი. გაცეებით მიმოიხედა ირგვლივ. ყველაფერი მო-
იგონა. შერცხვა, სტუმრების მიტოვება უზრდელობად ჩამეთვლებო, გაიფიქ-
რა. წამოდგა. ფანჯრებიდან დღის სინათლე შეჰმოდოდა. ისევ მოისმოდა
მთვრალეების არეული სიმღერა. ღრიჭოდ დარჩენილ კარებს იქით ცაცანამ ფო-
სინიას მოჰკრა თვალი, თავგვივით იქყიტებოდა.

გული მოუვიდა ქალიშვილს, ადგომა დააპირა, მაგრამ უცებ კარები გა-
იღო და მისი ლოგინისკენ მაღალი მამაკაცი არეული ნაბიჯებით წამოვიდა:
ქალმა იცნო „საქმრო“ და საბანქევშ მოიკუნტა.

— მშვიდობით, სიცოცხლე... — დაიწყო ენის ბორბოკით მთვრალმა.

— მშვიდ... — გაუწყდა სიტყვა ქალს.

— მივდივარ და ისევ მალე ვნახავ... ცხოვრება... გამოსწი ხელი...

— ხელი რად გინდა? — ზიზლი გაერია ქალის ხმაში.

— რავე მერიდები, სიცოცხლე... მე ხომ ქმარი ვარ შენი?..

ალადინ ყიფიანი მოკვეთილივით ჩამოჯდა ცაცანას ლოგინზე. ძლივს
შაგრდებოდა. თვლები ვნებიანად უბრწყინავდა... უცებ მისი თავი ქალიშვი-
ლის გულმკერდზე დაეშვა და ნადირივიდ წამოიზმუვლა. შეურაცყოფილი
ქალი სწრაფად წამოვარდა ლოგინიდან, ხელი კარებისკენ გაიშვირა და სიმ-
თვრალისგან ვონებაარეულ მამაკაცს დაბალი ხმით, მაგრამ ბრძანების კი-
ლოთი მიმართა.

— მიბრძანდით გარეთ!.. — კიდევ უნდოდა რალაც ეთქვა, დაეძახა დე-
დისთვის, მაგრამ სიბრაზემ ხმა ჩაუწყვიტა.

მამაკაცი დაიბნა. შეაშინა მშვენიერი „საცოლეს“ მრისხანე გამომეტყვე-
ლებამ, იბრუნა პირი, კარებთან ფოსინია შეხვდა.

— რა ქენით? — ჰკითხა სწრაფად.

— დავიკარგეთ... მომეკრა თავი. უარს გვეუბნება, გარეთ გამომა-
გდო! — გულგატეხილად ჩაილაპარაკა მთვრალმა. ფოსინიამ გველივით გა-
დაატრიალა თვალები.

— უარს გვეუბნება? — წამოიძახა გააფთრებით, — ნუ გეშინია... უარს
გვეუბნება?! კ. კ. კ. ფოსინე არაა ხამი... გულო... შენ ხომ იყავი მის ოთახში
მარტო!? გათავდა, იმფერ ამბებს დავკრებ, რომე თითონ შემოგვეხვეწოს..
საათი ხომ მიიღო?! აწ მე. მე ვიცი... მარა, ახლა ჩუმაღ... დედამისი მოდის.

ნატალია მოვიდა მათთან. საქმე გადაწყდა. ათი დღე დანიშნეს დროდ...
ჩემი ქალი ჩემს გარდუაღლს ვერ იზამსო, დაამივდა ქვრივმა მოწონებულნი
სასიძო.

მთელმა სოფელმა გაიგო მოულოდნელი ნიშნობის ამბავი. ბევრს არც კი
სჯეროდა. მშვენიერი ცაცანა ასე მალე თუ გადასწყვეტდა თავის მომავალს.
შნახველები მნახველებზე მოდიოდნენ, ულოკავდნენ გაბედნიერებას, კარგ
ცხოვრებასაც უსურვებდნენ. მაგრამ გაკვირებული კი რჩებოდნენ ქალიშ-

ვილს სრულებით არ ემჩნევოდა სიხარული, ოქროს საათიც არ ჩანდა მის მაჯაზე.

იმ ღამის შემდეგ ნატალიაც ვეღარ ცნობდა შვილს, დედის მორჩილს. ცქრიალა და მხიარული ცაცანა დაფიქრებული და უკმეხი ქალი გახდა. დედის მუქარანარევი სიტყვები აღარ მოქმედებდა მასზე. ნატალია ამჩნევდა, რომ ქალიშვილი უკმაყოფილო იყო მისი, უმაღავდა რაღაცას და შფოთავდა დედა-ვაი თუ უარი თქვასო, შიშით ფიქრობდა ქვრივი და მოახლოვებული ქორწილის თადარიგს აჩქარებდა. არ უნდოდა ეს საქმე ხელიდან გაეშვა.

ქალიშვილი კი გაურბოდა მშობელს. ნიშნობის მესამე დღეს მზე არც კი იყო ამოსული, ცაცანა ადგა, საუზმე მოიმზადა, ჩაის პლანტაციებში წავიდა და საღამოთი გვიან დაბრუნდა. ისე იყო დაფიქრებული, რომ დედამ შეკითხვაც ვერ გაუბედა, სად იყავით. მეორე დღეს მეზობლის ქალებმა უამბეს: შენმა ცაცამ ყველას გვაჯობა ჩაის კრეფაშიო. ვილაცამ ისიც უთხრა დედას, წინი ქალი ჩაის ფაბრიკაში აპირებს მუშაობის დაწყებასო. ნატალიას მეხილდაც ამ ამბავმა. დაიმართხელა შვილი, დაუწყო გამოკითხვა. საპასუხოდ ქალიშვილმა ოქროს საათი გამოუტანა დედას, წინ დაუდგა და მშვიდად მიმართა: ჩავბაროთ, დედა, პატრონს ავი. ჩემთვის გამოუსადეგარიო, თქვა და მეორე ოთახში გავიდა.

ამის შემდეგ ნატალიამ უფრო გაათავითოვა ქორწილისთვის მზადება. თავს შეესწირავ და საქმეს არ ჩავშლო, იმუქრებოდა, ძმები მოიშველა. დაიწყო ქალიშვილის დაშინება. ოჯახში უსიამოვნებამ იჩინა თავი და ამ ფაციფუცში მალე გავიდა ათი დღე, გავიდა ათი დღე, მაგრამ სასიძო არ გამოჩნდა. შეფიქრიანდა ქვრივი. ნუ თუ მომატყუეს? ნუთუ ვიგინდარა ვილაცას გაულო კარები?! სინანულს მიეცა. აეჩქარდით, ამბობდა, მაგრამ დაწყებული საქმის ჩაშლა მაინც სიკვდილად მიიჩნდა. ამ დროს ფოსინიამ ამოიქროლა ქალაქიდან ქვრივით, ნატალია საიღუმლოდ მოინახულა და გაქრა.

ათ დღეს კიდევ დაგმბატა ზუთი დღე. სოფელში ხმა გაერცელდა; ცაცანა საქმრომ შიატოვავო; ეს ხმა ქალიშვილის უურამდეც მივიდა, მაგრამ არც სწყენია, ესიამოვნა კიდევ. მძიმე ტვირთი მოიშორა, ძველ მდგომარეობას დაუბრუნდა; გამხნევება დაუწყო დედას. ქოლმეურნე ქალებს შორის მისი სახელი თანდათან იზრდებოდა. სარაიონო ვაზეთში დაბეჭდეს წერილი მის შესახებ. სურათიც მოათავსეს მისი, მაგრამ სიხარული ხანმოკლე აღმოჩნდა, ქალიშვილი მალე საშინელმა ქორმა შეაშფოთა. ვილაცამ ხმა გაავრცელა: დანიშნულები თურმე ერთად იყვნენ იმ ღამეს. საქმე სხვაგვარად აღმოჩენილა და საქმრომ ამისთვის მიატოვაო ქალი. ეს ხმა ცაცანას უურამდე მივიდა და ცუდი ამბავი დატრიალდა ქვრივის ოჯახში. შეურაცყოფილი ქალიშვილი დედას მივარდა, მერე ოთახში ჩაიკეტა და ამხანაგებსაც კი დაერიდა.

ერთ საღამოს კომკავშირის მორიგ კრებაზე გამოიძახეს. მოცოცხლდა ქალი, ჩითის კაბით მოირთო ჩვეულებრივად. ამხანაგებში გაერია. კომკავშირელმა ქალებმა უსაყვედურეს ქალიშვილს: ქორს რატომ აწყვეით. ამბავი გამოკითხეს, მერე გაამხნევეს. სასოფლო კლებში შევიდნენ ქალიშვილები, ჩონგურები გამოიტანეს, ჭადრის ქვეშ დასხდნენ ჩრდილში და „დაუქარა, ჩემო ჩონგურო“ დაამღერეს. ცაცანა უცებ მისთვის ჩვეულ და საყვარელ ცხოვრებას დაუბრუნდა. გამხნევედა ქალიშვილი. სიმღერის შემდეგ კედლის ვაზეთი დაათვალიერა. წინათ, რადგან კარგი წერა იყო, თვითონ წერდა.

გაზეთის ყოველთვის. ახლა სხვას დაეწერა და ვერ იყო კარგად გაკეთებული. ეწყინა. თავიდან ბოლომდე ჩაიკითხა, თვალები გაუბრწყინდა. ავერ ოთხი დღეა არ უკრეფია ჩაი, მაგრამ მიინც მოწინავეთა რიგებშია ჩაწერილი. ხვალ? ხვალ ჩამორჩენილთა შორის ჩაწერენ... შერცხვა ქალიშვილს. კოლექტივის კანტორაში შევიდა. თამჯდომარე ნაბა. ხნიერი, სანდომიანი სახის კაცი მშობლური თანაგრძნობით შეხვდა. ქალიშვილმა სხაპასხუპით აუხსნა მიზეზი ჩაის კრეფაზე გამოუსვლელიობისა. აივანზე გამოვიდა აღელვებული. აქ მას ვაჟი ამხანაგები, სიყრმის მეგობრები შეხვდნენ, ცაცანა გაერია მათში. ამითთან გაიზარდა ქალი, ამითთან გაეცნო ცხოვრებას. ამხანაგებმაც სიხარულით მიიღეს. მაგრად ჩამოართვეს ხელი, არცერთი მათგანის სახეზე არ ჩანდა დაცინვა. ქალი კი ფიქრობდა, რომ დასცინებდნენ.

კრება ცოცხლად ჩატარდა. კედლის გაზეთის რედაქტორის მოხსენება მოისმინეს, რედაქცია გადაახალისეს და ცაცანა რედაქციის წევრად აირჩიეს. კრება ადრე დამთავრდა.

გამომეშვიდობა ამხანაგებს და შინისკენ გაეშურა.

— სულელი ვარ, აბდალი... — უსაყვედურებდა თავისთავს გზადმიმავალი, — ჩამოვშორდი ცხოვრებას, ჩავიკეტე სახლში. ყველაფერის ღირსი ვარ. სირცხვილით მოგვედი დღეს, პარტიის მდივანმა რომ მისაყვედურა: ცუდ დროს გამოგვეშალეო... აბა რაი, ახლავ ჩაის კრეფა და მე დავეჯექი სახლში. არა, ამას ასე არ ვიზამ, რადგან დედამ არ ქნა, მე თვითონ დაეუბრუნებ ფოსინია წყეულს იმ ოქროს საათს, თვალებში ვესვრი. აბა რაი, არ მინდა და რა ვქნა. ნენა მცხვეწება, თუ გიყვარდე, გეითბე გული, შეიყვარე იგი კაციო. ნენა რავე არ მიყვარს, მარა იგი ვინცხაა, ამ გულს რომ არ უნდა, რაფერ შევიყვარო?! გინახავს! დედაჩემი რა შუაშია, იგი ხომ არ მიყვება იმ კაცს? მე უნდა გავყვე ხომ? ჰო და მე არ მინდა. მარა იმ საშინელი ხმაი ჩემზე ვინ გაავრცელა?

მოიწყინა. ნაბიჯებს უმატა. მაისის დამე იყო მშვენიერი. ოდნავი სისინით ქროდა ქვენა-ქარი და მინდვრებიდან ყვავილთა სურნელება მოჰქონდა. საესე მთვარე თხელ ღრუბლებიდან ლამაზ ქალიშვილივით იცქირებოდა, სოფელი ტკბილ ძილში იყო გახვეული. მხოლოდ ჩაის ფაბრიკიდან მოისმოდა როლერების დგანდარი. პირველ ცვლას მეორე ცვლიდა. ცაცანა შეჩერდა, საყვირის ხმა მოესმა ფაბრიკიდან. ელექტრონით გაჩრდილდებულ სერს დააცქერდა, გული შეუთამაშდა, სახე გაუბრწყინდა.

აი იქ მუშაობს ის, შავი ბიჭი. ცაცანას სიყრმის მეგობარი. ამასწინათ ამხანაგმა უამბო ცაცანას, გურია კრიმანჭულაი ფაბრიკაში კარგი მუშაობისთვის შრომის ორდენით დაუჯილდოებიათო... „შრომის ორდენით დაუჯილდოებულიათ, ვითომ მართალია? ბედნიერია მისი შეყვარებული, რაფერ გაუბარდებოდა მის ცოლს... ვითომ არაა ღირსი თუ... საცოდავი ბიჭი, სიღარიბეში გაიზარდა და სასახლო კაცი დადგა. ცაცანასაც, აი ბიფათი რომ არ გამოკროდა, განა ტოლი ეყოლებოდა მუშაობაში?! ჰო, — ფიქრობს ცაცანა, — იმას ცოლი ყავს. ნეტა რაფერია მისი ცოლი? მარა ეგება არც ჰყავს. ნენა, რა კათი მაი, თუ მასნია... მარა ცაცანას მერე რა? მას ხომ საქვეყნოდ მოსკრეს თავი; ვინ იტის... ალბათ იმასაც ეტყოდნენ.. ან და რეიზა არ ეტყოდნენ. ეტყოდნენ და რომ შემხედეს, კიდევ მისაყვედურებს. კომკავშირელი ქალი მაქანკლობით

რატომ აპირებდი გათხოვებასო... უსაქმო ფოსინიას, ძველ მაქანკალს რად აყე-
ვიო... მარა, განა თვითონ აპყვა!?" ლოყაზე ფხილები ჩამოისვა ქალიშვილმა.
—ოი, ნენა, ნენა, შენ მიქენი აი, შენ... — წამოიძახა მან.

დაღმართს დაჰყვა. მდინარეს მიადგა. ადიდებული ბახვისწყალი მძაფრი
ხმაურით მოათამაშებდა მაქრისფერ ტალღებს... ცაცანამ ხილზე შედგა ფეხი...
შეჩერდა. მდინარის ხმაურში მოესმა შორეული კრიმანჭული, რომელიც ახ-
ლოვდებოდა, ეცნაურა იგი სიმღერა ქალიშვილს. ერთ ადგილზე გაშეშდა.
კრიმანჭული ძლიერდებოდა „ის არის... ის“... ფიქრობდა ქალი, სურდა გზიდან
ასკლოდა, არ შეხვედროდა მას, მაგრამ ერთ ადგილზე დალურსმნულივით
იდგა და ნაბიჯს ვერ სძრავდა... ახალგაზრდა ქალის გული მძაფრად ძვრდა.
მას იპყრობდა ამოუცნობი სიხარული...

არ გასულა ამის შემდეგ დიდი დრო. ხიდს ჩქარი ნაბიჯით მიუახლოვდა
ახალგაზრდა კაცი, კრიმანჭული შესწყვიტა და ხიდთან მდგარ ქალს თვალ-
ებში ჩახედა.

— ცაცანა ხარ? გამარჯობა! — ღიმილით მიესალმა ვაჟი ქალს.

ქალიშვილი ოდნავ შეტოკდა, და უეცარი მღელვარება რომ გაეფანტა,
საკუთარ ფრჩხილებს დააქვერდა.

— ვამარჯობა, ცაცანა... ვერ მიცანი!? — გაოცდა ვაჟი.

— რეიზა ვერ გიცნობდი... გუშამ არ გნახე? — დასძრა ხმა ცაცანამ.

— აბა, ზელს რეიზა არ მართმევ?

— რა ვიცი... ზელს რაეა არ ჩამოგართმევ, რას გერჩი?!

ვაჟი თვალეში ჩააცქერდა ქალს. გაოცდა.

— ცაცანა, შენ ვიტყვი... რა მოგივიდა? მშვიდობა ხომაა?!

ქალიშვილი წამოწითლდა, სახე მოიბრუნა, თავი დახარა და დამნაშავე-
სავით გაჩერდა.

— რა მოგივიდა, ამხანაგო ცაცანა? შენ ხომ... — აქ ვაჟი შეჩერდა. სა-
თქმელს დაუფიქრდა და მორიდებით დაუმატა... — მე მზად ვარ მოგილოცო
გაბედნიერება... თუშკა...

ქალიშვილი შეშფოთდა.

— ჩემი ძამიკ, დამანებე თავი... — წამოიძახა მან მღელვარებით და დაუ-
მეტა, — მაგას წულარ მომაგონებ... სხვაი აფერი გვაქვს სალაპარაკო?

ახალგაზრდა ვაჟი კიდევ უფრო დააბნია ქალის სიტყვებმა. უხერხულობა
რომ გაეფანტა შორიდებით ჰკითხა, საით მიდიხარო, და როცა ვაივო შინ
ბრუნდებოდა, დაუმატა, შეც თქვენსკენ მოვდივარ სიძისასო.

ნელი სიბრულით შეჰყვეს აღმართს. მდინარის ხმაური თანდათან ნელდე-
ბოდა. მიდიოდნენ ჩუმად. ვაჟი ხანგამოშვებით წარბებქვეშიდან შეხედავდა
ქალს და ფიქრობდა: „რა ქალი დადგა... რა ლამაზია...“ ერთხელ ცაცანამ
გადმოხედა ვაჟს და სახეგაბრწყინებით შენიშნა:

— მომილოცეს ძვირფასი ჯილდო!

ვაჟი შეჩერდა. გულზე დაიხედა და ქალიშვილს ჩააცქერდა თვალეში.
ახალგაზრდა კაცს რუხი ბალათი ეცეპ, სამუშაო, რომელიც ჩაის აგურისფერი
წენგოთი იყო აჭრელებულა. ბალათზე, მარცხნივ, გულის პირდაპირ, ყაყაოს-
ფერი ბაბთითმორათული ორდენი ებნო. ცაცანამ სწორედ ამას მიაპყრო თვა-
ლები. ყმაწვილი კი მოჰყვა ამბავს, თუ როგორ მიიღო ჯილდო, როგორ აღ-
ტაცებას აწევს ეგ მასში, რომ იგი უთვისტომო ბიჭია და ძველი დრო რომ

ყოფილიყო, მისგან ქუჩის კაცი გამოვიდოდა მხოლოდ. სიბარული, იმედია-
ნობა, საქმისადმი მტკიცე რწმენა ელერდა მის უბრალოდთქმულ სიტყვებში.
ქალიშვილს კი იტაცებდა ეს სიტყვები, ავიწყებდა დარდს და მოულოდნელი
ძლიერებით მიიწვედა ვაჟისკენ...

— უი, ნება... რა ბედნიერია. ძამია, შენც ცოლი... — წამოცდა ჯეკებ ქალს
დაფიქრებულს და სწრაფადვე შეჩერდა. ენაზე იკბინა შეცბუნებულმა, თავის-
თავს ესაყვედურა, ეგ რა სისულელე წამომცთაო. განსაკუთრებით სიტყვა
„ძამია“ არ მოეწონა. გულიდან არ ამოდიოდა ეგ სიტყვა... ახალგაზრდა კაცი
კი ვაოცებით დაცქეროდა წამოწითლებულ ქალიშვილს.

— რა თქვი? მე სად მყავს ცოლი!? — კითხა გაკვირვებულმა.

— ?! — დაიბნა ქალიშვილი.

5.

ერთ საღამოს ცაცანა აფორიაქებული და აწითლებული სახით დაბრუნდა
შინ. როგორ მოხდა ყოველივე ეგ, ჯერ კიდევ ვერ მიეცა ამისთვის ანგარიში...
პირველი შეხვედრიდან ერთი კვირის შემდეგ სრულებით მოულოდნელად გუ-
რია კრიმანჭულამ მას. გასათხოვარ ქალიშვილს, სიყვარული აუხსნა... ეგ კიდევ
არაფერი... რაც მთავარია, რაც ამოუთქმელი სიბარულითა და აუწერელი სიბრა-
ზით ავსებს ცაცანას გუოს, ეგ პირველი კოცნა... პირველი კოცნა... როგორ
გაუბედა? როგორ გაუბედა? ასე უცებ, ასე მოულოდნელად პირველი კოცნა
მთავრიან ღამეში და ნაირნაირი იმედიანი სიტყვები... ოი, ბედნიერება... რა
ყოფილა პირველი სიყვარული... შარა, ეს პირველი კოცნა, ეს პირველი შეხება...
რაფერ დაენახოს დედას!? ვითომ ვერ შეატყობს!?

ქალიშვილი დიდხანს იდგა კარებთან და ვერ ბედავდა შიგ შესვლას.
სასოებით იწმენდდა ლოყას, სწორედ იმ ადგილას. სადაც პირველად შეეხო
მამაკაცის მგზნებარე ტუჩები... თითქოს ეშინოდა ზედვე არ შეამჩნიოსო დე-
დამ ყველაფერი. ბოლოს, როგორც იქნა. შეაღო კარები. ოთახში ჰნელოდა.
სწრაფად აუნთო ლამპას, მოუსვენრად დაიწყო სიარული აქეთიქით. მზად იყო
ითამაშა, ეცეკვა, ემღერა. ჩამოიღო ჩონგური. წითელი შაბთი გაუსწორა.
ააწყო, ბელადის სურათს შეხედა, უეცრად გაუცინა. სწრაფად დაამლორა ლექ-
სი: „შენს სურათს ხატვა რად უნდა“.

ნატალია გვიან დაბრუნდა სახლში. ეზოში შემოსულს ქიშკართან შემოე-
სმა ქალიშვილის სიმღერა: „ენაცვალის დედამისი“, — გაფიქრა დედამ და
ხმამალა დაუმატა: ალბად, ვაიგო კაი ამბავი რომ მოგვივიდოო. ნატალიას
მართლაც ახალი ამბავი მოჰქონდა შეილოთ. ცაცანას შესაგებებლად წავიდა იმ
საღამოს, მაგრამ გზად ბათომიდან მომავალი მეზობელი შეხედა და სასიამოვნო
ამბავი გააგებინა: შენი რძალი ფოსინია ვნახეო, უთბრა ნატალია ნატალიას,
ფოსინიამ, შემოვიტყალა, პატარა ქე დაეგვიანეთო. მარა ამ შაბათიკვირაზე
ჯამაგირს ეილებს სასიძო და უეჭველად გამოეფრინდებით, დროზე უნდა წაი-
ყვანოს ქალიო.

მზემ გაუღიმა ქერივს. სირცხვილის მძიმე ლოდი სწრაფად მოიშორა. ნა-
ცნობს შეწყვეა ლამაზაკში და ქალიშვილის შეგებება დააიწყდა კიდევ. ბოლო,
როცა კრებიდან დაბრუნებული კომკაეშორლები დაინახა და მათგან ვაიგო,
ცაცანა ცოტა აყად გრძნობდა თავს და შინ წამოვიდაო, გულგახეთქილი დედა
სახლისკენ გამოეშურა. აქ კი ქიშკართან მოესმა ჩონგურის ხმა და ქალიშვი-

ლის სიმღერა, შეჩერდა. სიამე იგრძნო ქვრივის გულმა, რამდენიმე ხანს, ეზოში იდგა და ყურს უგდებდა სიმღერას. სურდა გაეგო: ერთხელ მაინც თუ წამოცდეს ჩემს ციკას საქმროს სახელით, მაგრამ მოლოდინი ამაო იყო. ქალიშვილი სხვას უგალობდა, სხვას უგზავნიდა გზნებარე სიტყვებს.

დაფიქრებული შევიდა ნატალია ოთახში. ცაცანა წამოიღმა. ჩონგური კედელზე ჩამოკიდა ბელადის სურათის გვერდით და ოდნავ წამოწითლებულმა დედას სახე აარიდა.

— დუუჟარი, ნენა, დუუჟარი! — დაყვავებით მიმართა ქალიშვილს ნატალიამ, სახეში ჩააქერდა გამოცდილი თვალებით, დაუმატა, — კაი ამბავი მოგვივიდა ქალაქიდან, შვილო... გავბედნიერდით... საჯაყი საქმე მოვიშორეთ... იგი მოსვლას იტყობინება...

ცაცანა გაოცებული სახით მოუბრუნდა დედას და მქისე ხმით ჰკითხა...

— ვინ იგი, დედა? რა სიტყვი?

— რაღა ვინ, შვილო, — ჰლარა თმის შესწორებით დაიწყო ნატალიამ, — ვინ უნდა მეუიღეს... ვინცხამ დაგნიშნა, იგი მუა... აბა, სხვაი ვინ უნდა იყოს?

ცაცანას თვალეში ზიზლის ნაპერწყალმა გაიციმციმა, რაც დედას როდი დაურჩა შეუნიშნავი. ცაცანას ასე უნდა ეთქვა: არ აუდგეს გვერდებო, მაგრამ თვეი შეიკავა, დედას ნაღვლიანი დაცინვით შეხედა და მეორე ოთახში გავიდა. ნატალია მეხდაცმულივით დარჩა გაშეშებული. ფიქრობდა და ვერ გაეგო, რა მოუვიდა მის ქალიშვილს.

6.

ეს ერთხმინი მოთქმა და მკაცრი სიტყვები საიდან მოისმის? მოკვდა ვინმე? არას, ქვრივი ნატალია ტიროდა და თან საშინელი სიტყვებით წყევლიდა ვიღაცას. ეს მოხდა მესამე დღეს. ფოსინია ამოვიდა ქალაქიდან და უსიამოვნო ამბავი ამოიტანა. მეზობლის ქალები ძლივს ამაგრებდნენ თმაგაწეწილ ნატალიას, რომელიც კბილების ღრქენით რძლისკენ მიიწევდა, თითქოს მისი დაგლეჯბ უნდაო, ფერდაკარგული, წელში ორადმოხრილი მაქანკალი ფოსინია ასე მოსთქვამდა,

— რა ვიციოდი მე მიწავასახეთქელმა, თუ ამფერი გათახსირებული იყო... ჩემი დისას გვეციანი წყეული... შეგებდე, გულო, ალვიხესავით კაცია, სიტყვა-პანტუნი კაი ჰქონდა და გარეგნობა... იმ მინუთში მითხრა ამ სამიწე გულმა. დიხებარეო, ფოსინია, საცოდავ შენს ძმისშვილსო... აი ჩემი რძალი მომაგონდა და ქე გავბრიყვდი... ვაი, რაფერ მოვტყუვდი, უი, რაფერ დემეფსო თვალები, თურმე ორცოლგანაშეები არ ყოფილა შეჩვენებული... მარა არც მას დაადგა ჯი დღე, თურმე მთელი ქვეყნის ფულეები შეუქამია და იქ ჩააბრძანეს, ნახოს ანლა!..

ნატალია იხოკავდა ლოყებს, მდულარე ცრემლებს ღვრიდა ქალი, ფოსინიას, ყელს გამოვლადრავო, ემუქრებოდა, შვილს დასტიროდა: დამეღუბა, თავი მოეჭრაო... სოფელში საშინელი ხმები დადის, დამიქლექლება ციკაი და ჩაბამ არ მოკვდეს, იმის მთხოვნელი კაცი არ გამოჩნდებაო...

სწორედ იმ დროს, როცა ქვრივის ოჯახში ასეთი ამბავი იყო, სურნალეთის სერზე ახალგაზრდების გუნდი გამოჩნდა. ქალები წინდაწინ მოდიოდნენ, ვაყები კი რამდენიმე ნაბიჯით ჩამორჩენილიყვნენ, მოდიოდნენ ნელა, ზელოზგადაბვეულნი და მოიძღვროდნენ. ახალგაზრდა ქალებში ერთი ქალიშვილი

ერია, რომელსაც წამისწამისად ეკარებოდა. ფერი, ორ ნაბიჯს რომ გადადგამდა, შეჩერდებოდა, თითქოს მძიმე ტვირთი მოაქვს და ისვენებდა, ხან მზიარულად გაიცინებდა ბედნიერი, ხანაც თვალბრუნებზე ხელებს აიფარებდა, თითქოს ტირისო, მაგრამ მაშინაც იცინოდა.

ახალგაზრდა ვაჟები საზეიმოდ იყვნენ მოართულნი. ერთ მათგანს შავი კოსტუმი ეცვა საუკეთესოდ შეკერილი. თეთრი საყელო უხდებოდა შავგვრემან ჯახეს მისას. სერზე ამოსვლამდე იგიც მღეროდა, მისი კრიმანჭული ამობდა სივრცეს. აქ კი ყველანი შეჩერდნენ... გადახედეს სოფელს, მთვარის სხივებით მოვერცხლილს, დაეწივნენ ქალიშვილებს და მზიარული სიცილით ქვრივის ეზოს მიადგნენ, შეჩერდნენ... ერთმანეთს გადახედეს. ვერავენ ბედავდა ამ მოულოდნელი ქორწილის მახარობლად მისვლას, მით უფრო, რომ იქ მეორე ქორწილი ეწყობოდა.

უცებ მოთქმის ხმა მოესმათ ეზოდან. ფერდაკარგულ ქალიშვილს თავბარი დასცა ამ ხმამ. დედის ტირილი ვცნაურა, ლოყაზე შემოიკრა ხელი, ეზოში შეიჭრა. ახალგაზრდებაც მიჰყვნენ ამხანაგს კვალდაკვალ. ქალიშვილი, შემონებული, დედასთან მივარდა პირდაპირ, ნატალიამ გულში ჩაიკრა „ციცია გაბახებული“ და ახალგაზრდა სტუმრებისთვის, ანაგრიში არ გაუწევია, ისე მიმართა შვილს მოთქმით:

— მე დაგელუქე, ნენა, მე... მე გამოგისვი დანა კისერში... ფოსინია შეჩვენებულს ავეყვი და ქი მოგპარი, შვილო, თავი. არ გინდოდა, მარა არ დაგიჯერე... ურიგოს, ქვეყნის მტერსა და წყეულს გადაგკიდე, ნენა...

ყრემლები ლელესავით გადმოღვარა ქვრივმა, ლოყები გამოიპოტნა ფრჩხილებით, მაგრამ ამდროს ეზოში ახალგაზრდების იმედიანი სიცილი გაიშმა. ნატალია დააბნია ამ სიცილმა, ხელები ლოყაზე შეეყინა შემფოთებულს. ახლა შენიშნა უცხო ბაღში, ნენა, რა ამბავიაო, წამოიძახა გაოცებულმა და იქ მყოფთ გადახედა. უხერხულობის რჩალი ისევ ახალმა სასიძომ გაარღვია. მივიდა ქვრივთან, ხელი ჩამოართვა და თუმცა სიმართლის თქმა ეძნელებოდა, მაინც გარკვევით უთხრა:

— ნულარ ტირი, დედა... დღეს ტირილი არ შეეწის ადამიანს... მე და ცაცანამ უკვე დავამთავრეთ საქმე... ჩვენ ერთმანეთის ვართ.

დამსწრე ახალგაზრდების სახეზე მთვარე ბრწყინავდა სხივმოკაშვამე... იმ დამეს ნატალიას ოჯახიდან გათენებამდე მოისმოდა კრიმანჭული.

დედოფალთა ლანღები

კლემკატრა

მე ვარ ეთიოპის დედოფალი. მარტოდენ სიყვარულს შეეძლო აეხსნა ჩემი მძიმე წამწამები, რათა აღამიანთ, შემყურეთ ჩემთა, ედიდებინათ იგი. ბექდებად იხეოდნენ დიდმშვენიერნი თმანი ჩემნი. ჩემს ბაგეთ ჰყავდათ ტყვედქმნილნი ბაგენი სამყაროისა, რათა განეფანტათ მათი ძლიერება და შეეცვალათ მათი ბრძანებანი. და იყო უკანასკნელი ჩემი ზეიმი ხილვა სიკვდილისა თავდებრილისა და შერცხვენილის, რადგან არ ძალუძდა მას ჩემს მიმართ როსხვით ფესება.

ს ა კ ვ მ.

მე ვარ ლესბოსის დედოფალი. ჩემი სიყვარული, არ მცოდნე მამაკაცთა, იყო უნაზესი მათ შორის, რითაც სიყვარული ასაჩუქრებს ქვეყანას, სახე ჩემი იყო გაფითრებული, დაუოკებელი სურვილის გამო, გაფითრებულში, როგორც: მომაკვდავი ალი ჩამქრალ ნაკვერჩხლებს ზემოთ. ჩემი სისხლი იყო აღმოკიდებული ღვინო სიყვარულისა, და ჩემი სიმღერები — გამოძახილი აღტაცებათა, რომელთაც ესვამდი.

ა ზ უ ბ ა.

მე ვარ ამორიტელთა დედოფალი, ჩემი სახე იყო ნათელი მინდორი, სადაც მოზიემთა გუნდები არიან, ჩემთა ზრახვათა სიდიადე ჰგავდა დიდებას ღვთის სახლისა, რომელსაც იქუს მრავალფეროვანი კედლები. და იყო სახე ჩემი სხივმოსილი, ვითარცა ბროლი, ვანათებული ოქროს სასანთლეებით.

მირრა.

მე ვარ არაბეთის დედოფალი. კეთილსურნელოვანი იყო წამწამები ჩემი, ამოდმქმეველი — ცრემლები იყო. მგრავინავ ბრინჯაოს ჩამოჰგავდა სიბრძნე ჩემი. ვნებით დაძწეარნი, დაშრეტლინი, ხმელნი ხდებოდნენ დამათრობლენი ბაგენი ჩემნი. როგორც ცეცხლი სქამს ხეს, როგორც თვალნი აფრქვევენ ცრემლებს, ეგრედ გავაზიხე ცოდვა საკუთარი სისხლით, საკუთარი სუნთქვით. მხოლოდ იგი ამალღებდა და დაუშვებდა ჩემს მკერდს.

ბ მ მ ი რ ი ს.

მე ვარ სკვითთა დედოფალი. არავის შეეძლო ძლიერებით შემდარებოდა. სახე ჩემი იყო, როგორც ნათელი დღე, მკერდი — როგორც გაზაფხული. ვმეფობდი თვალუწვდენელ ქვეყანას, რომლის ერთ მხარეს — მზეა, მაშინ როდესაც მეორე მხარეს — ჯერ კიდევ ღამეა ვარსკვლავიანი.

მესსალინა.

მე ვარ იტალიის დედოფალი. და აი, რით მყვეს ღირსშესანიშნავი ღმერთებმა: უნაყოფობითა და სილამაზით, ნაზით და მიმზიდველით. ჩემი კულულები ხშირია და მძიმე. ლაწვნი გამიფიროდნენ მამაკაცთა ცრუ და მგზნებარე კოცნათაგან. მდორედ მიდიოდა სისხლი ჩემს საფეთქლებთან. ბავეს ყოველთვის სწყუროდა ჩემსას, გაუმადლარს, ვით გაღებულ სამარეს, მარად ხარბსა და მღუმარეს.

ხ ა რ ხ ა ს.

მე ვარ ანაკიმის დედოფალი. გარდასულის სიღრმეში, ვისი სიტყვაც გაუგნებელია, ვისი დაფარნაც — ფერფლია და დავიწყება, ჩემი სხეული, ზეგავი, ულაქო, ბრწყინავდა, როგორც ქარისგან გაშლილი წვიმის თმათა ელგარე ზოლები. აწ ღმერთმა აქცია ოხვრად ტუჩები ჩემი, დამკრიფა წამწამები, ღუმლით დამიკეტა ბაგენი...

კ ა ზ ი ფ ა ლ ა

მე ვარ დედოფალი აპოლონიისა. საშალანი, ფესვები, წყლის ზამბახთა ცივი ფოთლები, მწვანე სითხით გაელენთილთა, ნამი, წვიმა, მთელი ზღვა თავისნათელ ზვირთებითურთ ვერ გამწმენდდა მე. დამნაშავეს, ვერ განაგრილებდა ჩემს მხურვალე ვნებას. მივიღე რა სირცხვილი, — მისგან, ვითარცა შეკუმშული ნაყოფისგან, გამოვწურე მე სიტკბო, გარნა საბედისწერო იყო ღატკბობა, რამეთუ თესლი მისი სიკვდილია.

ს ე მ ი რ ა მ ი დ ა.

მე ვარ დედოფალი სემირამიდა. მიწები, ზღვები, მსგავსი ნათელ ქიზოპრასთან, მონათა ნაშრომნი, თავისუფალთა მიღწეანი და ხელისუფლება; საგალობელნი ქურუმთა, ჩემს დიდებით დაღლილთა; გულთა უსიტყუო ცახცახი, აღტაცებისგან ვარინდებულთა; აღმოდებული სისხლის გაშმაგებულ ძახილი... ყოველივე ეს იღო ჩემს ფერხთა წინაშე და მკორე იყო ჩემთვის...

მ რ ი ბ ო ნ ა.

მე ვარ დედოფალი ერიკონა. ახალი ღვინით წითლად ეიღებავდი ტანს. სახე ჩემი იყო უნათლეს და უზევეს პატარძლის სახისა. საესე ბაგენი მჭონდა ხარბი, როგორც თვით მიწა, ჩვენი ძველი დედათმთავარი. ჩემი მკლავები საესე იყო ძალით, როგორც დიადი ზღვის სარტყელი, შემოქერილი მიწის წელზე. სმენა ჩემი სტკებოდა მოქცევის ქუხილითა და გუგუნით. აუთოთოლებლად ვკრეტდი სევდას და სიგიყეს.

თარგმანი ინგლისურიდან გივი ბაჩიაილაძისა

კ რ ი თ ი ა კ ა

26. ასტვასტაბუროვი

ლეო ქიაჩელი

ლეო მიხეილისძე ქიაჩელი სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა პირველი რევოლუციის დამარცხების შემდეგ გამეფებული რეაქციის ბოლოწლებში. მწერლობა დაიწყო პატარაპატარა მოთხრობებითა და ნოველებით. კარგი ბელეტრისტის, სახელი მან დაიმკვიდრა, როგორც რეალისტმა და სოციალური პრობლემებით დაინტერესებულმა მწერალმა. ქიაჩელის მხატვრულ შემოქმედებაში გაგრძელება პირველ მუ-19 საუკუნის მეორე ნახევრის სოციალური პროზის ტრადიციებმა. იგი, როგორც ქვევით დავინახავთ, საკმაოდ დავალიანებულია იტალიურ დიდი პროლეტარული მწერლის მაქსიმ გორკის რევოლუციური რომანტიზმითა და რეალიზმით. გორკის „დედა“, ჩვენის აზრით, იყო უშუალო შთაგონების წყარო ქიაჩელის პირველი დიდი რომანისა („ტარიელ გოლუა“).

ეპოქა, რომელიც წინ უსწრებდა ლეო ქიაჩელის შემოქმედების დასაწყისს (ეპოქა პირველი რევოლუციის მომზადების, მისი დამარცხებისა და რეაქციის ბატონობისა), მდიდარ მასალას იძლეოდა რეალისტი მწერლის შემოქმედებისთვის. განსაკუთრებით საინტერესო იყო ეს ხანა ქიაჩელისთვის იმიტომ, რომ იგი ვატაკებული იყო ქართველი ხალხის წარსული ბრძოლებითა და პრაქტიკულად დაკავშირებული იყო რევოლუციურ მოძრაობასთან.

ლეო ქიაჩელის პროზა ყურადღებას იპყრობს რეალური მოვლენების ხსახვის უშუალოდ, ფაქტიური მასალისა და ადამიანების სულის ღრმა ცოდნით. მისი ცოტადიუბეკრად მნიშვნელოვანი ნაწარმოები იზღვება საზოგადოებრივი უკმაყოფილების რეალურ ფონზე, მხატვრული დამაჯერებლობით გადმოგვცემს აღებული ეპოქის სხვადასხვა ფენის ადამიანთა ყოფას, მის სულიერ სამყაროსა და დამოკიდებულებას საზოგადოებრივ მოვლენებთან. მწერლის მხატვრული აზროვნების საფუძველი ძირითადად სწორია. იგი ემყარება საფუძველს იმ მეცნიერულ აზროვნებისას, რომელიც ობიექტურად შეიცნობს და აზუქებს მოვლენებს თავიანთ შინაგან წინააღმდეგობებსა და განვითარებაში.

სწორედ ამით უნდა მიხსნას ის უარყოფა, რომ ქიაჩელის რომანსა თუ მოთხრობაში გამძაფრებულად არის მოცემული კონფლიქტები ადამიანის სუ-

ლიერ სფეროში, შინაგანი წინააღმდეგობანი ადამიანის საკუთარ, ინდივიდუალურ „მესა“ და საზოგადოებრივ ყოფას შორის.

საბოლოოდ ეს წინააღმდეგობანი სწორადაა გადაჭრილი.

თუ ძველ კლასიკურ ლიტერატურაში უმთავრესი იყო პიროვნება, ამ სიტყვის ვიწრო გაგებით, ყველაფერი იყო გმირი და ნაკლები ყურადღება ექცეოდა საზოგადოებრივი გარემოს ზეგავლენას, რევოლუციურმა მწერლობამ; კერძოდ საბჭოთა მწერლობამ, დაარღვია ეს „ტრადიციული ნორმები“ და პიროვნების, გმირის როლთან ერთად გვიჩვენა მასისა და საზოგადოების როლიც. გმირი დაგვიხატა როგორც საზოგადოებრივი ყოფიერების ნაყოფი და კოლექტივის ნებისყოფის გამომხატველი. ამ მწერლობისთვის ადამიანები სხვადასხვა სოციალური ფენის შვილები არიან. ისინი მოცემული არიან თავიანთი იდეურ-ფსიქოლოგიური სამყაროთი. ყველაზე ძლიერად ყოველთვის ეს პირველად მაქსიმ გორკიმ მოგვცა თავის უკვდავ ნაწარმოებებში, რითაც საფუძველი ჩაუყარა სოციალისტური რეალიზმის სტილის ლიტერატურას, მწერლობას.

ლეო ქიაჩელი გულმოდგინედ სწავლობდა კრიტიკული რეალიზმის მწერლობის მდიდარ ლიტერატურულ ტრადიციებს, მაგრამ ჩვენის აზრით, თავის მნიშვნელოვან ნაწარმოებებს იგი უმთავრესად ამ რევოლუციური ლიტერატურული სტილის ზეგავლენით სწერდა, ხელმძღვანელობდა კერძოდ მაქსიმ გორკის მხატვრული კონცეპციით, რაც მაშინ დიდად იზიდავდა ყველა პროგრესულად მოაზროვნე მწერალს და მისი შემოქმედებითი შთაგონების წყაროდ ხდებოდა.

პირველი სერიოზული ნაწარმოები, რომელშიც სრულყოფილად გამომჟღავნდა მწერლის მხატვრული სტილი და მისი, როგორც პროზის ოსტატის, ძალა, არის „ტარიელ გოლუა“ ქიაჩელის შემოქმედებითი გზის შესწავლა ჩვენც ამ ნაწარმოებით უნდა დავიწყოთ.

„ტარიელ გოლუა“ ეხება პირველი რევოლუციის ეპოქას.

შეოცე საუკუნის დასაწყისის არაჩვეულებრივად გაძლიერდა მუშათა და გლეხთა რევოლუციური მოძრაობა მთელს იმდროინდელ რუსეთში. ეს მოძრაობა ამობოქრებულ ნაკადად ედებოდა ქვეყანას. „მუშათა კლასი ფეხზე დგებოდა მღვის ძალაუფლების წინააღმდეგ რევოლუციური ბრძოლისთვის... გლეხები ცეცხლს უკიდებდნენ მემამულეთა მეურნეობებს, ხელთ იგდებდნენ მემამულეთა მიწებს, ზოცავდნენ მათთვის საჭულველ საერობო უფროსებსა და მემამულეებს...“

მუშებისა და გლეხების რევოლუციური გამოსვლები ცხადყოფდნენ, რომ რუსეთში რევოლუცია მწიფდებოდა და ახლოვდებოდა.¹⁾ მუშებთან ერთად სოფლის რევოლუციური გლეხობა შტკიცედ ირახმებოდა თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ საბრძოლველად, იგი აყენებდა თავის რიგებიდან რევოლუციისთვის ერთგულ შვილებს, საზოგადოებრივი საქმისთვის თავდადებულთ და ხალხის მოყვარულთ, გამოცდილსა და გონიერ ადამიანებს. გლეხები ორგანიზებულად მჭიდროვდებოდნენ და ერთმანეთს ეფიცებოდნენ ბრძოლაში ბოლომდე ერთგულებას. არც მტერს, ეძინა. სოფლის რეაქციური ნაწილი — თავად-აზნაურობა ყოველნაირად ცდილობდა თავიდან აეცილებინა ღარიბი და

1) „საგ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსი“, გვ. 34.

ჯადვალტყავებული გლეხობის საშინელი რისხვა, ფეხქვეშ ეგებოდა, მუხლ-
შოდრეკილი ევედრებოდა მეფის მოხელეებს წინასწარ შველას, ზვერავენ და
აპატიმრებდნენ ურჩებსა და „საეკვო“ პირებს.

ეს იყო ნამდვილი ბოზოქარი ხანა, რომელსაც ძლიერი გრივალი და ქა-
რიშალი მოჰყვა... რევოლუცია დამარცხდა, მეფის მთავრობამ 17 ოქტომბრის
მანიფესტით ხალხი მოატყუა და ბოროტად დასცინა. გამეფდა სასტიკი რე-
აქცია. რევოლუციური ხალხი სულიერად მაინც არ გატყდა, მან კვლავ შე-
ინარჩუნა თავისუფლების მოყვარული სპეტაკი სული.

აი ის თემბაკური სვერო და სუეეტური ფონი, რომელზეც იშლება
ლეო ქიაჩელის რომანი „ტარიელ გოლუა“. „ტარიელ გოლუა“ შეტად საინტე-
რესო რომანია, იგი გვიტაცებს სიმართლითა და იმდროინდელი სოფლის
ცხოვრების, სხვადასხვა სოციალური ფენის წარმომადგენელ ადამიანთა სული-
ერი განცდების ღრმა ცოდნით. რომანი მკითხველის ყურადღებას იპყრობს
ისტორიული კვშმარიტებით, ლოგიკური თანმიმდევრობითა და რევოლუცი-
ური პათეთიკით, — იმით, რითაც ასე ძლიერია მაქსიმ გორკის „დედა“.

მაქსიმ გორკიმ „დედაში“ დაგვიხატა ნამდვილ რევოლუციონერთა შესა-
ნიშნავი სახეები, გმირობის შეუღარებელი ეპიზოდები მუშათა ცხოვრებიდან.
მან გვიჩვენა, თუ როგორ აღვიძებს ყოველ მშრომელში რევოლუციურ სულს
და ასპეტაკებს მის პიროვნებას ბრძოლა სიმართლისა და თავისუფლებისთვის,
ბრძოლა ყველფისა და ექსპლოატაციის წინააღმდეგ. იგივე პრობლემები და-
იყენა ლეო ქიაჩელმა „ტარიელ გოლუაში“ და გადასჭრა ახალ, სოფლის
ცხოვრების მასალაზე. აქ მწერალმა მხატვრული სიმართლით გადმოგვცა ის-
ტორიული წარსული. ყოველი სიმართლით აღწერილი დეტალი მოცემულია
ზუსტ ტიპურ გარემოცვაში და უტყუარად გვაგრძობინებს სოფლის მაჯის-
ცემას აღებულ ეპოქაში. საესებით შემცდარია ის მოსაზრება, თითქოს ლეო
ქიაჩელი ვერ იძლეოდეს მომქმედ პირთა განცდებს ღრმა და რთულ ფორმებ-
ში და ვერ გადმოგვცემდეს მასების ფსიქოლოგიას. პირიქით, „ტარიელ გო-
ლუა“ და ქიაჩელის სხვა მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები, რასაც ქვევით დავი-
წახაბთ, სწორედ ამით არიან შესანიშნავნი.

უკვე აღვნიშნეთ, რომ „ტარიელ გოლუა“ ასახავს პირველი რევოლუ-
ციის პერიოდს, მისი მომზადებიდან დამარცხებამდე. მწერალი ისტორიული
სინუსტის დაცვით გადმოგვცემს იმას, თუ როგორ დაიწყო რევოლუციური
გამოცოცხლება გლეხებში, როგორ დაიზაზმნენ და იბრძოლეს რევოლუციაში,
შემდეგ კი, როცა რეაქციამ სოფელს ცეცხლითა და მახვილით გადაუარა,
კვლავ შეინარჩუნეს ამაყი რევოლუციური სული და რწმენა მომავალ ბრძო-
ლებში გამარჯვებისა.

რომანი იწყება 25 წლის გლეხის ტარიელ გოლუას კარმიდამოსა და ვი-
რეგნობის აღწერით. ჩვენ ვერ არ ვიცით, თუ რა როლს ასრულებს ტარიელი
რომანში, მაგრამ მწერალი ისტატურად გვაცნობს თავისი გმირის გარეგნო-
ბისა და შინაგანი ბუნების ისეთ შტრიხებს, რომელიც თავიდანვე გვაყვარებს
მას და ცხოველი ინტერესით ეუყურებთ მისი მოქმედების შემდგომ განვი-
თარქმას:

„სოფელ მის განაპირას, ერთ პატარა მალღობზე ახალაშენებულ ოდის
აივანზე, იდგა 25 წლის გლეხი, ტარიელ გოლუა, და მშვიდი სახით ათვალი-
ერებდა იელის ღობე-შემორტყმულ კობტა ეზოს. იგი საგარეოდ იყო გამოწყო-

ბილი, მაგრამ თავზე მაინც განუყრელი „სვანური“ შავი ქუდი ეხურა, გარ-
შემო და გარდი-გარდმო ფართო ზონარ გადაყოლებული სვანური ქუდი შეე-
ნოდა ტარიელს: იგი ისეთ ჩრდილს ჰფენდა მის სრულ მთვარისებულ სახეს,
რომ თავმოყვარეობა და შეგნებით საზღვარ მიჩენილი სიამაყე — ტარიელის
ბუნებრივი თვისებანი — შეუღარებელი მონაზულობით იხატებოდნენ მის ყო-
ველთვის პირდაპირსა და თამამ გამოხედვაში.

მოქმედება ტარიელით არ იწყება, მაგრამ მაინც ის გაინტერესებო, ვსურთ.
რაც შეიძლება მალე გაიგოთ, ზუ როგორ შეხვდება იგი რევოლუციური
ბრძოლისთვის მზადებას. ეს ინტერესი მწერალმა შეგნებულად გააღვივა თა-
ვიდანვე მკითხველში და ამით კიდევ უფრო გააძლიერა ნაწარმოების დრამა-
ტიული ხაზი.

სოფელში არიან ახალგაზრდა რევოლუციონერები: ლევან გოლუა (ტარი-
ელის შვილი), ბუენი, ტაგუ და სხვა. ესენი კონსპირატულად აწარმოებენ
მასებში მუშაობას, ლევანი ქალაქიდან ჩამოდის ხოლმე კვირადღეობით თა-
ვის სოფელში და დასვენების მაგიერ რევოლუციურ საქმიანობას ეწევა. მა-
მამ არაფერი იცის თავისი შვილის რევოლუციური მუშაობის შესახებ; მაგ-
რამ მაინც რაღაც ეჭვებს დაუბუდებია მის გულში. ერთ კვირა დღეს ტარი-
ელი შეიტყობს, რომ წინა ღამეს ვიღაც რევოლუციონერებს გლეხები დაუ-
ფიცებიათ. იმ ღამეს ტარიელი თავის შვილს ჩვეულებრივად სახლში მთელი-
და, მაგრამ ის არ მოსულა; ეჭვი გაუორკვედება.

მალე ტარიელი ყველაფერს დაწვრილებით შეიტყობს და აქტიურად ჩა-
ებმება გლეხთა რევოლუციურ მოძრაობაში. ან კი, როგორ შეიძლება სოფე-
ლი იბრძოდეს და ის კი განდგომით იყოს. ტარიელი ხომ ყველაზე ავტორი-
ტეტული, გამჭირაზი გონებისა და თავისუფლებისმოყვარული გლეხია, მისი
წინაპრებიც თავისუფლებისთვის იბრძოდნენ. ტარიელის მამა გლეხთა ჯგუფ-
ყების აქტიური მონაწილე იყო და ბატონების წინააღმდეგ ბრძოლაში და-
იღუპა.

ტარიელ გოლუას უბარიან, რომ მისი შვილი ერთობის მეთაურია და
საყვედურს ეუბნება, რომ დაუმალა მამას თავისი განზრახვა:

— ერთობის დამწყებად ვსახავენ მეზობლები... მართალია?

— სიოცხელი იყო კიდევ სიოქმე... ჩვენლა ვსდუმდით...

— სწორეა... ყველგან ახალი სიტყვა ისმის... ახალი საქმე კეთდება, —

და ტარიელი მოძლიშარი სახით წინ დაუდგა ლევანს. — მე რატომ არაფერი
მიუბარი, თუ ასეთი განზრახვა გქონდა? ჩემი აზრი ხომ იყოდი?

ტარიელი დაკვირვებული და შორსმჭვრეტელი გლეხია, მას აქვს სწრა-
ფი მოსაზრების უნარი. ყოველ ნაბიჯს ისე გადასდგამს, რომ შედეგს წინას-
წარ მოისაზრებს, ვაითვლისწინებს. ამიტომ გლეხებს უყვართ ტარიელი და
ენდობიან მას. ტარიელი ხალასი გულით მიდის რევოლუციისთან და მთელი
არსებით ეძლევა „ერთობის“ საქმეს. ტარიელ გოლუა მასებიდან გამოსული
მოძრაობის მეთაური რევოლუციონერია გლეხის ტიპური განსახიერება. მას
უყვარს საკუთარი საქმე, მაგრამ უფრო მეტად საზოგადოებრივი საქმე. მას
სწამს, რომ გლეხის საკუთარი ბედნიერება საზოგადოებრივი ბედნიერების, თა-
ვისუფლების სიყვარულისა და გამარჯვების გარეშე არ არსებობს. პირადად
წინ ტარიელი ყოველთვის საზოგადოებრივს აყენებს. უდიდესი გამოცდილება
და პრაქტიკული ცოდნა, რომელიც ტარიელს ცხოვრებისადმი ღრმა დაკვირ-

ვებით მიუღია, ნათელს აყენებს მის პიროვნებას და მკითხველის თვალში, რომანის მთელ მანძილზე, დაუცხრომელი სიმპატიით მოსავს.

გლახობაში რევოლუციურ ცეცხლს ახალგაზრდა რევოლუციონერები აჩაღებენ. ლევანი იდეური და პრაქტიკული ხელმძღვანელია მოძრაობისა, მაგრამ, როცა მამა ჩაებმება „ერთობის“ საქმეში, გრძნობს (და იგრძნობს ყველა), რომ ლევანს, ბეჟანს, ტაგუს და სხვებს ესმით და უყვართ რევოლუცია, მაგრამ აკლიათ საზოგადოებრივი საქმის გამოცდილება, აკლიათ გლახური მასის ფსიქოლოგიის ცოდნა. ამ დანაკლისს რომანში ტარიელ გოლუა ავსებს. ამიერიდან ლევანი თუ მოძრაობის უფრო იდეური ხელმძღვანელია, ტარიელი პრაქტიკულად მეთაურობს და დიდი გამჭრიახობით აწესრიგებს საქმეს.

ტარიელ გოლუა აღტურვილია ხალხიდან გამოსული ბუნებით რევოლუციონერის ყველა საუკეთესო ღირსებით. ამიტომ, გადაჭარბებული სიფრთხილისა და ანგარიშიანი მოქმედების მიუხედავად, იგი ნამდვილი გმირია ყველას თვალში. კითხვლობთ რომანს და უდიდესი სიყვარულით ადევნებთ თვალს ტარიელის ყოველ მოქმედებას. შწერლის მხატვრულ ოსტატობას და მოვლენათა ღრმა ცოდნას უნდა მიეწეროს, რომ დამაჯერებლად და საცხებით ბუნებრივად მიგაჩნიათ, როცა მთავარი გმირი ტარიელია და არა სხვა. ოსტატურადაა რომანში განვითარებული სიყვარულის ხაზი. აქ ავტორი დამაჯერებლად ააშკარავებს ლევანის ახალგაზრდულ სისუსტეს. მას უყვარს აზნაურის ქალიშვილი თინა. ქარიშხლიან დღეებში ისარგებლებს მდგომარეობით და ამხანაგების დახმარებით თინას მოიტაცებს. ლევანის ეს ნაბიჯი აშკარა საფრთხეში ავდებს საზოგადო საქმეს, თვით ლევანსაც, როგორც მოძრაობის მეთაურს, მაგრამ მღელვარე გრძნობის ახალგაზრდა ლევანს არ შეუძლიან წინასწარ გაითვალისწინოს მთელი შედეგები. მხოლოდ მამის ზეგავლენით მალე მიხვდება, რომ თავისი პირადი გრძნობა მტკიცედ უნდა დაუმორჩილოს საზოგადოებრივ ინტერესს.

„... საზოგადო საქმე უანგაროდ და წმინდათ უნდა კეთდებოდეს! — ეუბნება ტარიელი ლევანს. — კერძო ინტერესი, სიყვარულიც რომ იყოს — შიგ არ უნდა ვარიო!... ვინა ამას რომ ვამბობ, შენი დაზავება კი არ მინდა... პირიქით, სოფელი დაგაფასებს და მსხვერპლს ათასად აგინაზღაურებს... ამაზე დარწმუნებული ვარ... საქირია, ლევან, პირადი ბედნიერება საზოგადო თანაგრძნობაზე იყოს დამყარებული, თორემ ბედნიერება — ბედნიერება არ იქნება“.

შწერალმა ამ სცენაში ყველაფერი სთქვა. ავტორის კონცეპციით ლევანი ახალგაზრდა რევოლუციონერია, ჯერ დაუღუღლებელი, რომელსაც მრავალი ნაკლი და შინაგანი სუსტი მხარე აქვს. ამ „ახალგაზრდული“ ნუანსებისგან იგი პრაქტიკულ ბრძოლაში თავისუფლდება.

ლევანის „შინაგან“ სისუსტეთა ეს ნუანსები შწერალმა პირველად სიყვარულის ამბავთან დაკავშირებით გამოამჟღავნა. მკითხველს აგრძნობინა, რომ ლევანის აღზნებული ახალგაზრდული გრძნობა ყოველთვის თანაზიარ არ იყო გონებისა:

„ლევანი დიდი ყურადღებით უსმენდა მამას, ვინაებით ეთანხმებოდა მას. მამის წინდახედული, გაზომილი აზროვნება იმორჩილებდა ლევანის გონებას, ხოლო გული კი, თუმცა მალულად, გაუბედავად, მაგრამ მაინც ტარიელის პირობას უხირდებოდა“...

ლევანის „მერყეობას“ მწერალმა აქ არ დაუსვა წერტილი. ლევანს თავისი გრძნობების იარა გულის სიღრმეში „ჩარჩა“ და საკუთარ თავთან როცა რჩებოდა, სიმშვიდე ეკარგებოდა:

„ვთქვით, ამათი ბედნიერება მიწა... თავისუფლება!“ ჩემი?... გაუელვა მას და თავის სიცოცხლეში პირველად აგრძნო, რომ ხალხსა და მის შორის განსხვავება სუფევდა.

„მათ სულაც არ აინტერესებს ჩემი აზრი! — თითქმის ხმამაღლა სთქვა. ადგა და აივნის მეორე კუთხისაკენ გაიარა, რომ გლეხები არ დალაპარაკებოდნენ.

„მე კი...“ — მაგრამ არ დაასრულა აზრი, ჩახველა და ჩქარი ნაბიჯით გაისიერნ-გამოისიერნა. შერცხვა თავის თავისა და გაწითლდა.

„თავიდან არ უნდა დამეჯერებინა მამისათვის... რაც უნდა იყოს, მაინც ძველი კაცია“ — გაიფიქრა და კიბეზე დაეშვა, რომ დროებით მაინც გაშორებოდა ხალხს და გაშლილი, ამღვრეული გრძნობა დაეწყნარებინა“.

ერთმა „პატარა“ შემთხვევამ ლევანი ღრმად დააფიქრა და სავსებით განკურნა სულიერი ტკივილებისგან. იმ დროს, როცა ამალელებელ გრძნობებში „დაკარგული“ ფიქრობდა დროებით გაშორებოდა ხალხს, წინ მუნჯი ბაჩუა შეხვდა. ბაჩუასთან შეხვედრამ „ახალი საკვები მისცა ლევანის გონებას და ახალი შინაარსით აღაესო მისი ზნეობრივი არსება“. მუნჯი ბაჩუა სოფელში „უმნიშვნელო“ და „უმინაარსო“ პიროვნება იყო. მას პატივს სცემდნენ, როგორც მუნჯს, მაგრამ ვერ წარმოედგინათ, თუ ამ უმეტველო ადამიანში რამდენი ადამიანური ღირსება იყო დაფარული. ბაჩუა მთელი თავისი არსებით ხალხთან იყო, სოფლის აზრსა და გრძნობას იზარებდა, მაგრამ ვერც თვითონ გაეგებინა ვისმესთვის და ვერც სხვას ამოეკითხა მის შუღამ გაბრწყინებულ და მღელვარე თვალებიდან მუნჯის ეს ადამიანური სიდიადე.

და, როცა რევოლუციის ქარიშხლიან დღეებში ტარიელ გოლუას აპატიმრებენ და საპყრობილეში მიჰყავთ. მუნჯი თავგანწირვით დაესხმის თავს გამხცეებულ პოლიციელებს. პოლიციელები სასიკვდილოთ დასჭრიან მას თავში. მთელი სოფელი გაკვირვებულია მუნჯის ასეთი მამაცობით.

აი, — ეს თავგანწილი და ავადმყოფობისაგან ვაფთხრებული ბაჩუა იდგა ლევანის წინ და ხალხის გამარჯვებით თვალები უბრწყინავდა, სრულიად არ ახსოვდა არც თავი და არც ქრილობა. არასოდეს არ მისულა ლევანი ადამიანის სულთან ისე ახლო, როგორც ახლა. ბაჩუას ამ შეხვედრით მას „ცხადად და გარკვევით ენიშნა ის, რაც ასე ესაჭიროებოდა ამ ბოლო დროს. ეს იყო ქვეყნისათვის უანგარო თავგანწირვის დიადობა და პირადობის უბრალოდ და-ვიწყების მნიშვნელობა ყოველნაირი ბედნიერებისათვის“.

„არ გასულა ხუთი წუთიც, რომ ლევან გოლუა სახალხო კრებას თავმჯდომარეობდა: იგივე აღფრთოვანება ეტყობოდა ახლა, რომლთაც პირველ საიდუმლო კრებაზე „სამცაქების“ ძირში გლეხაკობას აჯანყებისაკენ მოუწოდებდა იგივე სიყვარული საქმისა და იგივე ერთგულება“.

ბაჩუს სახე აქ დამოუკიდებლადაც საინტერესოა. ჩემის აზრით, ნაწარმოებში მწერალმა იგი შემოიყვანა არა მხოლოდ იმიტომ, რომ დაეხმაროს ლევანს საკუთარი ნაქმისგან ვათავისუფლებაში, არამედ იმიტომაც, რომ ამ „ყრუ“ და „ბნელ“ კუთხეშიც, საითაც ჩვეულებრივი ადამიანი ნაკლებად მიიხედვას ხოლმე, შეგვახედოს და გვაგრძნობინოს, რომ ამ „ყრუთ მოცულ“

„სიბნელეშიც“ ადამიანური გული სცემს, იქაც ადამიანი ცხოვრობს მთელი თავისი ადამიანური ცხოვრებით: შწერალში აუცილებლად არის ეს სიმპატია და სითბო ბაჩუას სახის ხატვის დროს. ამიტომ, ეს სახე, მიუხედავად „პატარა“ როლისა, სრულყოფილად არის გამოკვეთილი და არცერთ დანარჩენ ტიპზე ნაკლებად არ ჩიბება მკითხველის მეხსიერებაში.

ყველაზე ძლიერად შწერლის მხატვრული ოსტატობა მეღავენდება „მეორე-ხარისხოვან“ და ეპიზოდური ტიპების ხატვის დროს. მთავარი გმირი „ყველა“ შწერალს გამოუდის, მაგრამ ფუნჯის ერთი მოსმით რომ ტიპის მკვეთარი სახე მოსაზრო და ზოგადად მაინც გვაგრძობინო მისი ხასიათი, ამას ნამდვილი მხატვრული ჩიჭი და ოსტატობა უნდა.

ლევანსა და ბაჩუასთან ერთად ასეთ ოსტატურად დახატულ სახეებად ზეგვარჩნია ბეჟანი, ტაგუ, თინა და გაიოზ გადაღენდია. ძალიან მკრთალ ფერებსა და ცოტა საღებავს ხმარობს მათ დასახატავად, მაგრამ მკითხველის ცნობიერებაში ეს სახეები მაინც სრულყოფილად და დამაჯერებლად ცოცხლობენ. თავიდან ბოლომდე სიმპატიით იმსჯელებით ბეჟანის, ტაგუსა და თინას მიმართ. არც ერთ შემთხვევაში არ ნელდება ეს თქვენი სიმპატია. გრძნობთ, რომ საჭირო შემთხვევაში თავისუფლად შეცვლის ლევანს ბეჟანი, ტაგუ. სამაგიეროდ გძულთ გაიოზ გადაღენდია, გძულთ არა მარტო იმიტომ, რომ შწერალმა ეს სიძულვილი წინასწარ შთაგინერგათ, როცა გაცნობდათ ამ ტიპს, არამედ იმიტომ, რომ ყოველ მის უბრალო მოქმედებაში მეღავენდება ბოროტი განზრახვა. მას დაშვარავეს სახის ყოველი გამოხედვა, მოძრაობა, ყოველი შეხვედრის დროს თქვენ ღრმად იხედებით მის გულში და ხედავთ შთორებულ ქაობს. სწორედ ამიტომ „ტარიელ გოლუაში“ (და ყველა კარგად დაწერილ ნაწარმოებში) ფაქტიურად არ არსებობს მეორეხარისხოვანი სახე, რომ ნაწარმოებში მტკიცედ უჭირავს ყველას თავისი ადგილი; ისინი ერთმანეთს ავსებენ და მხოლოდ ერთად წარმოგვიდგენენ ცხოვრების ნამდვილ სურათს.

ამგვარად, ლეო ქიჩელმა ტარიელ გოლუას, ლევანის, ბეჟანის, ტაგუს, და სხვათა სახით დაგვიხატა ნამდვილი ტიპები 1905 წლის გლეხთა მოძრაობისა. ამ ტიპთა სახეები გამოკვეთა რევოლუციის ფონზე თავიანთი შინაგანი სს ათებით. გვიჩვენა ზოგიერთი მახვიანის ადამიანური სისუსტე, ამ სისუსტესთან ფსიქოლოგიური ბრძოლის თავგადასავალი და შექმნა ნატურალური მხატვრული სურათები ზალხის გმირული წარსულისა, დამაჯერებლად და ისტორიული სიმართლით აღადგინა მომავალ თაობათა ცნობიერებაში 1905 წლის პერიოდის სოფელი.

როცა რომანის ისტორიულ სიმართლეზე ვლაპარაკობთ, არ შეიძლება განსაკუთრებით არ შევეჩუდეთ რომანში დახატულ მასების განწყობილებაზე. რომანი „ტარიელ გოლუა“ თავიდანვე უღრმესი ობტიმიზმითაა გამსჭვალული. იგი იწყებს აწეული პათეტიური ტონით და ასევე მთავრდება. ცეცხლი და დრამატიზმი ძრად არ ნელდება. ყველას, მოძრაობის ხელმძღვანელიდან ნაუღლებრივ მებრძოლ გლეხამდე, უყვარს თავისი საქმე, სწამს გამარჯვება. ვხვდებით ხელებთან ვასაჭირს, თანასწორად იზიარებენ გამარჯვებას. უნდა გავიმეოროთ, რომ ქიჩელის „ტარიელ გოლუა“ იმავე სიმართლით არის ძლიერი, რომლითაც მაქსიმ გორკის „დედა“. „დედაში“ გორკიმ დაგვიხატა უღრმესად ტიპური ვითარება 1905 წლის ეპოქის ქალაქისა — მუშათა ცხოვრება.

ბისა, მან გვიჩვენა, რომ რევოლუციური ბრძოლის პრაქტიკამ თანდათან გამოადგინა მუშათა ყველა ფენა, დარაზმა ისინი რევოლუციური მოძრაობის გარშემო და ცხადი გახდა, რომ საბრძოლო განწყობილება და გამარჯვების იმედი რევოლუციის დამარცხების შემდეგაც არ ჩამქრალა, ხალხი კვლავ ემზა-ახალგაზრდას ბრძოლისკენ მოუწოდებდა.

მასების იგივე მდგომარეობა და განწყობილება აღებული ქიაჩელის რომანში, მაგრამ განსხვავება იმაშია, რომ ის სოფლის ცხოვრების ფონზე იშლება და გვაძლევს გლახა მოძრაობის ძალასა და სისუსტეს.

რევოლუცია დამარცხდა და სასტიკმა რეაქციამ გაშალა ფრთები. მაგრამ სოფელში რეაქციასთან ბრძოლის სურვილი მაინც არ ცხრებოდა. ტარიელ ვოლუა ვერ გასტეხა მეფის ციხის საშინელებამ. ვერ დააშინა რეაქციამ სხვა ნამდვილი რევოლუციონერებიც. ციხიდან ახლადგამოსული ტარიელი კვლავ პირველი რაზმელი იყო. ტარიელის გაუტეხავი გამიჯნული სული ყველა ახალგაზრდას ბრძოლისკენ მოუწოდებდა.

ტარიელ ვოლუა ისე იდგა მათ შორის, როგორც დროის ქარიშხალი, ტოტემ-შემსხვრეული, აჭა-იქ კანდაკორძებული, მაგრამ ფესვებ მაგარი და ტანძლიერი ძეგლი მუხა დგას. ხოლმე ახალ ავარდნილ მწეანე ნორჩ ტყეში.

ასე ამთავრებს მწერალი შესანიშნავ რომანს. ამ სხარტულ სურათიდან ადვილად შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ, რომ ხალხს, რომლის სისხლსა და ხორცს წარმოადგენს ტარიელი, დამარცხების შემდეგაც ხელი არ აუღია ბრძოლაზე და იბრძოლებს საბოლოო გამარჯვებამდე. ამაშია ძალა იმ რევოლუციური ოპტიმიზმისა, რომლითაც გამოთბარია რომანი.

მეორე მნიშვნელოვანი ნაწარმოები, რომელიც დასწერა ლეო ქიაჩელმა „ტარიელ ვოლუას“ შემდეგ, არის „სისხლი“. ამ რომანში მწერალმა სცადა გაეგრძელებინა ადრინდელი შემოქმედებითა ხაზი და ეჩვენებინა 1905 წლის რევოლუციის დამარცხების შემდგომი ხანა, ეჩვენებინა „ბრძოლა“ და განწყობილება პირველი რევოლუციიდან „წამოსული“ ადამიანებისა ახალ სოციალურ ვითარებაში. მწერალი არ ღალატობს ადრინდელ პრინციპს და რომანში განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს სოციალურ მოვლენებს. იგი ცდილობს პოლიტიკურად უფრო დიდფერენციალურად მიუდგეს ადამიანებს და მათი ხასიათების სხვადასხვაობა სოციალურად გააჩინებდეს. ამ შტრიხ „სისხლი“ თითქოს „მალა“ დგას „ტარიელ ვოლუაზე“. „ტარიელ ვოლუაში“ ერთ მხარეზეა რევოლუციური ხალხი, მეორე მხარეზე კი, თავად-აზნაურობა, შთაერობა. რევოლუციონერთა შორის, თავისი სიმტკიცით, ერთგულებით და საქმის სიყვარულით, ყველა ერთმანეთს „ჭავს“. „სისხლში“ უფრო გაბედულად სცადა მწერალმა ეჩვენებინა რევოლუციის მომხრეთა შორისაც არსებული სხვადასხვაობა, დაეხატა უფრო „მრავალფეროვანი“ ტიპები თავიანთი ნაგანი ძალითა და სისუსტით, მტკიცე და თანმიმდევრული რევოლუციონერის გვერდით ეჩვენებინა მერყევისა და „შემთხვევითი“ რევოლუციონერის ტიპები, მათი ხასიათები და „სათავეები“.

ეს უდავოდ დადებითი ცდაა მწერლის სოფლმხედველობრივი და მხატვრული რევოლუციის თვალსაზრისით. მხატვრული სიტყვის ოსტატისთვის ვაცოლებით ძნელია მრავალფეროვანი ხასიათების გამოკვეთილად და დამაჯობლად ჩამოყალიბება ისე, რომ დაკული იყოს ფსიქოლოგიური და მხატვრული სიზუსტე. ამ პირველ სერიოზულ ცდას ღირსებასთან ერთად მრავალი

ნაკლიც სდევდა თან. „სისხლში“ არ სჩანს აღებული ეპოქის ისტორიული მოვლენებისა და ადამიანების ის ღრმა ცოდნა, რომლითაც ასე ძლიერი იყო „ტარიელ გოლუა“. ამ რომანში მწერალი წავიდა უფრო მეტი „ფსიქოლოგიური“ გაღრმავებისა და „გარეგანი“ ეფექტის გაძლიერების გზით, რამაც წინა პლანზე წამოაყენა ინტუიცია და უკანა რიგში მოაქცია ფაქტიური სინამდვილის შესწავლისა და მისი თანმიმდევრული გაფითარების აუცილებლობა. ამასთან, თუ „ტარიელ გოლუაში“ ლეო ქიაჩელმა მხატვრული ოსტატობითა და ზომიერების დაცვით ჩააქსოვა სიყვარულის ხაზი, რაც ცალკეულ მომქმედ პირს უფრო მეტ ნათელს აყენებს და სწორად წარმართავს დრამატულ კვანძს, „სისხლში“ აუხვია ამ ზომიერებას. გადაჭარბებულად გააღრმავა და სანტიმენტალური გახადა ის.

რომანში ხასიათები ბოლომდე თანმიმდევრულად არ არის გახსნილი და არც სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენებია ისტორიული სიზუსტის დაცვით გადმოცემული.

განვიხილოთ ზოგიერთი მათგანი.

რომანის მთავარი „გმირია“ არჩილ დადაშიანი — წვრილბურჟუაზიული ინტელიგენტი, მერყევი და სულითგაორებული ადამიანი, იგი უნებისყოფა და მეოცნებე, არ იცის რა სწამს. რევოლუციურ მოძრაობასთან შემთხვევით არის მოსული. მწერლის დახასიათებით „ზღვის ფერი თვალები აქვს არჩილს. შეოცნებე... ჯადოიანი მზერა აქვს... სულ არ ჰგავს მებრძოლს“.

არჩილს ყოველთვის ენიშნება ხოლმე, რომ ის არ არის ისეთი. როგორც ნამდვილად უნდა იყოს, ან თვითონ მას, რომ უნდა იყოს, და რომ მისდა უნებურად ხანდახან თავისთავს ჯალატობს. „...არჩილს საკუთარი ნებისყოფა არა აქვს და იგი შემთხვევასა და სხვის ნებაზე არის დამოკიდებული. მეტიც: ერთს აკეთებს, მეორეს კი ფიქრობს, ერთს გადასწყვეტს, სულ წინააღმდეგი კი გამოუდის“. ავტორსაც ეეჭვება არჩილის რევოლუციონერობა, სწამს, რომ „როგორც ამ ნაგვს მიჰყვება არჩილი, ისე ვაჰყვება იგი ცხოვრებასაც“... არჩილს თავისუფლად შეუძლიან თავისი „პროფესია“ დასტოვოს ისე, რომ გულმა ტკივილი არ იგრძნოს. მოუხედავად ამისა არჩილი „შერჩა“ რევოლუციის ნაგვს და რევოლუციურ ორგანიზაციას ხელმძღვანელობს (!). სწორედ ამაშია არჩილ დადაშიანის ტიპის მხატვრული სისუსტე. აქ რომ საქმე გვქონდეს ხასიათის ლოჯიკურ მხატვრულ გახსნასთან, არჩილი უფრო ადრე უნდა მელაუნდებოდეს, როგორც რევოლუციასთან მიტმასნილი და ზედმეტი ელემენტი, არ უნდა იყოს შრსილი გმირის დიდებითა და თანავრძინობის სითბოთი, ამასთან არ არის რელიეფურად გარკვეული, თუ დადაშიანი რომელ პოლიტიკურ დაჯგუფებას — პარტიას ეკუთვნის. დადაშიანი ტიპური მენშევიკია, მაგრამ მრავალი მენშევიკური თვისება აკლია: და ამ მხრივ არ არის იგი სისხლჭარბი და ზორცშესხმული მხატვრული სახე.

რომანში ნიკოს სახით მოცემულია ბოლშევიკი, მაგრამ არც ნიკოა სრულყოფილი და ტიპური. მხოლოდ ის პირდაპირობა, ენერგიულობა და შეუდრეკელობა, რომლებიც ახასიათებს ნიკოს, არ შეიძლება იყოს მთავარი დამახასიათებელი ნიშნები ბოლშევიკობისა. ნიკო არ ჰგავს იმ ნამდვილ ბოლშევიკის ტიპს, რომელმაც ქარვად უნდა იცოდეს, თუ რეაქციის პერიოდში როგორ დაიხიოს სწორად, როგორ შეინარჩუნოს და განამტკიცოს არაღვევალური ორგანიზაცია, როგორ გამოიყენოს ლეგალური შესაძლებლობანი, „განსაკუთ-

რებით მასობრივი ორგანიზაციები მასებთან კავშირის განსამტკიცებლად, და რევოლუციის აღმავლობის პერიოდში, როგორ უნდა წაიყვანოს მასები შეტევაზე. უაზრო და უშინაარსო პირდაპირობასა და შეუდრეკელობას ადამიანი მიჰყავს საზიანო ავანტურისტულ აქტებამდე, მას არ შეუძლიან. იყოს ყველაზე ძლიერი და ბოლომდე ყველაზე გავლენიანი მასებზე, ძირითადად და საბოლოოდ სწორედ ასეთია ნიკო. ამიტომ იგი არ არის და არც შეიძლება იყოს ტიპური ბოლშევიკი.

ჩვენ აქ არ შეუდგებით დანარჩენი პერსონაჟისა და რომანში გამოყენებული ამბების ანალიზს. ეს ორი ტიპი ჰქმნის ძირითად განწყობილებას რომანში და მათი სწორი გაგება სავსებით ცხადს ჰხდის ნაწარმოების აზრს და შინაარსს. შეიძლება დავასკვნათ, რომ „სისხლი“ არ არის ისტორიული სამართლით ამსახველი მხატვრული ნაწარმოები აღებული ეპოქისა, ამდენად მისი საზოგადოებრივი მნიშვნელობა გაცილებით ნაკლებია.

ყველა ამის მიუხედავად, თუ ღრმად ჩავუყვირდებით იმ შინაგან ტენდენციურ ხაზს, რომელიც სათავეს ამ რომანის ზევით აღნიშნულ დადებით ელემენტებში იწყებს, ჩვენთვის აშკარა გახდება „სისხლის“ ერთგარი დადებითი მნიშვნელობა თვით მწერლის შემოქმედებით ევოლუციაში.

მწერალმა ამ რომანის სუსტი მხარეები გაითვალისწინა თავის შემდგომ ნაწარმოებებში და თანმიმდევრულად განავითარა და გააღრმავა ის, რაც დადებითი იყო იქ. პირველად „სისხლში“ გვიჩვენა ქაჩელმა ტენდენცია მეტი დაკვირვებით მისდგომოდა პოლიტიკურ არენაზე მოქმედ ადამიანებს, გაემახვილებინა მათი კლასობრივი ბუნება და რელიეფურად გამოესახა მათი პოლიტიკური შიღვენილება. ამ რომანზე მუშაობამ და მისმა შემდგომმა გამოცდილებამ დაარწმუნა მწერალი, რომ შეუძლებელი იყო სხვა გზით განვითარებულიყო მხატვრული აზროვნება, რომ ეს იყო ერთადერთი სწორი გზა მხატვრული რეალიზმისა.

ამას ნათლად ვხედავთ ლეო ქაჩელის შემდგომ ნაწარმოებებში.

ლეო ქაჩელის შემდგომი ნაწარმოებები, რომლებიც ყველაზე მკვეთრად ეხმაურებიან და ავითარებენ „ტარიელ ვოლუას“ და „სისხლის“ სტილს, არის „ჯიუტი“ (1932 წ.), „პაკი აბა“ (1933 წ.) და უკანასკნელი რომანი „გვადი ბიგვა“. ადამიანის შინაგანი ბუნების ღრმა კოდნით არის დაწერილი „ჯიუტი“. აქ ცხოვრების სინამდვილე დიდი უშუალოდითაა ათვისებული. ეს პატარა ნოველა დრამატიკულად და ემოციურად იმდენად მძაფრია და ძლიერი, რომ მკითხველი თავიდანვე შეპყრობილი ჰყავს სუფეტურ კენძს და გამახვილებული ყურადღებით აღევენებს თვალყურს მთავარი მოქმედი პირის ბაბუერის თავგადასავალს.

ნოველა ეხება საკოლმეურნეო მოძრაობის პირველ პერიოდს, საკოლმეურნეო ცხოვრება მტკიცედ შეიჭრა სოფელში, იგი ვაბეღულად იკაფავს გზას, შრომელი ვლესობის დიდი ნაწილი ამ ახალ მოძრაობას ემყოფილებით ხედება და კოლმეურნეობაში ხედავს ის თავის უკეთეს მომავალს. იშლება ძველი მიჯნები და დაქუცმაცებული მიწებისგან იქმნება ერთი დიდი საკოლმეურნეო ფართობი. ახალ ცხოვრებას მოჰყვა ტექნიკის მიღწევების გამოყენება სოფელში, ტრაქტორის ხმამ გამოაცოცხლა მიწათმოქმედის სოფელი და შრავალ ღარიბსა და გაჭირვებულს, უხაროსა და უკამეროს იმედის სხივი შთაუწერა გულში. მფრამ ამავე დროს ტრაქტორის ხმამ აფორიაქა ძველ ყო-

ფაცხოვრებითი ტრადიციებზე აღზრდის კერძო მესაკუთრეთა სული. მიჯნე-
ვისა და ღობეების წაშლამ მოსვენება დაუფრთხო მოხუც ბაადურს, მისი გო-
ნება ვერ ურიგდება რამდენიმე წლის ტანჯვით აგებულ ღობის წაშლას, იგი
ვერ ურიგდება „შენი“ და „ჩემი“ შიშის მოსპობას. ბაადურის გონებაში უთა-
ნასწორო ბრძოლა იყო, ის თითქმის ეთანხმებოდა შვილს, რომელიც ახალი
ცხოვრების მეთაური იყო, და თანაც ვერ დაეთმო თავისი. ძლიერი იყო კერძო
მესაკუთრული ინსტიქტი ბაადურში. ვერაფერმა შეაცვლევინა მას თავისი ფა-
რული გულისთქმა — „ისევ შევლობავ“.

„და როცა მანქანა ბაადურის მიწას გასცდა, მოხუცის თვალმა გადალა-
ხული საზღურის ხაზზე ის ადგილი ბეჯითად შემოფარგლა, სადაც აღდგენილი
ღობის პირველი სარი უნდა ჩარჭობილიყო. — ბაადურს ახლა საბოლოოდ გა-
დაეწყვიტა, რომ ამავე ღამეს, როცა ყველანი დაიძინებდნენ, მუშაობას ფარუ-
ლად შეუდგებოდა და თავის ღია ეზოს კვლავ შემორავავდა“.

ბაადური ზედავდა, რომ ვანახლებულმა ცხოვრებამ მისი სიბერე უზრუნ-
ველყოფილყო, მაგრამ ღობეს მაინც ვერ სთმობდა და „საკუთარ“ მიწას ვერ
ელეოდა.

ღობის აღდგენის ფიქრში გართულ ბაადურს ძამის აჩრდილი დაუდგა
წინ. ის არცხვენდა და დასცინოდა შვილს, რომელსაც ღობისთვის ვერ მოეუ-
ლო, და უწმობდა: „აღე, ძაბუნო, მომყევი, შემოვლობოთ, მოგენმარებო“.
შუალამისას ადგა ფარულად ბაადური და გაეშურა ნალობარ ადგილისკენ.
შესდგა ურთ ალაგას და სული მობთქვა. „მერე ორივე ხელით სარი მალღა-
შემართა და მთელი ტანის ძალის მიყოლებით მოქნეული მიწაში ჩაარჭო.

მაგრამ თვითონაც, თითქოს მალლიდან ძირს დაუნარცხაო, ჩარჭობილი სა-
რის ძირში პირქვე დაეშხო მუხლებმოყრილი, წელში გადატეხილი.

და უცებ ისევე უძრავი შეიქნა, როგორც შის შიერ ჩასობილი სარი“...

ამ პატარა ნოველაში დიდი უშუალოებით შეღავნდება კერძო მესაკუთრე-
ლის ინსტიქტის ძალა. ჭიჩიელმა საკოლმეურნეო ცხოვრების აღორძინების და-
საწყისს შესანიშნავად შეიტყო იმ წინააღმდეგობათა სათავე, რომელიც იშვე-
ბოდა კერძო მესაკუთრეობას შეეყარებულ გლებში. მწერალმა მხატვრული
ოსტატობით გადაგვიშალა ასეთი გლების შინაგანი სამყარო და გვაგრძნო-
ბინა მისი გარდუვალი მარცხი.

„მაკი აძბას“ სუფიერი სამოქალაქო ომის თემატიკას ეხება. ამ ნოველა-
მოთხრობაში გაღრმავებულია ჭიჩილისთვის დამახასიათებელი აღრინდელი
რევოლუციური რომანტიკა. მოთხრობის სუფიერი, ამავე პათეტიკური ხაზებ-
ში ვითარდება და „ტარიელ გოლუასა“ და „სისხლის“ ერთგვარ თემატიკურ
გაგრძელებას წარმოადგენს.

„მაკი აძბაში“ მხატვრული ოსტატობით არის დახატული რევოლუციის
გმირთა და გარდასულ დროთა ადამიანების ცოცხალი პორტრეტები. მწერალს
ეს პატარა მოთხრობა ისეთი მხატვრულ ძალითა და ბუნებრივი საღებავებით
აქვს დაწერილი, რომ მკითხველის ცნობიერებაში აღადგენს ისტორიული წარ-
სულის ცოცხალ სურათებს და ფსიქოლოგიურად გადაჰყავს იგი მოქმედების
სფეროში, მკითხველი უყურებს მოქმედებას და ვანიცდის შედეგებს.

მოთხრობაში მწერალს სურს გვიჩვენოს რუსეთის სამოქალაქო ომის სუ-
რათი. ამისთვის იგი არ მიმართავს ბრძოლის უშუალო აღწერას, ფრონტებზე
წითელარმიელებისა და თეთრგვარდიელების შეტაკებას „შორიდან“ ზოგი-

ერთი ტიპიური შტრიხის საშუალებით ჰქმნის შესაძლებლობას დავინახოთ ის ტოროიული სინამდვილე და დაჯერებული ვიყოთ აღწერილი ამბის სისწორეში. მოთხრობის ძირითად ამბვად აღებულია ბოლშევიკური კრეისერის „შმიდტის“ ქ. სოხუმის ნავთსადგურში მოსვლა. ამ ამბის ფონზე სადად და ძლიერია შთაგონებით ხატავს ქიაჩელი სამოქალაქო ომის გმირულ სურათებს. ქიაჩელი აღწერს კრეისერის მეთაურს ეუზმა ჯოღას, რომელსაც მტრებმა მეტსახელად „მრისხანე“ შეარქვეს. მისი სახის პორტრეტით განვიცდით სამოქალაქო ომის გმირულ ისტორიას და გადავდივართ საბრძოლო სიტუაციაში.

ამის პარალელურად, რაც უფრო აძლიერებს პირვანდელ შთაბეჭდილებას. მწერალმა გვიჩვენა ძველი ქვეყანა, რომლის წარმომადგენლები არიან შეფის დაშლილი ჯარის ოფიცერი, აფხაზი თავადი უჯუშ ემბა, მისი სულთა და ხორციით მონა ჰაკი აძმა, სოხუმელი ეპქარი ჩაედენ თორია და სხვ.

უჯუშ ემბა ომის დროს ავსტრიის ფრონტზე იბრძოდა, შემდეგ სამოქალაქო ომის ცეცხლში ტრიალებდა, ებრძოდა ბოლშევიკებს და ძლიერ შეინარჩუნა სიცოცხლე. გამოიქცა აფხაზეთში და თან ჩამოიტანა „სიყრიდანვე მისი საოცნებო ოფიცრის ეპოლეტები და ოფიცრისავე წმ. ვიორჯის ბჭროს ორდენი“. სამოქალაქო ომიდან ემბამ წამოიღო აგრეთვე შიში, რომელიც მოსვენებას არ აძლევდა, ძილშიც ბოლშევიკები ელანდებოდა და სულს უფორიაქებდა. როცა იგი გაიგებს სოხუმში კრეისერ „შმიდტის“ მოსვლას და იწყება მისი ნამდვილი სულიერი ტრაგედია.

„ჰაკი აძმით“ ქიაჩელი ამდიდრებს და ამრავალფეროვანებს მის მიერ მანამდე შექმნილ მხატვრულ სახეთა გალერეას.

„გვადი ბიგვა“ ლეო ქიაჩელის უქანასკნელი დიდი რომანია იგი ასახავს საკოლმეურნეო სოფელს მისი პოლიტიკური განმტკიცებისა და ეკონომიური გაძლიერების ეტაპზე, გვიჩვენებს საკოლმეურნეო ცხოვრების უპირატესობას და კოლმეურნეობის შინაგან ძალას გლებთა კერძომესაკუთრული ფსიქოლოგის გიის გარდაქმნის საქმეში. რომანი დაწერილია თანამედროვე სოფლისა და სხვადასხვა სოციალური ფენის ადამიანთა ფსიქოლოგიის შინაგანი სამყაროს ღრმა და ყოველმხრივი ცოდნით. იგი შთაგონებულია და გამსჭვალული დიადი სტალინური ეპოქის პროგრესული იდეებით. „გვადი ბიგვა“ უტყუარი სურათთა დღევანდელი სოფლისა და იძლევა კოლმეურნის ბეაღნიდელი დღის შეგრძნობის საშუალებას, ეპიური ზომიერებითა და თანმიმდევრობის დაცვით აქვეყნებს იგი გარდამავალი სოფლის ისტორიულ პროცესებს. ამაში მდგომარეობს ლეო ქიაჩელის ამ რომანის განსაკუთრებული ღირსება.

ამასთან, „გვადი ბიგვაში“ ლეო ქიაჩელის მხატვრულმა სტილმა დასრულებული და მონუმენტალური სახე მიიღო.

რომანის მთავარი მომქმედი პირია გვადი ბიგვა. ყოფილი ღარიბი გლეხი და ახლა კოლმეურნე, მაგრამ ტყვე წარსული ცხოვრებისა, თაღლითი და ზარმაცი. წყველ წარსულს ღრმა კვალი დაუმჩნევია გვადის სულზე, მის აზროვნებაზე. იგი ვიწროდ უყურებს ყოველივეს, საზოგადოებრივი მისთვის არაფერია, პირადი კი, ყველაფერი... გვადი ქაშინელი ზარმაცია, მას სძულს შრომა, თავს არიდებს და გაურბის კოლმეურნეობას, რადგან კოლმეურნეობა ყოველი წვერისგან პატროსან შრომას მოითხოვს.

გვადის რამდენიმე ობოლი წერილშვილი ჰყავს, ცხოვრობს გაქირვებასა და სიღარიბეში, მაგრამ შრომა მაინც არ უნდა.

მტკრმა ცის გვადის სისუსტე. გარკვეულ დროის მანძილზე მოხერხებულად სარგებლობს ამ სისუსტით, აქცევს მას თავის გავლენაში, ხდის ბოროტი საქმეების მონაწილედ და „მორჩილ“ მონად.

გვადი ბიგვა თითქოს უარყოფითი ტიპია, მაგრამ მასში მწერალს გაიშვითებულად ჩაუქსოვია ისეთი ადამიანური ნიშნები, რომელსაც სოცალისტური სინამდვილის ზეგავლენით შეუძლიან იგი ცხოვრების სწორ გზაზე გამოიყვანოს. უპირველესად გვადი გონებამახვილი კაცია. მართალია კულტურულად ჩამორჩენილია, მაგრამ მაინც შეუძლია თავის გარშემო მდგომარეობას დაუკვირდეს და კარგი ავისგან გააჩიოს. გვადი კარვად ხედავს, რომ სოფელში ათეულწუნებულა სიზარმაცისა და თაღლითობისთვის, რომ მას უყურებენ, როგორც „ზედმეტ“ ადამიანს, ხოლო ამავე დროს ამჩნევს იმასაც, რომ „ვილაც“ დაუსრულებლივ ზრუნავს და გულისხმიერ დამოკიდებულებას იჩენს მისადმი. პირველ ხანებში ეწოთიარება, ვერ გაუგია რისთვის ეფერებიან მას. ამით გვადი მორალურ ვალში ვარდება და ეს კი მას არ უნდა... გვადი ბიგვას პიროვნებაში ისახება შინაგანი გაორება. იწყება ძალიან მკრთალი შინაგანი ბრძოლა, რაც ბოლოს კეთილის საბოლოო გამარჯვებით მთავრდება.

მეორე მთავარი მომქმედი პირია არჩილ ფორია. არჩილი ისეთი ტიპია, რომელთანაც დაკავშირებულია ძირითადი სოციალური კვანძი და ფსიქოლოგიური ინტრიგის ჩასახვა და გახსნა რომანში. მასთან ურთიერთობაში აშკარადვდება აგრეთვე გვადი ბიგვას სუსტი და ძლიერი მხარე.

არჩილ ფორია არის კლასობრივი მტრის უკანასკნელი ნაშეირი, შეძლებული აზნაურისშვილი. მათ ეკუთვნოდათ წინათ სოფელ ორკეთის საუკეთესო მიწები. სახერხი ქარხანა. გვადიც არჩილს მამის ოჯახში მოჯამაგირედ იყო. სასტიკ უქსალთატაცობას უწევდნენ ისინი მშრომელ ვლეხობას. საბჭოთა ხელისუფლებამ მხეცური შადა შეუკვეცა ფორიებს, მათი მიწები და ქარხანა კოლმეურნეობის საკუთრება გახდა. შურისძიებით გაბოროტებული არჩილ ფორია, თვალთმაქცურად შეიპარა კოლმეურნეობაში, მამისეული ქარხნის გამგედ მოეწყო და შენიღბულად ცდილობდა ზიანი მიეყენებინა და ძირი გამოეთხარა კოლმეურნეობისთვის. მის გარშემო თავს აყრის ყველა ბნელი საქმე.

ბოლოს, როცა დაინახავს არჩილ ფორია, რომ ის ვერაფერს აღწევს, უგებენ ბოროტ განზრახვას და დაპატიმრებას უპირებენ. უკანასკნელად გაიბრძოლებს. განზრახავს სახერხი ქარხნის დაწვას, რომ ამით მაინც აენოს კოლმეურნეობას. ცდილობს ამ განზრახვამ ჩააბას გვადი ბიგვა, მისი ადრინდელი „მორჩილი მონა“. ფორიამ არ იცის, რომ გვადი ის გვადი აღარ არის, რომელსაც იგი ადრე შეინდობოდა და იმედიც ქონდა, რომ გვადი მას ირ ულატებდა.

გვადი ბიგვაში უკვე გაიღვიძა სოციალურმა შეგნებამ მას შემდეგ, რაც კოლმეურნეობამ „ხალხში ვარია“... კაცად იცნო და პატივი დასდო... აღარ შეეძლო ფორიებს იგი კვლავინდებურად თავიანთ მორჩილ ყრუ მონად ეგულათ. როცა არჩილმა თავისი განზრახვა აგრძნობინა ბიგვას და მისგან დახმარებას მოელოდა, ბიგვამ კოლმეურნეობის მტერში თავისი პირადი მტერი დაინახა, მის ბოროტ განზრახვაში კი, თავისი სასიკოცხლო ინტერესების განადგურება. ბიგვა უკვე გრძობდა, რომ მისი პირადი კეთილდღეობა მჭიდროდ

იყო დაკავშირებულნი კოლმეურნეობისა და საზოგადოებრივ კეთილდღეობასთან.

გვადიმ ფორიასთან უკანასკნელი შეხვედრის დროს პირველად შეიძინო თავისი მოქალაქეობრივი მოვალეობა კოლმეურნეობის და ხალხის წინაშე და იგი თავგანწირვით შეებრძოლა მტერს, მოკლა ფორია და კოლმეურნეობის ქარხანა დაწვას გადაარჩინა.

რომანის ფინალი, სადაც თავმოყრილია მხატვრულ-ფსიქოლოგიური სიტუაციითა კინტესენცია და სადაც ყველა კვანძი აშკარად არის გახსნილი, დიდია მხატვრულ ოსტატობით არის შესრულებული. კარგი ხელოვნანის ნიჭია საჭირო, რომ კმირი" ისეთ მდგომარეობაში ჩააყენო რომანის მთელ მანძილზე. როგორშიც გვადია ჩაყენებული, ხანჯლით კაცი მოაკვლევინო და მაინც მკითხველი მისადმი სინანულით აღჭურვო. ერთია, როცა გონების ძალით თანაუგრძნობ მკვლელს, მაგრამ სულ სხვაა, როცა ფსიქოლოგიურად განიცდიო, მკვლელის ამღვრეულ თვალებში და აფორიაქებულ სულში იყურებით და გებრალეობათ იგი. აქ არის მწერლის ფსიქოლოგიური გამარჯვება მკითხველზე. რაც ყველაზე რთული და ყველაზე ძნელი საქმა.

რით უნდა აიხსნას ეს?

ეს იმით უნდა აიხსნას, რომ გვადის მიერ ფორიას მოკვლა მწერალმა ლოგიკურად და ფსიქოლოგიურად მოამზადა უპირველესად მკითხველში ისე, რომ გვადის არსებაში ის შინაგანად არ იყო მომზადებული. გვადისაგან თითქო მოულოდნელიც იყო ასეთი ნაბიჯი, რადგან მას არასოდეს არ გამოუჩენია ხასიათის სიმტკიცე და ნებისყოფა. და, როცა გამოთვნიზლებულმა აზრმა უკარნახა გვადის დასდენებოდა ფორიას და რათაც არ უნდა დაეღობოდა გადაეჩინა საკოლმეურნეო ქონება, არ შეეძლო წინასწარ გვეთვალისწინებია: თუ როგორ გადატყდებოდა მის სულიერ სფეროში კაცის მოკვლის აქტი. ფორიას სიკვდილის შემდეგაც რომ გეკითხათ გვადისთვის, ის მაშინაც აუცილებლად დაგეთანხმებოდა მისი მოკვლის აუცილებლობაში. რადგან სხვა ვინ არ არსებობდა და ამ ნაბიჯს იგი ბოროტმოქმედებად არ ჩაითვლიდა. მაგრამ კაცის მოკვლამ წარმოუდგენლად შეაწუხა "მკვლელის" სული და კაცის სისხლი მოსვენებას უფერობობდა, გვადის თვალები არ ისვენებდნენ, სწუხდნენ, შფოთავდნენ, მოთმინებას კარგავდნენ".

— ნანა, ნანა, ნანაია! — ხელების ვასავსავებით სოქვა და შეშლე მოკლედ წამოიკიჭლა: — სისხლი!"

გვადიმ რომ დაინახა შორიდან მომავალი თავისი ხუთი შვილი, ტყუბ აღვლდა. მკერდის სიღრმიდან გმინვა აღმოხდა. ყამა მიწაზე დაანარცხა, სისხლიანი ხელები ზურგს უკან მოიკდო.

— არა, ქირიმე! ეს არ იქნება! გაიქეცი ახლავე! შეხვდი, დააყენე! უკან ჯარგვალში წაახი ყველანი! უთხარი, ბაბაიას კაცი არ მოუკლავსოქვა! სხვაგან არის წასული და მალე დაბრუნდებაოქვა!... როგორ მოგივიდა, რომ გამოუშვი! მათმა თვალებმა სისხლი არ უნდა ნახონ, მარიამ!..."

მაგრამ ქიაჩელმა გვადი არ დასტოვა ამ "ბურუსში" და სულ ორ სტრიქონში გეაგრძნობინა, რომ გვადი ამ მკვლევლობით თავის ნათელ ცხოვრებას დაუბრუნდა:

"ის კიდურს განთიადის პირველი სხივი მოსწყდა. ბინდი ვაარღვია და გვადის წინ მიწას გაერთია".

გვადი მიხვდა, რომ ფორიას მოკვლა არ იყო უბრალო კაცის მკვლელობა, მკვლელობა თუგინდ გამოწვეული გაღვიძებული კლასობრივი შურისძიებით. მკითხველი გრძობს, რომ ამ აქტით გვადიმ გულის სიღრმიდან აღმოფხვრა თავისი წარსული, რაც ყოველ გზაჯვარედინზე ამცირებდა ხალხის თვალში მის ადამიანურ ღირსებას. გვადიმ მოჰკლა ფორია და ამით მოჰკლა თავისი წარსული, საბოლოო კავშირი დაამყარა ნამდვილ მეგობრებთან და ახალ-ცხოვრებასთან.

მწერალმა დაამთავრა რომანი იქ, სადაც იწყება გვადის სრული გარდაქმნა. მწერალს უმთავრესად გვადის ბედი აინტერესებდა, გამოარკვია თუ არა ის, მაშინვე წერტილი დაუსვა და აღარ გვიჩვენა გარდაქმნილი გვადი პრაქტიკულ ცხოვრებაში. ამით მწერალი ასცდა ტრაფარეტულსა და პრიმიტიულ გზას. მხატვრული ოსტატობის შინაგანი საიდუმლოებით გააღვივა მკითხველში ფანტაზია და სრულსახოვნად წამოუსახა გვადის შემდგომი სახე.

როცა რომანის სრულ იდეურ და მხატვრულ ანალიზს ვახდენთ, არ შეიძლება განსაკუთრებული ადგილი არ დავუთმოთ გოჩა სალანდიას სახის გარჩევას, რადგან გოჩა ურთერთ ისეთი მთავარი ტიპია, რომელთანაც, როგორც გვადისთან, დაკავშირებულია რომანის ძირითადი იდეის მხატვრული ინტერპრეტაცია. ამასთან, ეს ტიპი საინტერესოა კიდევ იმით, რომ ის ყველაზე მეტი ინდივიდუალების შემკრებიანია, ვინემ გვადი უფრო დამახასიათებელი და დამაჯერებელია თავის შინაგანი ბუნებით.

გოჩა საშუალო შეძლების გლეხია. იგი კოლმეურნეობაში შესულა, მაგრამ მასში ჯერ კიდევ ძლიერია კერძო მესაკუთრული ინსტიქტი და უცბად ვერ ეგუება კოლმეურნეობას. გაურბის და თავს არიდებს კოლმეურნეობაში მუშაობას. კოლმეურნეობისადმი ინდიფერენტულ დამოკიდებულების გაძლიერებას ხელს უწყობს პირველ ხანებში კოლმეურნეობის ზოგიერთი ხელმძღვანელის არასწორი დამოკიდებულება გოჩასადმი. მათი აზრით გოჩა კულაკებს მეგობრობდა და მათთან „კუდი ჰქონდა გაბარებული“. გოჩას გულდამშვიდებულად არ შეუძლიან უყუროს ამ მდგომარეობას და იგი გულისტკივილით ნესტივის ცოლს:

— კულაკი ხარ და არ გეკუთვნისო! ფურ-კამეჩხედაც ხელი უნდა აიღოო. წაიყვანეს კიდევაც, არც კი უეიხავთ!”

ამ „ცუცხლოდებულ“ გულით ვერც იმას ურიგდება გოჩა, რომ ქალიშვილიც გაუდგა, აღარ უჯერის და აქტიურად მუშაობს კოლმეურნეობაში.

როგორც ვხედავთ, გოჩას კოლმეურნეობისგან განდგომა სრულიად სხვა მიზეზით არის გამოწვეული, ვინემ გვადისა. გოჩა შრომისმოყვარეა, გამოცდილი და დაკვირვებული მეურნე. საკმარისია სწორი დამოკიდებულება, რომ საესებით „შეურიგდეს“ კოლმეურნეობას და მისი აქტიური წევრი გახდეს. გოჩაში კერძო მესაკუთრე შრომელ გლეხის ყველა საუკეთესო თვისებაა თავმოყრილი, თუ ი ავტორიტეტით სარგებლობს მეზობლებში და მწერალიც სიმპატიით გვიხატავს.

„გოჩას გვადისთან ის ჰქონდა საერთო, რომ ისიც კოლმეურნე იყო და კოლმეურნეობისთვის გვადისავეით ისიც თავს არ იწუხებდა. დღეს დღეზე აცდენდა, სხვა მხრივ კი მათ შორის დიდი უფსკრული იყო. გოჩა საშუალო შეძლების გლეხად ითვლებოდა სოფელ ორკეთში, დიდი შრომისმოყვარე და იშვიათი მეურნე იყო. ლიმონისა და მანდარინის მოვლა-მოყვანის ისეთი

მცოდნე, რომ აგრძონებდაც კი არ ჩამოუვარდებოდა. ამ კულტურების ან-
ველ შემომტანად ითვლებოდა თავის სოფელში, მისი პატარა ეზო ნამდვილ-
სანიმუშო ბაღს წარმოადგენდა, ხოლო მისი თხუთმეტწლიან ორი ღიმილის
ბე რაონში თითბით საჩვენებელი იყო.

მაგრამ დიდი თავნება კაცი იყო ეს გოჩა და მკაცრი ხასიათის მქონე, —
უტები, კერპი გლეხი. ცხოვრების ახალ წესებს ჯერ კიდევ ვერ შეწყობდა.
თუ გვადის თაღლითობით, ზარმაცობითა და ნაწილობრივ ავადმყოფობითაც
მოსდიოდა, რამ საერთო სამუშაოს გაუბრუნდა, გოჩას განდგომილებას სულ
სხვა მიზეზი და შინაარსი ჰქონდა.

მართალია, გოჩაში ჯერ კიდევ ძლიერია კერძო მესაკუთრული ინსტიტ-
უტი, მაგრამ საკმარისია სწორი პარტიული დამოკიდებულება, რომ თანდათან
გათავისუფლდეს იგი ამ ინსტიტუტის ზეგავლენისგან და დარწმუნდეს კოლმე-
ურნიების უპირატესობაში. ეს დარწმუნების გზა იყო სწორედ მიზეზი სა-
შუალო გლეხობის უდიდესი მოზღვავეებისა კოლმეურნიებაში და, აკი, შე-
იცვალა რა გოჩასადმი დამოკიდებულება, გოჩაც შეიცვალა, ნამდვილი კოლ-
მეურნე გახდა!

გოჩას იდეურ-ფსიქოლოგიურ გარდაქმნას მწერალი მოავალგზით ახდენს
და საესეებით ბუნებრივად აჩქარებს ამ გარდაქმნის პროცესს.

მტერი ყოველი შემთხვევით სარგებლობს. როცა ზედაეს არჩილ ფორია,
რომ გოჩას „სიკვამილე“ უდიდობს ამის თავის სასარგებლოდ გამოყენებას. იგი
თაღლითობს გოჩას წინაშე, თითქოს გული სტკივა მისთვის, თანაც ხის მასა-
ლით დახმარებას ჰპირდება კოლმეურნიების ქარხნიდან სახლისთვის, რომელ-
საც გოჩა ერთადერთი ქალიშვილის სამზითვოდ ამზადებს. ამით „სამუდამოდ“
მოინადირა ფორიამ გოჩას გული, კიდევ უფრო ინდიფერენტული გახდა მგი
კოლმეურნიებისადმი და თანაც შემპარავად სიძობა სიბოვა. ან კი რად და-
უჭერს გოჩა ქალს. „რა ვუყვით მერე, რომ სახლი და მამული ჩამოარბევს,
მე შენ გეტყვი და მოხერხება არა აქვს, ქეუა აქლია და გამოცდილება. ტანი
აქლია თუ სახე, ორ იმდენს შეიძენს, არც ჩემ ქალზე ნაკლები სწავლა აქვს
მიღებული!“

ფორია გოჩას თვალში უდიდესი სიმპატიით სარგებლობს, ბრძოდ ენდობა
და არ შეუძლიან დაეკვდეს მის კეთილსინდისიერებაში, ჩასწვდეს იმ ბოროტ-
განზრახვებს, რომლითაც საესეა ფორიას გული... მაგრამ, ერთი უბრალო შემ-
თხვევა საესეებით გააშიშვლებს ფორიას განზრახვებს გოჩას თვალში. ერთ
ღამეს გოჩა თავის შვილს ნაიას ეძებს და შემთხვევით ნახავს ფორიას იმ
მდგომარეობაში, როცა ფარისეულურად ეფიცება იგი სიყვარულს ნაიას ამბა-
ნავს კომკავშირულ ელიკოს. მოულოდნელად დაიმსხვრევა გოჩას თვალწინ
მისი „კერპი“. ამიერიდან იგი თანდათან ზედაეს და რწმუნდება. ჩამდენი სი-
მართლეთა კოლმეურნეთა მხარეზე, ჩამდენი სიკეთე და პატრონება კოლმეუ-
რნიების თავმჯდომარე გერაში, რომელსაც მისი ქალი უყვარს და, რომელიც
გულისხმიერი დამოკიდებულებას იჩენს მისადმი ამდენხანს გოჩა ფიქრობდა.
რომ გერას ასეთი გულისხმიერი დამოკიდებულება მისი ქალის სიყვარულით
იყო გამოწვეული, ახლა დარწმუნდა, რომ ეს ნამდვილი საკოლმეურნიეო სი-
მართლე იყო და სხვა არაფერი.

გოჩა საღიანდია ტიპური საშუალო შეძლების კერძო მესაკუთრე გლეხია.
დამახასიათებელი და კოცხალი სახე ჩვენი სოფლისა გარკვეულ ეტაპზე, მისი

გზაც ინდივიდუალურ მეურნეობიდან კოლექტიურ მეურნეობისკენ, ტიპიურია. მთელი ეს პროცესი ძუნწ ფერებში, მაგრამ დამახასიათებლად და დაზარალებლად აგვისახა ლეო ქიაჩელმა.

რომანში საინტერესოა სხვა ტიპებიც: გოჩას ქალი ნაია — ენერგულური და საკოლმეურნეო ცხოვრებისთვის თავდადებული კომკავშირელი, ელიკო კოლმეურნეობის თავმჯდომარე გერა და დამკვერელი კოლმეურნე ქერივი ქალი მარიამი.

მწერალმა ეს ტიპები გადაჭარბებულად ძუნწი საღებავებით დაგვიხატა, მაგრამ ისინი სრულიადაც არ არიან „ეპიზოდურად“ ჩართულნი და მეორეხარისხოვანნი. ნაწარმოების მთლიან ფონზე ისინი რელიეფურად გამოიყურებიან და უდიდეს მხატვრულ-ემოციურ ძალას მატებენ რომანს. არცერთი ამ ტიპის გამოკლებით „გუადი ბიგვა“ მთლიანი და სრულქმნილი მხატვრული ნაწარმოები არ იქნებოდა, ვერ აგვისახავდა განახლებული სოფლის მრავალმხრივ და საინტერესო ყოფას თავისი შინაგანი წინააღმდეგობებით, დრამატუზმითა და გამირული შრომითა პათეტიურობით. ლეო ქიაჩელის მხატვრული ოსტატობის განსაკუთრებული ღირსება ამ რომანში იმით შექცევნდება, რომ რამდენიმე დამახასიათებელი შტრიხით ახერხებს შექმნას რელიეფური და დამაჯერებელი სახე ტიპისა.

ასეთია, მაგალითად, კოლმეურნე ზოსიმე, ასეთია ქერივი მარიამი, შრომისმოყვარე, უნა მწარე, მაგრამ გულისხმიერი, რად ღირს თუ ვინდ ელიკოს პორტრეტი:

„ელიკო ჯანმრთელი, ლოყებ-ღაქდაცა და შკვრავად შეკრული გოგონა იყო. ცეცხლის ალივით დაუდგვარბ და შოძრავი. ეუეუნა თვალეში ყოველთვის დანამული ჰქონდა და უარსკვლავივით უბრწყვიალებდნენ, ხოლო მუდამ მხიარულ. მოღიმარ სახეზე ცელქი ეში უთამაშებდა.

მიუმატეთ ამას ელიკოს პრაქტიკული მოქმედების რამდენიმე შტრიხი და ეს შესანიშნავი გოგონა მთლიანად გასაგები და სოცხლად წარმოსახული იქნება თქვენთვის.

ასეთივე უნდა ითქვას გერას შესახებაც. მას თითქოს „პატარა“ ადგილი აქვს დათმობილი რომანში, მაგრამ გრძობთ, რომ ყველაფერი მის გარშემო იყრის თავს და რომ ჩვენი ღმრის სრულყოფილი გმირი, მოწინავე ადამიანი, რომელიც რაზმავს მასებს და თუნ მიჰყავს ისინი, სწორედ ის არის და არა სხვა ვინმე.

გერა წამდელი ბოლშევიკია, კოლექტივის გონივრული ხელმძღვანელი მან იცის, თუ როგორ უნდა საზოგადოებრივი საქმის სიყვარული, მაგრამ იცის ინტიმური სიყვარულიც. მისთვის ახალგაზრდა ადამიანური უცხო არ არის. გერას გულწრფელად უყვარს გოჩას ქალი ნაია და ეს სიყვარული კიდევ უფრო ასპეტაკებს მის პიროვნებას, რადგან იცის, თუ, როგორ შეუთავსოს პირადი განცდები. პირადი „მე“ საზოგადოებრივ საქმეს, საზოგადოებრივ ინტერესებსა და პირადი „მე“ — სიყვარული გერასა და ნაიასთვის კოლმეურნეობაში შრომითი ერთუხიანობის შთაგონების ძლიერ სტიმულს წარმოადგენს. ის მეტ აზრსა და შინაარსს მატებს მათ ცხოვრებას. ამ ზოგადი შტრიხებითაც, რომლებითაც იმღევა გერას ავტორი, ჩვენთვის ნათელი ხდება გერას ტიპიური სახე. როგორც გმირისა და მოწინავე ადამიანის.

მაგრამ, უნდა აღინიშნოს, რომ ლეო ქიაჩელი „გვადი ბიგვაში“ მანძ. განსაკუთრებულ ყურადღებას საკულმენტურნო სოფლის საზოგადოებრივი ცხოვრების, მისი მიღწევებისა და მასების ენთუზიაზმის ხატვას აქცევს. ახალი სოფლის თემაზე დაწერილ არცერთ რომანში არ იგრძნობა ისე ძლიერად და უშუალოდ მასების განცდები, სიხარული და ენთუზიაზმი, როგორც „გვადი ბიგვაში“.

„გვადი ბიგვა“ არის მხატვრული სიმაართლე სტალინური ეპოქის სოფელზე, რომლისადმი ინტერესიც მკითხველში არასოდეს არ შენელებდა. იგი ძლიერია მკაფიო რეალისტური საღებავებით, სახეებითა და სურათებით. ამ რომანში, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დასრულება ჰპოვა მწერლის მხატვრულმა სტილმა, მისმა სოციალისტურმა რეალიზმმა.

როგორც დავინახეთ ლეო ქიაჩელის შემოქმედებაში საქმე გვაქვს ერთ ძირითად ხაზთან — რეალიზმთან. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მწერალს მთელი თავისი შემოქმედების მანძილზე არ ჰქონდეს გადახვევის ცდები სიმბოლისტური რომანტიზმისა და ვადაქარბებული სანტიმენტალიზმისკენ. მთელ რიგ ნოველებში, რომლებსაც აქ ვერ ვიხილავთ, და რომლებიც დაწერილია სოციალისტური რევოლუციის წინ და მის პირველ წლებში. გარკვეულად მოსჩანს მწერლისთვის უცხო სტილობრივი გადახვევა. ნოველებში, რომლებშიც ძირითად საგნად აღებული ინდივიდუუმის პირადი „მე“ და მისი ინდივიდუალური ფსიქოლოგიური სამყარო, დარღვეულია კავშირი რეალისტურ სინამდვილესთან და სოციალურ მოვლენებთან. აქ წინა პლანზე წამოიწეულია ფანტასტიკა და ინტუიცია. როგორც „გზა“ კემშირიტ შემეტებასთან მისვლისა.

ამ ნოველებში მწერალს თავისუფლად მიუშვია თავისი „პოეტური“ სულის რომანტიკული გატაცება. თითქოს ექსპერამენტებს ატარებდეს თავის შემოქმედებით ლაბორატორიაში, მაგრამ იმდენად არსებითი ყოფილა ამ „ექსპერიმენტების“ გავლენა, რომ ზოგჯერ თავს იჩენდა ხოლმე მწერლის რეალისტურ ნაწარმოებშიც და გარკვეულ ჩრდილს აყენებდა მას. კერძოდ ამ გავლენამ თავი იჩინა „სისხლში“. როგორც აღვნიშნეთ, რომანში ადგილი აქვს ვადაქარბებულ „ლირიკულ“ სანტიმენტალიზმს, მაგრამ ამავე დროს გამოიყვანილია ფანტასტიური ტყავ დედოფალი აჩრდილთა სამეფოდან და თითქოს მწერალი დაჯერებულია მოჩვენების რეალურ ძალაში.

ამავე „გადახვევის“ მიზეზით გვინდა აუხსნათ ისიც, რომ „გვადი ბიგვადე“ ლეო ქიაჩელი თითქმის ყველა თავის ნაწარმოებში ცდილობს ბოროტ სულში გააღვიძოს კეთილი. არც ერთ თავის უარყოფით ტრას ქიაჩელი ისე არ ჰკლავს, რომ მისი გულის სიღრმეში არ გაანთავისებოს „ადამიანურ“ გრძნობას და გვიან იჩნება თუ ადრე, არ „შეაგნებინოს“, მონანიგბიოს თავისი წარსული. მაგ. „ტარიელ ვოლუაში“ დავითს, რომელიც ამსჯენდა და უწყობდა ხელს ლევან ვოლუას მოკვლას, სინდისმა მსჯელმა დავითს და შეშფოთებულმა სულმა ისეთი სიმები აუმეტეველა, რომლებიც ახდენსას არ არსებობდნენ დავითისათვის“.

გაიოზ გადალენდია და ბეჟანი ჩაინდულად შეახვედრა ერთმანეთს მწერა-
ლმა. ბეჟანის პიროვნება ამაღლა მკითხველის თვალში, როცა მას მიმართა
მოწინააღმდეგეს გამზადებულობა. რადგან გმირს ვერაგული მკვლელობა არ
შეუვწევია. ამით კიდევ უფრო გააძლიერა მკითხველის სიმპატია ბეჟანისად-
მი, მაგრამ, ამასთან, გადალენდია სიკვდილის წინ ერთგვარად „განზანა“ ცოდ-
ნებისგან. როცა მას „შეაგნებინა“ თავისი მოკვლის სამართლიანობა და აღარ
ასროლინა ბეჟანისთვის:

„... ხედავ, შემიძლია სროლა, მაგრამ... არ მინდა! — ყრუდ სთქვა, —
ღმერთმა გაგვასამართლოსო! — და ამ სიტყვებთან ერთად მოკრილი ლერწა-
მივით მიწაზე გაიშლართა“.

ასევე, ბრძნე მონას, აძბას, რომელიც არასოდეს ადამიანად არ გამოდგე-
ზოდა, ერთგვარ ჩაინდულ პოზაში ჰკლავს ავტორი. ასეთი მაგალითები მრავალი
შეიძლება მოვიყვანოთ. მხოლოდ „გვადი ბიგვაში“ მოკვლა მწერალმა
არჩილ ფორბის ისე, რომ გააყოლა მკითხველის ზიზლი.

ლეო ქიაჩელის შემოქმედებას მრავალი მხატვრული თავისებურება და
ღირსება ახასიათებს. მისი შემოქმედების ეს მხარე ცალკე განხილვის საგანია.
აქ აღვნიშნავთ მხოლოდ ერთს. ყველა საუკეთესო მწერალი იმით არის
შესანიშნავი, რომ ის ცხოვრების ღრმა ცოდნასთან ერთად იჩენს ადამიანის
ყოველმხრივ ცოდნასაც და ლიტერატურას ამდიდრებს ისეთი ორიგინალური
სახეებით, ტიპებით, რომლებიც რეალურნი არიან, მაგრამ მხოლოდ მათ კუთ-
ვნილებას, მათი ინტელექტისა და ჯანსაღი ფანტაზიის ნაყოფს წარმოადგენენ.
მწერალი ყოველთვის თავის მიერ შექმნილი ორიგინალური და ტიპიური, ეპო-
ქისთვის დამახასიათებელი სახეებით რჩება ლიტერატურის ისტორიაში.

ეს ღირსება აუცილებლად უნდა მიეწეროს ლეო ქიაჩელსაც.

ლეო ქიაჩელმა ქართული ლიტერატურა გაამდიდრა მთელს ზივი ახალი,
ორიგინალური სახეებით, რომლებიც არასოდეს არ ჩამოვლენ მხატვრული
სიტყვის პიედესტალიდან და მათ ყოველთვის ექნებათ მკითხველზე იდეურ-
ემოციური შთაგონების ძალა.

ლეო ქიაჩელის მიერ ორგანიზულად და მონუმენტალურად დახატული
მხატვრული ტიპები ნამდვილი გმირის მოქალაქეობრივი უფლებებით სარგებ-
ლობენ და გვეუბნებიან სიმართლეს ჩვენი ხალხის წარსულისა და დღევან-
დელი დღის შესახებ.

ლეო ქიაჩელს არ დაუსრულებია თავისი შემოქმედებითი აღმავლობა.
„გვადი ბიგვათი“ მან შემოქმედების ახალი კარი გახსნა და დარწმუნებულ
ეა, რომ იგი შექმნის ჩვენი დიადი ეპოქის უფრო სრულად ამსახველ
მხატვრულ ტიპებს, რომლებიც გარდუვალი სახეებით გაამდიდრებენ მთელ
ჩვენს მხატვრულ მწერლობას.

• ბიბლიოგრაფია •

ი. ზრიზაშვილი — 1. „ახალი ლექსები“. 2. „საბავშვო ლექსები“.
საგლიბაშის გამოსემაში. 1939 წ.

ქართული ლექსის დახელოვნებული რსტატი, ცნობილი და საკმაოდ პოპულარული იოსებ გრიშაშვილი მომწიფებული და გარკვეულ მიმართულების პოეტი იყო, როდესაც საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლება დამყარდა. მაშინ მისი პოეზიას უმთავრეს თემას შეადგენდა ეროტიულ და სატრფიალო შინაარსის ლექსები.

ოქტომბრის რევოლუციის ძღვევამოსილმა გამარჯვებამ, სოციალისტური მშენებლობის გაძლიერებამ, შეძლებულ, სამურ, ბედნიერმა ცხოვრებამ და პარტიის უდიდესმა ზრუნვამ მწერლობაზე, პოეტში შოახდინა. შესაფერისი გარდატეხა და მბაბრეს პირით თანამედროვე ეპოქის სინამდვილისკენ საბჭოთა ეპოქამ, განსაკუთრებით სოციალისტური კულტურის ძლიერი აღმავლობის პერიოდმა, აღნათო ის ახალი ენობრივობით, გამარჯვებულ ფეროვანა მისი პოეზიის თემატიკა და კიდევ უფრო ლამაზად და მომზიბეღელად ამბღერა ახალ სავნებზე, ცხოვრების ახალ ფაქტორებზე.

სარეცენზოთა ლექსები ძირითადად ამ გარდატეხის შემდეგ დაწერილი ლექსებია ეს ლექსები გამთბარია დიდი სიხარულითა და სიყვარულით. პოეტს განსაკუთრებით ახარებს და აფრთოვანებს განახლებული, გამშენიერებული და აღორძინებული ტფილისი. პოეტს დღეს სწორედ ის ახარებს, რომ ძველი ჩამორჩენილი ტფილისი სავსებით შეიკვალა

„იქ სადაც წინათ იყო ფარღული
და ჯიბურების ბეღი ხეხულა,
დღეს მშის ყოიოი ყად ამართღლი
ოქროს თბობაზე გადობორღლა
იქ სადაც წინათ არა ყოიოი
ხროე ბაქაზე ბაქა და სიხარე
დღეს შეყარეთა სხევისბავობა
ჩემო თბილისო, გამშენებნს ირგველიე“

მორეცენზოთა — „გრიგოლ ერბელიანი ახალ ნაწიყელაზე“ დაწერილია ახალ იყვავებულ და ხაბა-ხაღებულ ქაიფელ ტფილისზე:

„მღესი — ბაღებს, ნერგებს, ღერშებს —
იფესით ირთავლა.
ახალ თფილისს თაღებებს
საქართველოს ნიბის ბღეს
ამობრავი, დედობრავი,
გაღო ჩიქა! სეღელა,
დრომ შეყარეთ თფელი მისცა,
შეღეს ნაღელი ვაღელეს“.

და განა ვაღმწილო „ხე ანის“, რომ არ იყაროს „ყვამზიდან ანანობის გამარჯვებულ ფეროვან სხეულ“, არ იყაროს ის გარემოება რომ დღეს „ახალი სიხარული სიყის (საბავშვოთა) შეყავი“ და „არ აწიბებს ძალი ეღდა“ და, რომ „სამშობლოს სატყოვანი პოეზიები და გეღობღდა“. ასევე თხატყისზე დაწერილი ლექსი „სიხარის ბა

ლი. ის ძლიერი ლექსია. მასში ტფილისის გაზაფხული (აფხავება) წარმტაცი ფერებითაა დახატული.

კიდევ უფრო დიდი პოეტური გზნებითა და მაღალი პოლტიკური პათოსითაა დაწერილი ლექსი „წერილი ბელადისადმი ჩემი უბნიდან“. გრიშაშვილისებური მანერითა და ისტატობით გაკეთებულ ლექსს ღრმა იდეური მოტივი დიდ ემოციურ ძალას აძლევს და შთაგონებით ავსებს:

„მე აქ ვიქნები და თბილისიდან
შივაწვდი ჩემს ხმას ბელადს პირველად,
ვინც გამარჯვების სამშობლოს ქმნიდა
მოელი მსოფლიოს გასაკვირველად.
ვინც ამოიჭრა გულის ძაფები
და ხალხს ჩაუდგა მკერდში გულებად,
ვინც აღადგინა მეტ გამძაფრებით
დიდი რუსთაველის სიტყვის ბუნება“.

ინტიმური და გრიშაშვილისებური შიდარი ნუნანებით დაწერილია ლექსები შოთა რუსთაველისადმი. ამ ლექსებში იგრძნობა წარსულის სიღრმეში ჩაწვდომა და შიდა-კულტურული შემყვადრეობისადმი საღი მიდგომა. ლექსი „ახალი სოფელი“ რამდენიმედ დეკლარაციული ლექსია და პოეტში მომხდარი დიდი გარდატეხის მაჩვენებელი. „ჯამბულს“, „მუხამბაზი სომეთს“ მაღალი ინტერნაციონალური შეგნებით და მოძმე ერებისადმი ღრმა სიყვარულით გამოთავი ლექსებია.

ლექსი „სამშობლოსადმი“ დაწერილია საპქოთა პატრიოტული გზნებით და მეტროპოლი განწყობილებით. პოეტი ამ ლექსში თვითვე აღიარებს, რომ მას ძველად „ზამბაზზე მძიმე არ წარმოუტყვამს სიტყვა და ლექსი“, რომ მას „პებელას ტრთებზე ეძინა“ და ანაწავებდა „სოის აღერსი“. ეს იყო ძველად. ახლა კი...

„მაგვამ თუ ატყდა ომი დიციელი,
შემოანგროვს მზა ჯებირები,
კალშის მაგივრად ხმალს ვტაცებ ხელსა,
პოეტებს აქაც გაეუჯიბრები.
ეს მთა ჩემია, ეს ხე ჩემია,
მეც ვიმეორებ ყოველ განთიადს.
და თუ რამ კარგი გადაამჩენია,
ასიც სამშობლოს დროშად ანთია“.

ოსებ გრიშაშვილი არ იფიწყებს ბავშვებს და სწერს საბავშვო ლექსებსაც. გრიშაშვილი ბავშვთა გულის დიდი მესაიდუმლეა და კარგად ესმის ბავშვთა სამყარო, ამიტომ არის, რომ მის საბავშვო ლექსებს ჩვენი მოზარდი და ნორჩი თაობა ყოველთვის დიდი გაცდებითა და ხალისით კითხულობს.

საბავშვო ლექსების კრებული შეიცავს ორმოცამდე ლექსს. ლექსები დაწერილია ბავშვთა ცხოვრების სარკმორტო საკითხებზე, დიდი ტერ-აღმზრდელობითი შინაარსისა და ამასთანავე შიდარი მუსიკალური ხმოვნებით. უხალაობა, სისადავე, მაგრამ მტკაც იდეური მზანდასბულობა, თ რა ახსოავსა მის საბავშვო ლექსებს.

პოეტი განსაკუთრებული შიდარით ესრძვის ბავშვთა ცხოვრებაში შემჩნულ ღირსეფით მოეღწებს: მოზტილობას, ბაქიაობა-მეცხარობას, ყოველ ლექსში მკითხველ გრძნობს პოეტის დიადეს სიყვარულს ბავშვებისადმი.

მ. შავსუკა

1939 წ. იანვრიდან „ჩვენი თაობა“ გაქმოდის
ყოველთვიურად.

ბელის მოწერის პირობები:

წლიურად	18 მან.
ნახევარი წლით	9 „
ცალკე ნომერი	1 მ. 60 კ.

ბელის მოწერა მიიღება საბელგამის ყველა მაღაზიაში, სოიუზპეჩატის
რაიბიუროებში და საბელგამის პერიოდსექტორში.

ადმინისტრაციის მისამართი:

ტფილისი, მახაბლის ქ. № 13, მეურავლას კაფეში.

к 553
1939

836018.50 д.

Ежемесячный журнал
«ЧВЕН ТАОБА»
Сентябрь 1939 г. Тбилиси